71

Domy

Septa biblioteke de

Domys Rozum Pan

Zompany

Padmupad my

KATOLICKA INFORMACYA

Ułożona

DLA MISSYI

W Kráiách Regnántá Pruſkiego.

po Niemiecku wydána

Przez

Przew: Xiędzá RAYMUNDA BRUNS Zakonu Káznodźieyſkiego, Konwentu Halberſtadſkiego. Miſſyonarzá Apoſtolſkiego Przy Gwárdyi Regnanta w Potſdamie. Powtornie w Berlinie u Ludwiká Kunſt drukowána 1742.

Po Polſku przetłumáczona

Przez

X. SIGFRIDA DISPENSATORA, Zakonu Sw. PAWŁA pierwſzego Puſtelniká Suppriorá Konwentu Skałecznego przy Krákowie.

R. P. 1753.

w Drukárni Jáſney Gory Częſto:

PRZEDMOWA
Authorá Niemieckiego.

PRzytomna Książká z pozwoleniem nayłáskáwszym zeszłego Regnántá *Frideriká Wilhelmá*, chwalebney pámięći w Roku 1738. z okázyi Nowego, y większego kosztem Regnántá tu w Potsdamie tegoż Roku zbudowánego Kátolickiego Kośćiołá, iest odemnie pierwszy raz do Druku podána. Więc gdy teraz szczęśliwie pánuiący Regnánt *Friderik II.* Nász nayłáskáwszy Pan, y Regnánt, nas Kátolikow, rownie tymi podobnemi łáskámi, y Religij wolnośćiámi miłośćiwie udárowáć ráczył, pierwsza też *Edycya* iuż iest rozprzedána; záczym iestem powabiony, przystąpić do powtorney *Edycyi* dla przysłużenia się Dobru Pospolitemu, ábym Iemu dał do rąk środki, ktoremiby nie tylko wnętrzny Człowiek do uznánia Prawdy, y swo-

iey powinnośći ku BOGU, y ſwemu Bliźniemu ode dniá do dniá odnowiony 2. *Cor.* 4, 16. y do pobożnośći, ktora do wſzyſtkiego ieſt pożyteczna 1. *Tim.* 4, 8. był záchęcony, ále też zewnętrzna Boſka ſłużbá rozumna byłá. *Rom.* 12, 1. żeby ſię wſzyſtko wedle porządku między námi dźiało. 1. *Cor.* 14, 40.

Dlatego, ponieważ umieiętność náuki Wiáry, niepochybnie uczynki Wiáry poprzedźáć muśi, (*álbowiem przyſtępuiącemu do BOGA potrzebá wierzyć Hebr.* 11, 6.) wprzod położyłem tę *INFORMACYĄ* (*A*) y w niey przez zwyczáyne *Pytánia*, y *Odpowiedźi*, o naypotrzebnieyſzych Wiáry náukách w krotkośći, ile można, tráktowałem, áby Proſtacy wielkośćią nie obćiążeni lepiey poiąć mogli (álbowiem dla Dźieći iużem tákże w Roku 1739. Kátechizm, álbo krotki Excerpt z tey Informácyi ułożony do Druku wydał) á Mądrzeyśi też okázyą powźięli

ſwo

(*A*) *Nota: że w Niemieckiey Edycyi przyłączone Modlitwy y Pieśni, tu ſą opuſzczone.*

ſwoię Wiáry Náukę gruntowniey zważyć. Przyłączyłem záwſze do Odpowiedźi Mieyſce Piſmá Swiętego, y do tego używałem náſzey *Vulgata* náżwáney, po Niemiecku przetłumáczoney przez *Kaſpra Ulenbergá* (B) y drukowáney naprzod w Kolonij, potym w Bambergu 1718. (co dla citácyi Textow pámiętáć należy) zkąd Odpowiedź, álbo wyráźnie według litery, álbo przynamniey według ſenſu, y dorozumienia ſię, á czáſem náwet tylko dla wywodnieyſzego Obiáśnienia, y potwierdzenia tego, co ſię krotko rzekło (co tákże dobrze baczyć) przez rozumną konſekwencyą álbo konkluzyą może być dowiedźiona; wſzyſtko według Powſzechnego wykłádu náſzych SS. Kośćielnych Oycow, ktorych ſzczegulnie dla miłey krotkośći nie chćiałem cytowáć.

(B) *Tłumácz záś Polak używał Vulgaty przez* Przew. X. Iákubá Wuyka Soc. Ieſu *Theologá przełożoney, przedtym w Krákowie, potym w Wrocłáwiu w Drukárni Akádemickiey Colleg. S. I. 1740. przedrukowáney.*

Przytym zá Rádą Apostołá 2. *Timoth.* 2, 23. unikałem od niepożytecznych, do umieiętnośći niesłużących y zwády rodzących pytań, gdyż *my nie mamy tákiego obyczáiu áni kośćioł Boży* 1. *Cor.* 11, 16. ktory ráczey w ćichośći strofuie te, ktorzy śię sprzećiwiáią Prawdźie: *á żeby im kiedy dał BOG pokutowánie ku poznániu Prawdy, y upámiętáli śię od śideł diabelskich; ktory ie w więźieniu dźierży ku woley iego.* 2. *Timoth.* 2, 25. *&c.*

A że *nie słuchacze tylko Zakonu, sprawiedliwemi są u BOGA, ále ktorzy zakon czynią: Rom.* 2, 13. álbowiem *iesli to wiećie, błogosłáwieni będźiećie, iesli to uczynićie,* mowi Chrystus *Ioan.* 13, 17.) dla tego Informácyi w Wierze przydałęm pospolićie Náukę Morálną, *áby człowiek Boży był doskonáły, ku wszelkiey spráwie dobrey wyćwiczony* 2. *Tim.* 3, 17.

Zeby śię zás komu nie widźiáło, że w tey kśiążce záwárta Náuká, iest moie pártykulárne zdánie (iáko mowiono) ále ráczey z nászych o Wierze tráktuiących Kśiąg wyięta powszechna iest Náuká, ztąd widźieć: że tá

Kśiąż-

Książká pierwszy raz z dozwoleniem Duchowney Zwierzchnośći od dwuch Przewielebnych do tego deputowánych Oycow w Theologij Mágistrow, Doktorow, y Professorow publicznych *in Universitate Coloniensi* nád Rhenem 1738. ápprobowána byłá. Co się też stáło od Duchowney Zwierchnośći w Auspurgu, gdy onę 1740. przedrukowáno. Do tego służy że tá druga Edycya od trzech Rzymskich Theologow Nácyi Niemieckiey 1741. w Rzymie ápprobowána byłá, co wszystko z przedrukowánych Approbácyi tey Niemieckiey Edycyiey tu widźieć. Ieżeliby przećież kto ná to wszystko względu nie máiąc, ieszcze wątpić chćiał, wiedźieć ma, że tá Książká w Rzymie ná łáćiński przełożona, á potym tá łáćińska Tránslácya znowu od czterech inszych do tego deputowánych Rzymskich Theologow z rożnych Nácyi złustrowána, y ápprobowána, od Nayprzewielebnieyszego *S. Palatij Apostolici Magistra*, iáko S. Stolicy Rzymskiey Ordyná-

ryinego Kśiąg Cenſorá pozwolona, áby *in, & extra Urbem*, to ieſt w Rzymie, y krom Miáſtá Rzymu drukowána być mogłá; co ſię iuż ſámą rzeczą w tym 1742. Roku w Rzymie ſtáło *Typis & ſumptibus S Congregationis de propaganda Fide*. Gdy tedy iedná Rzecz, według ſłow Chryſtuſowych ná dwuch álbo trzech świádkách polega *Matth.* 18, 16. toć żadna wątpliwość nie zbywa, że tá z náſzych o Wierze tráktuiących Kśiąg zebrána Wiáry-Náuká, zá iednoſtáynie zgadzáiącą ſię z Powſzechną Rzymſko-Kátolicką Kośćielną Náuką w wſzyſtkim ieſt uznána.

❋❋✝✝✝)(o)(✝✝✝❋❋

FACULTATES & APPROBATIONES Superiorum Pro Prima Editione Germanica.

Nos Fr. THOMAS RIPOLL SS. Theologiæ Professor, ac totius Ordinis Prædicatorum humilis Magister Generalis & Servus.

HArum serie, nostriq; Authoritate Officij, tibi Reverendo Patri Fr. Raymundo Bruns, *Provinciæ nostræ Teutonicæ, quantum in nobis est, licentiam concedimus Typis evulgandi Opusculum à Te studiosè elaboratum, cui Titulus* Catholica Instructio, Preces ac Cantiones in usum Missionum in Regno Borussiæ &c. *Dum modo idem Opusculum prius à duobus Ordinis nostri in Theologia Magistris, ab A. R. P. Magistro Provinciali Teutoniæ specialiter, & nominatim ad hoc deputandis exactè, & accuratè revisum, & tanquam Prælo dignum approbatum fuerit. Servatis etiam cæteris de Iure servandis. In Nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, Amen. In quorum fidem his propria manu subscriptis Sigillum Officij nostri apponi jussimus Romæ in Conventu nostro S. Mariæ super Mi-*

nervam die 12 Julij 1738. Registr. pag. 6.

Fr. THOMAS RIPOLL
Magister Ordinis
Fr. EMERICUS LANGENWALTER
(L. S.) Mgr & Socius Gener.
pro Germania. mpp.

Jussu Dignissimi Patris Magistri Provincialis, P. Fr. Adolphi Frisch, *attenta mente legi & relegi Libellum intitulatum:* Catholisches Unterrichtungs-Gebett- und Gesang-Buch &c: *ex ardenti animarum zelo, singulari studiô & industriâ Reverendi Patris* Raymundi Bruns *Ordinis Prædicatorum, Missionarij Apostolici &c. elaboratum ac tali quidem verborum claritate, & uberrimis Sacræ Scripturæ Testimonijs fideliter desumptum, ut nihil Fidei Orthodoxæ aut sanis moribus contrarium invenerim; ideoq; dignum, ut Typis mandetur, censeo. Datum Aquisgrani in Conventu SS. Apostolorum Petri & Pauli die* 13. *Octobris* 1738.

Fr. HUMBERTUS STURM Ord. Præd. Magister, in universit. Colonienfi

ensi SS. Theol. Doctor, Ord. & de Consilio p. t. Prior Aquensis mpp.

JUssu A. R. ac Dignissimi Patris Magistri Provincialis nostri P. Fr. ADOLPHI FRISCH, *Librum cui Titulus* Catholisches Unterrichtungs-Gebett-und Gesang-Buch *Operâ & studiô* R. P. Fr. RAYMUNDI BRUNS *Ordinis nostri Sacerdotis, ac Missionarij in Potsdam &c. elucubratum perlegi nihilq; in eo reperi contra Fidei Catholicæ puritatem, aut morum probitatem, quin potiùs in eodem deprehendi Doctrinam sanam, ac Catholicam clarissimis Sacræ Scripturæ Textibus roboratam, atq; seposito omni verborum amarore dilucidè explanatam, nec non pias ad Deum Orationes, fidelium corda ad veram devotionem manuducentes &c. Opus igitur præsens veritatis ac pietatis sectatoribus multum perutile judico, dignumq; censeo, ut in lucem prodeat, & præli beneficiô gaudeat. Datum Coloniæ in Conventu S. Crucis Ordinis Prædicatorum die 30 Novembr.* 1738.

Fr. PETRUS BRANTTEN, Ord. Præd.

Præd. SS. Theol. Magiſt. ejuſdemq; in univerſitate Colon. Doct. ac Profeſſor, Ord. p. t. Prior Colon. mpp.

LEOPOLDUS

DEI & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Epiſcopus Helenopolitanus, *SS. D. N. D. Clementis D. P. Papæ XII.* Prælatus Domeſticus, & Pontifico Solio Aſſiſtens, Ejuſdemq; ac S. Sedis per ſeptentrionem, & Saxoniam Superiorem, & inferiorem Vicarius Generalis Apoſtolic.

C*Um libellus, cui Titulus*: Catholiſches Unterrichtungs-Gebett-und Geſang-Buch à R. P. RAYMUNDO BRUNS *Miſſionario Apoſtolico conſcriptus, prævio Examinatorum calculô approbatus, & prælô publicô dignus judicatus ſit; Hinc eundem tanquam ſolidæ Chriſtianæ pietatis Exercitia continentem ad augendam majorem DEI Gloriam, & promovendum animarum fructum, omnibus Chriſti Fidelibus in Provinciis Vicariatûs noſtri Apoſtolici degentibus in Domino commendamus. In quorum fidem has propria*

ma-

manu subscriptas per Secretarium nostrum expediri, & Sigillô nostrô communiri jussimus. Datum Hildesij die 10. Mensis 10bris 1738.

LEOPOLDUS Episcopus Helenopolitanus Vicarius Apostolicus.

(L. S.) Demandato Jllustrissimi & Reverendissimi Domini mei

LEONARDUS SPESSOTTI, mpp.

FACULTATES & APPROBATIO AUGUSTANA PRO EDITIONE GERMANICA.

L*Ibrum hunc* Catholisches Unterrichtungs-und Gebett-Buch &c. *intitulatum, apprimè Orthodoxum, & Typo ac commendatione publica dignum censeo. Augustæ 6. Iul. 1740.*

Imprimatur H. S.

IOAN. ADAM NIEBERLEIN SS. Th. Doct. Episc. Suffrag. Eychstatt. Canon. Eccl. Cath. Aug. p. t. Vicarius Generalis.

FRANCIS. IOSEPH. de Handl SS.

SS. Theol. Lic. Cels. & Rmi Princ. & Episc. Aug. Consil. Eccl. Maj. Pænit. & Libr. Censor, nec non Insign. Eccl. ad S. Murit. Can. & Parochus.

APPROBATIONES THEOLOGORUM ROMANORUM PRO SECUNDA EDITIONE GERMANICA.

ATtentè perlegi librum, cui titulus Catholisches Unterrichtungs-Gebett-und Gesang-Buch *ab* A. R. P. RAYMUNDO BRUNS *S. Ord. Prædicatorum Missionario accuratissimè compilatum; clarissimis S. Scripturæ Textibus firmatum, Berlinij jam prima vice impressum. Et quia nihil bonis moribus, aut Fidei Romano-Catholicæ contrarium, quin potius omnia & singula Eidem Fidei purissimæ conformia reperi, illud pro fidelium utilitate denuo ac tutissimè reimprimi posse censeo. In quorum fidem &c. Datum Romæ in Conventu nostro Carmelitarum S. Mariæ Transpontinæ Die 30. Sept. 1741.*

Fr. IULIANUS à S. Basilissa S.

The-

Theol. Lector Iubilatus & Aſſiſtens Gener. Carmelit. pro Germania & Polonia mpp.

*L**Ibrum, cui titulus* Catholiſches Unterrichtungs-Gebett-und Geſang-Buch *laudabili ſtudiô & induſtriâ* A. R. P. RAYMUNDI BRUNS *Ordinis Prædicatorum Sacerdotis & Miſſionarij Apoſtolici concinnatum, & multis S. Scripturæ teſtimonijs illuſtratum, atq; iam ante hac pro prima editione à duobus ejuſdem S. Ordinis deputatis digniſſimis Magiſtris, ac in Univerſitate Colonienſi S. Theologiæ Doctoribus reviſum & approbatum attentè legi, in quo nihil prorſus à Fide Orthodoxa moribuſq; averſum, quin imò omnia Doctrinæ Romano-Catholicæ conſona inveni: dignum proindè cenſeo, ut denuo ſervatis ſervandis typis mandetur. Datum Romæ in Domo noſtra Probationis Scholar. Piar. die* 30. *Septem. Anno* 1741.

BASILIUS à S. Antonio Aſſiſtens Generalis Scholarum Piarum. mpp.

Catho-

Approbácye

CAtholicarum Institutionum Librum à R. P. Fr. RAYMUNDO BRUNS *Ord. Præd. Missionario Apostolico, in Germanico Idiomate compositum, attentè perlegi, & nihil in eo, fundatæ à Christo Domino nostro Fidei, aut bonis moribus contrarium, quinimò acuratissimam cum Doctrina Romano-Catholica consonantiam, & quidem luculentis Sacræ Paginæ authoritatibus, singulari commendabilique studio ubique consolidatam reperiendo, eundem ad fidelium Orthodoxorum consolationem, heterodoxorum autem sola ex Divinis Scripturis petita argumenta in fidei testimonium admittentium, confutatione, iteratis Typis utilissimè commendandum censeo. Romæ in Conventu S. Mariæ super Minervam, hac die 30. Septembr.* 1741.

Fr. DOMINICUS GENTIS Ord. Præd. S. Theol. Magist. & in Universitate Coloniensi Doct. ac Collegij Casanatensis de Urbe Theologus pro Natione German. mpp.

FA-

FACULTATES & APPROBATIONES SUPERIORUM PRO PRIMA EDITIONE POLONICA.

LIbrum, qui intitulatur: Kátholicka Informácya, ułożona dla Missyi, *ex Idiomate Germanico in Polonicum curâ & sollicitudine* R. P. SIGFRIDI DISPENSATOR *emeriti Prioris, & nunc Conventûs Nostri Rupellani Supprioris transversum, cùm duo Ordinis nostri SS. Theologiæ Doctores perlegerint, & dignum prælô judicaverint, ut Typis mandari possit, potestate mihi data à* Rmo Patre nostro MATTHÆO ITTINGAR *Priore Generali SS. Theologiæ Doctore, facultatem concedo; si Iis, ad quos Ordinaria de Iure spectat censuraità visum fuerit. Dedi in Conventu nostro Clari-Montis Częstochoviensis Annô Dñi 1753. Die 12. Martij.*

Fr. DAMASUS PERELSKI per Poloniam Prior Provincialis SS. Theologiæ Doctor. Ords S. Pauli primi Eremitæ mpp.

❋❋❋❋❋❋❋❋-❋❋❋❋❋❋❋❋

EX mandato A. R. P. DAMASI PERELSKI *S. T. D. Ord. S. Pauli pri-*

mi Eremitæ per Poloniam Provincialis Opuſculum ſub titulo: Kátolicka Informácya ułożona dla Miſſyi, *ex Libello Germanico aliquoties jam approbato ac publici Iuris facto in Linguam Polonicam converſum operâ, & labore* R. P. SIGFRIDI DISPENSATOR *Supprioris moderni Rupellani attentè legi, in eóq; ſanam Eccleſiæ Catholicæ Doctrinam tradi, & explicari comperi; Proinde ut detersâ Typi ſepiâ pro bono animarum publicam lucem aſpicere valeat, libenter annuo, ſi Iis, ad quos de Iure pertinet, itá viſum fuerit. Dat. in C. M. C. die 12. Martij 1753.*

Fr. MATHIAS PORĘBSKI Ordinis S. Pauli primi Erem. S. T. D. Secretarius Provinciæ mpp.

❀❀❀❀❀❀❀❀-❀❀❀❀❀❀❀

O*Puſculum intitulatum* Kátolicka Informácya, *ex Germanico Idiomate in Polonicum accuratè translatum ſtudio, & labore* R. P. SIGFRIDI DISPENSATOR *Supprioris Rupellani, ex mandato* Adm R. P. DAMASI PERELSKI *Ords S. Pauli primi Erem. SS. Theologiæ Doctoris, per Poloni-*

loniam Prioris Provincialis attentè legi, nihilq; in eo fidei & moribus contrarium reperi, quinimò consonam S. Scripturæ Doctrinam traditam, & explicatam cunctis Christianis Populis utilem, & necessariam continens animadverti, idcirco dignum luce publica censeo, si visum fuerit Superioritati. Dat. in Conventu Vetero-Częstochoviensi die 17. Martij Annô Dñi 1753.

Fr. AMBROSIUS BOGUCKI Ords S. Pauli primi Erem. S. Th. Doctor. Prior Conventûs Vetero-Częstochoviensis mpp.

APPROBATIO ORDINARIA.

L*Ibrum sub titulo* Kátolicka Informácya &c. *quem ex Germanico Idiomate in Polonicum* Rńdo P. SIGFRIDUS DISPENSATOR *Ordinis S. Pauli primi Eremitæ Presbyter, Conventûs Rupellani ad Cracoviam Supprior actualis concinnè ac laboriosè exposuit, allegationibus S. Scripturæ illustratum legi, Eumq; Fidei Catholicæ aut Bonis moribus dissonum non adverti, imò ad*

instruendos in Rudimentis Fidei, & Christianæ Doctrina perutilem censui, utq; Typis mandaretur facultatem concessi. In quorum fidem datum Cracoviæ in Collegio Majori Studij Generalis Universitatis Cracovien. Die 24. Mensis Maij 1753.

M. CASIMIRUS PAŁASZOWSKI S. Theologiæ Doctor, & Professor, Collega Major; Ecclesiarum Cathedralis Cracov. Canonicus, Collegiatæ SS. OO. Præpositus, Parochialis in Czerniechow Curatus, Librorum per Diæcesim Cracoviensem Censor.

mpp.

❀❀❀❀
❀❀❀
❀❀
❀

CZĘSCI I.
O Wierze.
INFORMACYA I.
O przednieyſzych Artykułách Wiáry w poſpolitośći.

Coż ieſt Wiárá?

IEſt pierwſza od BOGA Człowiekowi wlana cnotá *Hebr.* 11, 1. álbo dar Boży *Ephes.* 2, 8. ktorym wſzyſtko mocno wierzemy, y zápewne trzymamy co BOG obiáwił, y przez ſwoy Kośćioł nam do wierzenia podáie. *Ioan.* 17, 8.

Ktoreż ieſt wyznánie Wiáry Kátolickiey?

Są te XII. przednieyſze Artykuły, ktore Apoſtołowie złożyli, iáko nas Kośćioł uczy.

I. *Wierzę w BOGA Oycá Wſzechmogącego, Stworzyćielá Niebá, y Ziemie.*

II. *Y w Iezuſá Chryſtuſá Syná Iego iedynego Páná náſzego.*

III. *Ktory się począł z Duchá S. národźił się z Máryi Dźiewice.*

IV. *Umęczon pod Pontskim Piłatem, ukrzyżowan, umárł, y pogrzebion.*

V. *Z stąpił do piekłow, trzećiego dniá zmartwychwstał.*

VI. *Wstąpił ná Niebiosá, śiedźi ná Prawicy BOGA Oycá Wszechmogącego.*

VII. *Z tamtąd przyidźie sądźić żywych, y umárłych.*

VIII. *Wierzę w Swiętego Duchá.*

IX. *Swięty Kośćioł powszechny, Swiętych Obcowánie.*

X. *Grzechow odpuszczenie.*

XI. *Ciáłá zmartwychwstánie.*

XII. *Y żywot wieczny Amen.*

INFORMACYA II.

O Pierwszym Artykule.

Wierzę w BOGA Oycá Wszechmogącego, Stworzyćielá Niebá, y Ziemie.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze tylko ieden prawdźiwy BOG w Istnośći. *Deut.* 32, 39. *Ephes.* 4, 5. ále troiáki w Osobách, miánowićie: Oćiec, Syn, y Duch Swięty, á że te trzy wespoł są ieden BOG. 1. *Ioan.* 5, 7. záro-

rowno wielkie, możne, ſtáre od wiekow w wſzyſtkim *Philip.* 2, 6. ponieważ te trzy Oſoby tylko ſzczegulnie iednę Boſką Iſtotę máią. *Ioan.*10, 30.

Od kogo ieſt BOG?

Oćiec od nikogo, áni uczyniony, áni ſtworzony, áni zrodzony. Syn ieſt od Oycá, nie uczyniony, nie ſtworzony, lecz zrodzony. Duch Swięty ieſt od Oycá, y Syná, nie uczyniony, nie ſtworzony, nie zrodzony, lecz pochodzący, á to od wiekow, ták, że zadna Oſobá przed drugą nie byłá. *Ioan.* 1, 1.

Zkądże tedy y co ieſt BOG?

Ieſt ſam od śiebie od wiekow. *Iſa.* 43, 10. *Pſal.* 89, 2. nieſkończonie doſkonáła Iſtność. *Exod.* 3, 14. nie z ćiáłá, ále ſzczyrym Duchem *Ioan.* 4, 24. Ze záś BOG w Poſtáći Męſkiey *Gen.* 18, 2. *Dan.* 8,15. á Duch Swięty w Poſtáći Gołębicy *Luc.* 3, 22. álbo ognistych Ięzykách *Act.* 2,3. málowáni bywáią, nie idźie zá tym żeby tákowemi były, lecz że ſię w tákowey Poſtáći pokazáły.

Gdźież ieſt BOG?

W Niebie, ná źiemi, y ná káżdym mieyſcu. *Pſal.* 138, 7. *Ierem.* 23, 24. Widźi, ſłyſzy. *Pſal.* 93, 9. y wie wſzyſtko, náwet y náſze myśli *Ierem.* 17,10. ktory złe karáć, á dobrym nádgradzáć będźie. *Hebr.* 11, 6.

Náuká Morálna.

Więc iż wſzyſtkie náſze uczynki przed obecnośćią Bożą iáwne ſą iák słońce *Eccli.* 17, 16. powinniśmy ſię náde wſzyſtko B O G A iáko náſzego ſurowego Sędźiego bać *Pſal.* 110, 10. *Luc.* 12, 5. álbowiem *ſtráßnoć ieſt wpáść w ręce BOGA żywego Hebr.* 10, 31. Pátrz o Iozefie *Gen.* 39, 9. O Suſánnie *Dan.* 13, 23. *&c.*

ROZDZIAŁ I.

O znáku Krzyżá Swiętego.

Czym wyznawamy BOGA w Troycy iedynego?

Znákiem Krzyżá Swiętego, gdy mowiemy: *W Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego Amen. Matth.* 28, 19.

Iákże czyniemy krzyż?

Podnoſząc práwą rękę przed czoło, mowiemy: *W Imię Oycá*, ztámtąd zćiągamy ią ná pierśi, mowiąc *y Syná*, potym

tym obracamy rękę od lewego, do práwego rámieniá mowiąc: *y Duchá Swiętego Amen.*

Czemu zćiągamy rękę z Czołá ná Pierśi?

1*mò.* Ná wyznánie, że Syn od Oycá od wiekow zrodzony. 2*dò.* Ze z Niebá zstąpił, y stał się Człowiekiem *Ioan.* 1, 14.

Czemu od lewice ná Práwicę?

1*mò.* Ná wyznánie że Duch Swięty od Oycá, y Syná pochodźi. 2*dò.* Ponieważ nas Chrystus przez krzyż swoy święty z lewey strony gniewu Bożego ná práwą łaski Bożey przeniosł. *Colos.* 1, 13.

Czemu się żegnamy krzyżem Swiętym?

1*mò.* Ná wyznánie, żeśmy są Chrześciánie, ponieważeśmy w tym Imieniu są chrzczeni *Matth.* 28, 19. 2*dò.* Ná przypomnienie sobie krzyża Chrystusowego, przez ktoryśmy są odkupieni. *Coloss.*1, 20. 3*tiò.* Ná záczęćie wszystkich rzeczy w Imię Boże 1.*Cor.*10,31.

Kiedy, y iák często mamy się żegnáć?

Ráno, y w Wieczor, przed, y po iadle, y ile rázy dobry uczynek zá-

czynamy. lub kończemy. Ponieważ gdy to z wiárą, y nabożeństwem czyniemy, *nam to ieſt mocą Bożą* 1. *Cor.* 1,18. przez ktorą nam pomoc, y błogosłáwieństwo Boże przychodźi, á czárći wyrzucáni bywáią. *Marc.* 16, 17. 1. *Ioan.* 3. 8.

Náuká Morálna.

Zebyśmy ſię reflektowáli, y pokazáli, że według rády Apoſtołá, wſzyſtko w Imię Boże czyniemy *Coloſſ.* 3, 17. powinniśmy krzyżem záwſze iáwnie ſię żegnáć, á Iego ſię bynaymniey nie wſtydźić *Luc.* 9, 26. Owſzem nie day BOZE ábyśmy ſię chlubić mieli, iedno w krzyżu Páná náſzego IEZUSA Chryſtuſá *Gal.* 6,14.

ROZDZIAŁ 2.

O Stworzeniu Swiátá.

Ktoż wſzyſtko ſtworzył.

Stworzenie ieſt prawdá Dźieło cáłey Troycy Przenayświętſzey, ponieważ Oćiec wſzyſtko ſtworzył przez Syná ſwego w Duchu Swiętym. *Pſal.* 32, 6. iáko y inne Dźieła między niemi ſą ſpołeczne, wyiąwſzy Dźieło Odku-

kupienia. Ale iż ſię Oćiec iáko Pierwſza Oſobá w Stworzeniu oſobliwie obiáwił, więc ſię Iemu przypiſuie, że Niebo, y źiemię, y wſzyſtko co ieſt, z niczego, *Gen.* 1. iednym słowem *Pſa.* 148, 5. dla siebie *Prov.* 16, 4. y człowiekowi ná posługę ſtworzył. *Pſal.* 8, 7.

Czy też BOG Człowieká ſtworzył?

Ták ieſt: y owſzem ná wyobráżenie ſwoie *Gen.* 1, 27. żeby iáko rozumne ſtworzenie BOGA przez rzeczy ſtworzone poznał. *Rom.* 1, 20. Iego ſię bał, Iego miłował, Iemu służył, á potym zbáwion był *Eccli.* 17, 1. &c.

Ktoż utrzymuie, y rządźi świát?

BOG, ktory go ſtworzył, bez ktorego obſtáć ſię nie może *Iſa.* 40, 12. *Act.* 17, 28. y bez Iego woli nic naymnieyſzego ſtáć ſię nie może. *Iſa.* 46, 10. *Rom.* 9, 19.

Náuká Morálna.

Ztąd ſię uczemy, żeśmy wſzyſtko ſzczęśćie, y nieſzczęśćie, chorobę, y zdrowie, iák przyidźie *Eccli.* 11, 14. z Ręki Bożey przyiąć, *Iob.* 1, 21. náwet złe ták dobrze, iák dobre rowno-ćierpli-

pliwie znośić powinni. *Iob.* 2, 10.

INFORMACYA III.
O Drugim Artykule.
Y w IEZUSA Chrystusá Syná Iego iedynego Páná nászego.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze druga Osobá w Bostwie IEZUS Chrystus iednorodzony Syn Boży *Matth.* 3, 17. z Oycá od wiekow zrodzony *Psal.* 109, 3. prawdźiwy BOG z prawdźiwego BOGA *Hebr.* 1, 3. iedney Istnośći z Oycem, *Ioan.* 10, 30. przez ktorego wszystko się stáło *Ioan.* 1, 3. nász Pan 1, *Cor.* 8, 6. Odkupićiel *Gal.* 1, 4. Náuczyćiel *Isa.* 55, 4. Naywyższy Kápłan *Hebr.* 7, 26. y Krol iest *Luc.* 1, 33.

Iest Chrystus tákże prawdźiwy Człowiek?

Iest prawdźiwy BOG, y prawdźiwy Człowiek, w iedney Boskiey Osobie *Matth.* 16, 16. *Philip.* 2, 6. zaczym ma dwie Nátury Boską, w ktorey iest BOGU Oycu rowny, *Ioan.* 10, 30. y ludzką, według ktorey iest mnieyszy niż BOG. *Ioan.* 14, 28.

Coż iest własnie IEZUS Chrystus?

IE-

IEZUS zowie ſię Zbáwićiel *Matth.* 1, 21. á Chryſtus Pomázániec *Luc.* 4, 18.

Náuká Morálna.

Powinniśmy záwſze Nayśw. Imię IEZUS z wielką uczćiwośćią wymawiáć *Philip.* 2, 10. *Albowiem nie ieſt pod Niebem inne Imię dáne, w ktorymbyśmy mieli bydź zbáwieni Act.* 4, 12.

INFORMACYA IV.

O Trzećim Artykule.

Ktory ſię począł z Duchá Swiętego, národźił ſię z Máryi Dźiewice.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Chryſtus nie z Iozefá Oblubieńcá Máryi, ktory tylko karmićielem, y Opiekunem Chryſtuſowym był *Matth.* 1, 18. *Luc.* 3, 23. lecz z Duchá Swiętego przez nádprzyrodzoną moc poczęty *Luc.* 1, 35. z Máryi, ktora iáko przed-ták przy-y po, Porodzeniu niezmázáną Pánną záwſze byłá *Iſa.* 7, 14. Ciáło ſwoie y krew prawdźiwie wźiął *Gal.* 4, 4. y národźił ſię *Luc.* 2, 7. ták, że Iego Boſka Náturá wcále nie byłá w ludzką, áni też ludzka Náturá w Boſką przemieniona, lecz że ludz-

ludzką Náturę przyiął, y Onę z Boską w swoiey Boskiey Osobie ziednoczył. *Philip.* 2, 7.

Czemuż Chrystus stał się Człowiekiem;

Aby nas grzesznikow wybáwił od wieczney śmierći, Piekłá y mocy diabelskiey. *Colos.* 2, 13 &c. y nas zbáwił. *Luc.* 19, 10.

Przez cożeśmy w ták wielkie nieszczęśćie wpádli?

Jáko przez iednego Człowieká Grzech ná ten świát wszedł, á przez Grzech śmierć, ták ná wszystkich ludźi śmierć przyszłá, w ktorym (pierwszym Człowieku) *wszyscy zgrzeszyli Rom.* 5, 12.

ROZDZIAŁ I.
O Grzechu.

Wieloráki iest Grzech?

Grzech Pierworodny, y Grzech uczynkowy.

Coż iest Grzech Pierworodny?

Iest grzech ktory Adam, iáko Głowá ludzkiego Pokolenia, przez swoie niepołuszeństwo *Rom.* 5, 19. gdy z zakazánego drzewá iadł *Gen.* 3, 6. y my wszyscy w nim popełnili. *Rom.* 5, 12.

Coż

Coż ieſt Grzech uczynkowy?

Ieſt Grzech, ktory my ſámi, Myślą, Mową, y uczynkiem, álbo opuſzczeniem dobrych uczynkow popełniamy. *Gal.* 5, 19.

Wielorákiż ieſt Grzech uczynkowy?

Dwoiáki: Smiertelny, y Powſzedni 1. *Ioan.* 5, 16.

Coż ieſt Grzech śmiertelny?

Ieſt dobrowolne przeſtępſtwo Przykazań Bożych w wielkiey rzeczy. *Iac.* 1, 15. ktore pozbáwia człowieká łáſki Bożey, iáko żywotá Duſzy. *Rom.* 6, 23. wſzyſtkich zasług, y wiecznego zbáwienia *Ezech.* 18, 24. y uczyni go, doczeſnego y wiecznego karánia winnym. *Matth.* 5, 22.

Coż ieſt Grzech powſzedni?

Ieſt przeſtępſtwo Przykazań Bożych, álbo z nieuwagi, álbo z máłey rzeczy. *Prov.* 24, 16. *Iac.* 3, 2. przez ktore łáſká Boża prawdá nie ginie, iednákże zmnieyſzona bywa; przez co ſobie záſługuiemy ná doczeſne karánie, y wdawamy ſię w niebeśpieczeńſtwo popełnienia większych grzechow *Eccli.* 19, 1.

Kto-

Ktoreż ſą Grzechy śmiertelne?

Te śiedm: Pychá, Łákomſtwo, Nieczyſtość, Zazdrość, Obżárſtwo, Gniew, y Leniſtwo. Z ktorych iák z ſwego początku wſzyſtkie inne pochodzą. Te y inne wſzyſtkie Gátunki Grzechow do *Częśći III.* odkázuią ſię, gdźie według potrzeby, y Przykazań Bożych o tym przechodźiśćie tráktowáć ſię będźie.

ROZDZIAŁ 2.

O Wolney Woli.

Czy dotąd mamy wolną Wolą, że możemy poniecháć złego?

Bez wſzelkiego wątpienia. Wolna Wola ieſt prawdá przez Grzech pierworodny osłábiona, ále nie wcále utrácona, ponieważ Człowiek łáſkę, á nie przyrodzenie utráćił. BOG mowi ſam, że Człowiek pánowáć powinien nád ſwoią Pożądliwośćią *Gen.* 4, 7. *BOG od początku ſtworzył Człowieká, y ostáwił go w ręce rády iego*, dał mu wolność złe álbo dobre, życie álbo śmierć ſobie obieráć *Eccli* 15, 14. Podobne znáyduiemy *Deut.* 30, 15. *Eccli.*

31, 10. *Isa.* 56, 4. *Matth.* 19, 17. 2. *Cor.* 9, 7. *&c.* Więc Człowiek ma dosyć wolności złego zániecháć, á Dobre czynić z łáską Bożą. 1, *Cor.* 15, 10.

Czy wolna Wola przez łáskę Bożą nie bywa támowáná?

Wolna Wola nie może przez łáskę być támowána, gdyż owszem przez nię zmocniona bywa ná odbieránie Dobrego przed złym 2. *Cor.* 9, 8. Tákże można sprzećiwić się łásce Bożey, iák Pismo uczy. *Prov.* 1, 24. *Isa.* 66, 4. *Matth.* 23, 37. *Act.* 7, 51. *&c.* Gdyby wolney Woli nie było, á od nas się poniewolnie wszystko działo, muśiałby BOG być Początkiem Grzechu, y owszem niespráwiedliwym Sędźią, gdyby Człowieká potępił dla grzechu, ktoryby poniewolnie popełnić muśiał, co iest bluźnierstwo. *Ezech.* 18, 23. Zátym byłyby wszystkie Przykazánia, Nápominánia, y tym podobne, dáremne, gdyby wolney woli nie było przyiąć Ie, álbo Ie odrzućić, co iest przećiwko Pismu. 1. *Tim:* 1, 9. 2. *Tim.* 3, 16. Zá-

czym ták ieſt co BOG mowi : *Zátrácenie twoie z ćiebie Izráelu ! tylko we mnie Rátunek twoy. Oſe. 13, 9.*

Náuká Morálna.

Ztąd widźiemy, że nic ná świećie bárdźiey nie náwidźić, y ſtrzedz ſię mamy, iák grzechu, ktorym BOGA dobrotliwego obrażamy, y w niebeśpieczeńſtwo ſię wielkie wdawamy. *Tob.* 4, 6. 1. *Paral.* 28, 9. Y mamy BOGA pilno prośić o Iego łáſkę, ktorąbyśmy zmocnieni, wſzelkim ſpoſobem złego ſię chronić, y dobre obieráć mogli, dobrze wiedząc, że wſzyſtká *doſtáteczność náſzá z BOGA ieſt.* 2. *Cor.* 3, 5.

INFORMACYA V.

O Czwartym Artykule.

Umęczon pod Pońtſkim Piłatem, ukrzyżowan, umárł, y pogrzebion.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Chryſtus pod Pońtſkim Piłatem ná ow czás Rzymſkim Stároſtą w Zydowſkiey Ziemi, od Iudaſzá uczniá ſwego zdrádzony, y żydom oddány, ubiczowány, ćierniem ukoronowány,

ná

ná koniec ukrzyżowány, ná krzyżu umárł, y pogrzebion. *Matth.* 26. *&c.* *Marc.* 14. *&c.* *Luc.* 22. *&c.* *Ioan.* 18. *&c.* y tákim ſpoſobem przez ſwoię gorzką mękę, y śmierć nas odkupił. 1.*Petr.* 1, 18. &c.

Czy muśiał Chryſtus ták wiele ćierpieć?

Byłby mogł iedną kroplą krwi cáły świát odkupić, ále chćiał zupełnie, y nádobfićie zá náſze Grzechy zádośyć uczynić. *Iſa.* 53, 7. *Pſal.* 129, 7.

Czy Chryſtus zá wſyſtkich ćierpiał?

Zá wſzyſtkich ludźi żadnego niewyiąwſzy. *Iſa.* 53, 6. *Rom.* 8, 32. 1. *Ioan.* 2, 2. że zás ták wiele potępionych bywa, ieſt ich właſna Winá, iż ſię Męki Chryſtuſowey uczeſtnikámi nie czynią, ponieważ nie żyią iák Chryſtus przykazał. *Matth.* 7, 21. *Item* 16, 24. *Item* 19, 17. *&c.*

Náuká Morálna.

Ztąd konkluduiemy, że ná ſámey Męce Chryſtuſowey nie dośyć, ále y myśmy ſię dokładáć powinni, weſpoł prácowáć, y przez podáne śrzodki Męki Chryſtuſowey uczeſtnictwá ná-

bywáć. 2. *Cor.* 5, 15. *Coloss.* 1, 24. 1. *Petr.* 2, 21. *&c.*

INFORMACYA VI.

O Piątym Artykule.

Zstąpił do Piekłow, trzećiego dniá zmartwychwstał.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Chrystus zstąpiwszy według duszy do Piekłow *Luc.* 16, 22, áby tám przyiśćia Iego oczekiwáiących spráwiedliwych poćieszył, y wybáwił. *Zach.* 9, 11. *Ephes.* 4, 9. trzećiego dniá Duszá Iego z Ciáłem się ziednoczyłá, y włásną Boską mocą chwalebnie z Grobu powstał. *Marc.* 16, 6.

Czemuż Chrystus zmartwychwstał?

Ná dowod, że iest prawdźiwy BOG, á my pewną nádźieię mieli swego czásu uwielbionego zmartwychwstánia. 1. *Cor.* 15, 13. *ieźli iednák społ ćierpiemy. Rom.* 8, 17.

Náuká Morálna.

Iáko Chrystus grzechowi raz umárł, y powstawszy zmartwych śmierć mu więcey pánowáć nie będźie, ták y my tám zmierzáć powinni-

niśmy, żebyśmy grzechowi obumárli, więcey mu nie pozwaláli krolowáć w nászym śmiertelnym ćiele, áni posłuszni byli pożądliwośćiom iego, ále żebyśmy w nowośći żywotá chodźili. *Rom.* 6, 4. *&c.*

INFORMACYA VII.
O Szostym Artykule.

Wstąpił ná Niebiosá, śiedźi ná Práwicy BOGA Oycá wszechmogącego.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Chrystus po 40. dniách, przez ktore z Uczniámi swoiemi obcował, y o krolestwie Bożym, o rozporządzeniu Kośćiołá swego mawił. *Act.* 1, z Gory Oliwney, gdźie Mękę swoię záczął, w przytomnośći Uczniow swoich z wielką wspániáłośćią do Niebá wstąpił. *Marc.* 16, 19. gdźie teraz śiedźi ná Práwicy Bożey, to iest w spániáłośći swego Niebieskiego Oycá. *Philip.* 2, 11.

Czemuż do Niebá wstąpił?

Dla zesłánia Duchá Swiętego *Ioan.* 16, 7. áby nam mieysce zgotował. *Ioan.* 14, 2. y nászym Rzecznikiem był

u BOGA. 1. *Ioan.* 2, 1.

To iuż Chryſtus więcey nie ieſt ná tym świećie?

Według ſwoiey Boſkiey nátury ieſt wſzędźie. *Ierem.* 23, 24. ále według ludzkiey nátury tylko ieſt w Niebie ná Práwicy Bożey, *Coloſſ.* 3, 1. y oſobliwym ſpoſobem w Nayświętſzym SAKRAMENCIE. *Matth.* 28, 20.

Náuká Morálna.

Ponieważ *przez wiele ućiſkow trzebá nam wniść do Kroleſtwá Bożego. Act.*14,21. Przykłádem Chryſtuſá *Luc.* 24,26. záczym powinniśmy wſzyſtkie przypadáiące utrapienia ćierpliwie znośić, *Rom.* 8, 18. źiemſkich rzeczy zániecháć, niebieſkich z pilnośćią ſzukáć, żebyśmy ſwego czáſu zá Chryſtuſem do Iego chwały przyiść mogli. *Coloſſ.* 3, 1. *&c.*

INFORMACYA VIII.

O Siodmym Artykule.

Ztámtąd przyidźie ſądźić żywych, y umárłych.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Chryſtus ná ſąd oſtátni (*Matth.* 24, 36.) z mocą wielką y Máieſtatem

zno-

znowu z Niebá przyidźie *Matth.* 24, 30. ſądźić żywych y umárłych *Act.* 10, 42. to ieſt: Spráwiedliwych, y bezbożnych.

Pátrz o tym dáley w Informácyi XII. w Roźdźiale 6.

Náuká Morálna.

Wſzyſcy my muśiemy ſię okazáć przed ſtolicą Chryſtuſową, áby káżdy odniosł włáſne ſpráwy Ciáłá według tego co uczynił, lub dobre, lub złe. 2. *Cor.* 5, 10. Záczym z wſzelką pilnośćią tákowe żyćie prowadźmy, żebyśmy ſwego czáſu łáſkáwego Sędźiego ználeść mogli. *Rom.* 2, 5. *&c.*

INFORMACYA IX.
O Oſmym Artykule.

Wierzę w Swiętego Duchá.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze trzećia Oſobá w Boſtwie DUCH Swięty, ktory od Oycá, y Syná wraz przez tchnienie Miłośći od wiekow pochodźi *Ioan.* 15, 26. ktory z Oycem, y Synem rowno Adorowány, y czczony bywa *Rom.* 11, 36. Chrześćiány przez poſtánowione śrzodki, miáno-

wićie przez Swięte SAKRAMENTA poświęcá y ożywia. 1. *Cor.* 6, 11. *Tit.* 3, 5.

Czy my nic niemożemy czynić bez łáſki Duchá Swiętego?

Wßelki datek dobry, y wßelki dar doſkonáły z wyſocza ieſt zſtępuiący od Oycá Swiátłośći Luc. 1, 17. Więc *nie ieſteśmy doſtátecżni ſámi z siebie co myślić iáko ſámi z śiebie, ále doſtáteczność náßá z BOGA ieſt.* 2. *Cor.* 3, 5.

Náuká Morálna.

Powinniśmy wiedźieć, żeśmy Kośćiołem Bożym, á Duch Bozy mieſzka w nas. 1. *Cor.* 3, 16. ktory nas ożywia *Rom.* 8, 11. Więc *ieżli żywiemy Duchem, Duchem, y poſtępuymy. Gal.* 5, 25. y Duchem ſpráwy Ciáłá umartwiaymy, á żyć będźiemy. *Rom.* 8, 13.

INFORMACYA X.

O Dźiewiątym Artykule.

Swięty Kośćioł powſzechny, Swiętych obcowánie.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze Duch Swięty Wiernych ſam powoływa, poświęca, y zbáwia, w iednym

dnym tylko Swiętym, y Powszechnym Kościele Chrystusowym, *Ephes.* 4, 4. *&c.* 1. *Cor.* 5, 13. ktory iest Powszechne zgromádzenie w Chrystusá wierzących, 1. *Cor.* 12, 13. pod Chrystusem swoią Głową *Coloss.* 1, 18. y Iego Namiestnikiem ná ziemi *Matth.* 16, 18. *Act.* 20, 28.

Pátrz o tym więcey w Części V. o Kościele.

Ktorzyż należą do Kościołá Chrystusowego?

Woiuiący Práwowierni ná ziemi; czyszczące się Dusze w ogniu czyscowym, y tryumfuiący Swięći w Niebie, ktorzy wespoł iáko członki iedno Ciáło z Chrystusem ich głową Kościoł stánowią, y między sobą iedno obcowánie máią. *Rom.* 12, 5.

Ná czymże záwisło to obcowánie Swiętych?

Ná tym: że práwowierni z Chrystusem, y Iego zasługámi uczestnictwo máią *Hebr* 3, 13. że ieden staie się uczestnikiem dobrych uczynkow drugiego *Psal.* 118, 63. że Swięći w Niebie proszą zá temi, co ieszcze ná tym świećie żyią 2. *Mach.* 15, 14. á zmárli

przez modlitwę żyiących rátowáni bywáią. 2. *Mach.* 12, 46.

Náuká Morálna.

Iedno iest Ciáło, y ieden Duch, iáko y ieden Pan, iedná Wiárá, ieden Chrzest iák iesteśmy wezwáni w iedney Nádźiei wezwánia náſzego. *Ephes.* 4, 4. *&c.* w obcowániu IEZUSA Chrystusá, y Iego Kośćiele. Záczym toż mowmy wszyscy, iżby nie były między námi Rozerwánia, ále bądźmy doskonáli w iednym rozumieniu, y w iedney Náuce 1. *Cor.* 1, 10. *áżbyśmy się wszyscy zeszli w iedność Wiáry, y poznánia Syná Bożego, y rośli w nim we wszystkim, ktory iest Głowá Chrystus Ephes.* 4, 13. *&c.*

INFORMACYA XI.

O Dźieśiątym Artykule.

Grzechow odpuſzczenie.

Co wierzemy w tym Artykule?

Ze Chrystus Kośćiołowi swemu dał moc, pokutuiącemu grzeſznikowi *Isa.* 55, 7. wszystkie iego grzechy, choćby były niezliczone, y naygorsze *Isa.* 1, 18. ile rázy pokutowáć będźie *Matth.* 18, 21. *Luc.* 17, 3. ták odpuſz-

czáć

czáć, że grzech nie tylko iemu poczytány nie będźie, ále y prawdźiwie odpuszczony *Ioan.* 1, 29. y zgłádzony bywa *Act.* 3, 19. ktorey mocy w Kośćiele nie máią wszyscy wierni, ále tylko porządnie powołáni, y poświęceni Biskupi, y Kápłáni *Ioan.* 20, 23.

Iákoż właśnie bywáią odpuszczone?

Od BOGA, ktorego mieysce zástępuie Kápłan, mocą zasług Chrystusowych, *w ktorym mamy odkupienie przez krew Iego, odpuszczenie grzechow wedle bogactw łáski Iego Ephes.* 1, 7.

Náuká Morálna.

Nie mamy naywyższego Kápłáná, ktoryby się nie mogł ulitowáć nád krewkośćiámi nászemi, lecz kuszonego we wszystkim ná Podobieństwo (nász e) *oprocz Grzechu; Przystąpmy tedy z ufnośćią do stolice łáski, ábyśmy otrzymáli miłośierdźie, y łáskę náleźli ku pogodnemu Rátunku. Hebr.* 4, 15. *&c.*

INFORMACYA XII.

O Iedenastym Artykule.

Ciáłá zmartwychwstánie.

Co wierzemy w tym Artykule?

Ze Dusze násze są nieśmiertelne

Matth.

Mátth. 10, 28. Ciáłá záś násze, lubo zmárłe, y zkáżone, ná zákończeniu świátá, wszechmocnośćią BOZĄ powstáną niezkáżone 1. *Cor.* 15, 52. á ták znowu z Duszą ziednoczone przed powszechny Sąd BOGA stáwione będą. *Matth.* 25, 32.

ROZDZIAŁ 1.

O Smierći y sądźie Pártykulárnym.

Czy wszyscy ludźie umrzeć muszą?

Postánowiono wszystkim ludźiom raz umrzeć *Hebr.* 9, 27. ále kiedy, gdźie, iákim sposobem pomrzemy? niewiemy *Eccli.* 9, 12. żebyśmy záwsze gotowi byli, zwłasczá gdy Pan przyidźie tey godźiny, ktorey się niedomniemamy. *Luc.* 12, 40.

Iákże się przygotowáć do szczęśliwey śmierći?

Przez nabożne Chrześćiáńskie żyćie: *Błogosłáwieni oni słudzy, ktore, przyszedszy Pan, znaydźie czuiące Luc.* 12, 37.

Czy nagła śmierć iest zła śmierć?

Spráwiedliwy, ieźli śmierćią będźie uprzedzony, w ochłodzeniu będźie Sap 4, 7. ále nieprzeyźrzána śmierć grzesznikow

nay-

naygorſza *Pſal.* 33, 22.

Dokądże Duſzá przyidźie po śmierći?

Duſzá, iáko nieśmiertelny Duch *Matth.* 10, 28. iák rychło przez śmierć od ćiáłá odłączona bywa, przychodźi przed ſąd Boży, ná dánie ráchunku z iey uczynkow złych, y dobrych, náwet y z káżdego słowá prożnego *Mat.* 12, 36. áby odniosłá włáſne ſpráwy ćiáłá według tego co uczyniłá lub dobre lub złe. 2. *Cor.* 5, 10 A ták idźie duſzá záraz álbo do Niebá, álbo do Piekłá, álbo do Czyſcá.

ROZDZIAŁ 2.

O Niebie.

Ktorzyż przychodzą záraz do Niebá?

Ktorzy w łáſce Bożey zmárli, y zá wſzyſtkie ſwoie grzechy zupełnie Pokutę odpráwili. *Luc.* 23, 43. *Apoc.* 14, 13.

Coż ieſt Niebo?

Ieſt owe ſzczęśliwe mieyſce, od BOGA zgotowáne tym, ktorzy go ſię boią, y miłuią. *Matth*, 25, 34.

Co zá rádość będźie w Niebie?

Wybráni będą ſię w BOGA zápátrywáć, y záżywáć 1. *Cor.* 13, 12. y

wſzel-

wſzelką ſzczęśliwość, iákiey żadne oko nie widźiáło, żadne ucho nieſłyſzáło, áni w żadnego Człowieká ſerce nie wſtąpiło 1. *Cor.* 2, 9. wiecznie, to ieſt bez końcá, ośiędą. *Apoc.* 7, 15. *&c.*

ROZDZIAŁ 3.

O Piekle.

Ktorzyż przychodzą do Piekłá?

Ktorzy w grzechu śmiertelnym bez Pokuty umieráią. *Pſal.* 30, 18. *Luc.* 16, 22.

Coż ieſt Piekło?

Ieſt owe ſtráſzliwe mieyſce, ktore Spráwiedliwy BOG diabłu, y wſzyſtkim bezbożnym zgotował. *Matth.* 25, 41. *gdźie robak ich nie umiera, y Ogień nie gáśnie. Mar.* 9, 47.

Coż zá Męká w Piekle będźie?

Potępieni od Bożey obliczności wiecznie odrzuceni będą *Matth.* 25, 41. y ſtráſzliwe Męki, y kátownie ćierpieć będą *Matth.* 22, 13. bez wſzelkiey nádźiei wybáwienia kiedyżkolwiek *Prov.* 11, 7.

ROZDZIAŁ 4.

O Czyſcu.

Ktorzyż przyidą do Czyſcá?

Ci

Ci, ktorzy lubo w łáſce Bożey zmárli, ále ieſzcze zá wſzyſtkie ſwoie grzechy nie zupełnie pokutowáli, álbowiem do Niebá nie wnidźie nic nieczyſtego. *Apoc.* 21, 27.

Coż ieſt Czyśćiec?

Ieſt owe mieyſce, gdźie ſię ſpráwiedliwośći Boſkiey podoba duſze zmárłych doczeſnie karáć *Matth.* 5, 25. *&c.* *Luc.* 12, 58. *&c.*

Długoż zoſtáią w Czyſcu?

Iák zá wſzyſtkie grzechy ſwoie zupełnie odpokutuią *Matth.* 5, 26 y doſkonále oczyſzczone ſą, idą do Niebá, 1. *Cor.* 3, 15.

Sąli ći, ktorzy do Czyſcá idą, też Błogoſłáwieni?

Są prawdźiwie. Tylko że dla ſwoich grzechow, ieſzcze ná czás od zupełney ośiádłośći owey ſzczęśliwośći zátrzymáni bywáią; álbowiem ieżeli ták czyſtemi niebędźiemy iák niewinne dźiatki, nie wnidźiemy do Kroleſtwá niebieſkiego. *Matth.* 18, 3.

Czy ſię może dowodnie pokazáć z Piſmá Swiętego że oprocz Niebá, y Piekłá, ieſzcze

trze-

trzećie mieyſce, to ieſt Czyśćiec być muśi?

Może, y owſzem z rożnych mieyſc.

I. Mowi Piſmo Swięte, że *święta y zbáwienna ieſt myśl modlić śię zá umárłe, áby byli od grzechow rozwiązáni* 2. *Mach.* 12, 46. Podobne dobre uczynki zá umárłe czynić, Apoſtoł przychwala, gdy mowi: *Bo ináczey, coż czynią ći ktorzy śię chrzczą zá umárłe* (to ieſt Pokutuią álbo ćierpią iáko znáć z Słow Chryſtuſowych *Mar.* 10, 38. *Luc.* 12, 50.) *ieżliże koniecznie umárli nie powſtáią?* 1. *Cor.* 15, 29. Nuż: Potępionym w Piekle náſzá Modlitwá nie ieſt pożyteczna, Błogosłáwionym w Niebie nie potrzebna; záczym muſzą być umárli, ktorym przećież náſzá Modlitwá w pożytek iść może, to ieſt ná trzećim mieyſcu.

II. Chryſtus czyni w Ewángelij wzmiankę o wiecznym, y doczeſnym karániu po śmierći. Wieczne zowie ćiemnośćiámi zewnętrznemi *Matth.* 22, 13. álbo Piekielnym ogniem, ktory nie zágáśnie *Mar.* 9, 46. Doczeſne zowie ćiemnicą *Matth.* 5, 25. álbo więźieniem

źieniem *Luc.* 12, 58. z ktorego nie wynidźiemy: áż y ostátni drobny pieniądz oddamy. Ze záś przez tę ćiemnicę áni może być rozumiáne Piekło (ponieważ z niego nie mász żadnego wybáwienia) áni zwyczáyna ćiemnicá ná tym świećie (ponieważ Chrystus w pomienionym Rozdźiale mowi o doskonáłey spráwiedliwośći *Matth.* 5, 20. że też, y gdy kto co naymnieyszego ma przećiwko drugiemu, odpuśćić powinien ℣. 23. co pod żaden świecki sąd nie podpada, y oco się też Chrystus, ktorego krolestwo nie było z tego świátá *Ioan.* 18, 36. nie stárał) záczym muśi procz Piekłá ieszcze insze mieysce być, zkąd po odpokutowánych, y naymnieyszych defektách wyniść można, y to iest trzećie mieysce.

III. Z Słow Chrystusowych konkludowáć należy, że są niektore grzechy, ktore y po tym żyćiu mogą być odpuszczone, gdy mowi: *ktoby mowił przećiwko Duchowi Swiętemu, nie będźie mu odpuszczono, áni w tym wieku, áni w przyszłym*

Matth. 12, 32. tego bowiem Chrystus nie byłby mogł w prawdźie mowić, gdyby nie byli niektorzy, ktorym lubo nie w tym, przećięż w przyszłym wieku może być odpuszczono. Więc iż w Piekle nie mász żadnego odpuszczenia, á w Niebie żadnego grzechu, záczym muśi w przyszłym wieku być trzećie mieysce, gdźie ieszcze nie ktore grzechy mogą być odpuszczone.

IV. Apostoł tákże czyni wzmiąnkę o doczesznym karániu po śmierći, gdy náucza, że ten, ktorego uczynki rownáią się złotu, śrebru, y kámieniom drogim, to iest, doskonáłe ná Sądźie Bożym ználeźione będą, zapłatę odbierze. Ten záś ktorego uczynki rownáią się Drwom, Siánu, y Słomie, to iest nie są doskonáłe, szkodę odnieśie, álbo skarány będźie. 1. *Cor.* 3, 12. *&c.* ále nie wiecznym karániem, gdyż on *sam będźie zbáwion, wszákże tak iáko przez ogień* ℣. 15. Ze przez ten ogień nie może być rozumiány doczesny ogień utrapienia w tym życiu, ále do-

cze-

czesny ogień po śmierći, ztąd oczywiśćie konkludowáć mamy: ponieważ Apostoł wyráźnie przydáie, że dopiero *Dźień Páńſki pokaże* ℣. 13. przez ktory cáłe Pismo Swięte rozumie Dźień Sądu po śmierći, ktorego się *wſzyſcy muśięmy okazáć przed Stolicą Chryſtuſową, áby káżdy odniosł według budowánia ſwego ná Fundámenćie Chryſtuſowym, y według uczynkow ćiáłá ſwego lub dobre lub złe. 2. Cor.* 5, 10. Więc iż Ci, ktorzy prosto do Niebá idą, Błogosłáwionemi zostáią, á nie odnoszą żadney szkody, owi ktorzy do Piekłá idą, odnoszą szkodę, á nie zostáią Błogosłáwionemi; záczym są niektorzy, ktorzy szkodę odnoszą, to iest w Czyscu, á przećię Błogosłáwieni będą.

V. Apostoł mowi: *Aby ná Imię IEZUSOWE wſzelkie koláno klękáło, Niebieſkich, Ziemſkich, y Podźiemnych, Philip.* 2, 10. Ci co w Niebie, będą BOGA ná wieki wiekow chwalić *Pſal.* 83, 5. My, ktorzyśmy żywi, błogosłáwiemy tákże Pánu. *Pſal.* 113, 18. ále ktorzyż to są, ktorzy pod źiemią ná Imię IEZUS

D2 swo-

ſwoie kolána zginánią? nie potępieni, álbowiem nie umárli będą chwalić Páná, áni wſzyścy ktorzy zſtępuią do Piekłá *Pſal.* 117, 17. záczym nie mogą przez tych żadni inśi być rozumiáni tylko Czyſczące ſię duſze pod źiemią ná trzećim Mieyſcu.

VI. Nie ſą też wſzyſtkie grzechy do śmierći 1. *Ioan.* 5, 16. lecz też ſą powſzednie, álbo máłe grzechy *Iac.* 3, 2. bo śiedm kroć ſpráwiedliwy w dźień upáść może *Prov.* 24, 16. Więc gdyby kto nagle umárł w grzechu, ktory nie ieſt do śmierći, nie máiąc czáſu zań żáłowáć, dokądżeby poſzedł, nie do piekłá, ponieważ tákowy grzech nie byłby do śmierći; áni też do Niebá, ponieważ nic wniydźie do niego nic nieczyſtego *Apoc.* 21, 27. záczym muśi procz Niebá, y Piekłá ieſzcze inſze mieyſce być, ná ktorym zá powſzednie, álbo máłe grzechy pokutowáć mamy, á to názywamy Czyśćiec, ponieważ w nim ták iák przez ogień czyſzczeni bywamy. 1. *Cor.* 3, 15.

O Modlitwie zá umárłych pátrz w Częśći IV.

ROZDZIAŁ 5.

O Powszechnym zmartwychwstániu?

Czy násze ćiáłá záwsze będą umárłe?

Nie. Ale w dźień ostáteczny prędźiuchno się stánie, we mgnieniu oká, że Trąbá ostáteczna zátrąbi, á umárli powstáną nieskáżonemi, y nieśmiertelnemi 1. *Cor.* 15, 52. Wszechmocnośćią Bożą w tymże ćiele, ktore teraz mamy. *Iob.* 19, 25 *&c.*

Czy wszyscy zárowno powstáną?

Wszyscy wprawdźie zmartwychwstániemy, ále nie wszyscy odmienieni będźiemy 1. *Cor.* 15, 51. y wynidą ktorzy dobrze czynili ná zmartwychwstánie żywotá, z przemienionym ćiáłem *Philip.* 3, 21. á ktorzy zle czynili ná zmartwychwstánie Sądu, y swego potępienia. *Ioan.* 5, 29.

Czemuż ćiáłá powstáną?

Aby, iák czyniły z duszą, lub dobre lub złe spráwy, ták też dobre lub złe odniosły. 2. *Cor.* 5, 10.

ROZDZIAŁ 6.

O Sądźie powszechnym.

Iákiż będźie Sąd ostáteczny?

Záraz po powszechnym zmartwychwstániu okaże się Chrystus w Obłokách Niebá, z mocą wielką, y Máiestatem *Matth.* 24,30. y będą wszyscy ludźie przed Nim ná Dolinie Iosaphat *Ioel.* 3, 13. zgromádzeni; gdźie ich sądźić, y według ich zasług odłączáć będźie iáko Pásterz odłącza owce od kozłow, y postáwi wybránych po práwicy swoiey, odrzuconych záś po lewicy. *Matth.* 25, 31. *&c.*

Czemuż będźie Sąd ostáteczny?

Aby Boża spráwiedliwość przed cáłym świátem oznáymiona, y ták skryte niespráwiedliwośći bezbożnych, iák y niewinność cnotliwych wszystkim ludźiom iáwna byłá. 1. *Cor.* 4, 5.

Ktoraż będźie ostátnia sentencya Chrystusowá nád wybránemi?

Podźćie Błogosłáwieni Oycá mego, otrzymaycie Krolestwo wam zgotowáne od záłożenia świátá. Matth. 25, 34.

A nád odrzuconemi?

Idźćie odemnie przeklęći w ogień wieczny, ktory zgotowány iest diabłu, y Aniołom iego Matth. 25, 41.

Coż

Coż będźie zá konkluzya?

Poydą ći ná Mękę wieczną, á ſpráwiedliwi do zywotá wiecznego. Matth. 25, 46.

Náuká Morálna.

Powinniśmy w wſzyſtkich uczynkách náſzych, zwłaſzczá gdy do grzechu kuſzeni bywamy, pámiętáć ná oſtátnie rzeczy náſze, ná śmierć, Sąd, Piekło, y Niebo, á ná wieki nie zgrzeſzemy. *Eccli.* 7, 40.

INFORMACYA XIII.

O Dwunaſtym Artykule.

Zywot wieczny Amen.

Coż wierzemy w tym Artykule?

Ze BOG wybránym ſwoim da wieczny, ſzczęśliwy żywot w Kroleſtwie ſwoim, w ktorym Go uyźrzą iáko ieſt 1. *Ioan.* 3, 2. Twarzą w Twarz 1. *Cor.* 13, 12. y bez końcá żyć, pánowáć, y wiecznych Dobr záżywáć będą. *Apoc.* 21, *&c.*

Czy wſzyſcy do żywotá wiecznego powołáni?

BOG chce, áby wſzyſcy ludźie byli zbáwieni. 1. *Tim.* 2, 4. y dáie wſzyſtkim doſtátne śrzodki do zbáwienia, ále że ich ták máło Go doſtąpi, przy-

czyną tego ieſt *ſzeroka Bramá, y przeſtrona Droga, ktora wiedźie ná zátrácenie, á wiele ich ieſt ktorzy przez nię wchodzą. Záś: ćiáſna Bramá, y wąſka ieſt Drogá ktora wiedźie do żywotá, á mało ich ieſt ktorzy ią náyduią. Matth. 7, 13. &c.*

Coż znáczy to ſłowko Amen. *Ktorym ſię wſzyſtkie modlitwy kończą?*

Amen znáczy ták wiele, iák: *Niech ſię ſtánie.* álbo *Niech ták uczyni Pan. Ierem.* 28, 6.

Náuká Morálna.

Wiele ieſt wezwánych, lecz máło wybránych Matth. 22, 14. dla tego nie doſyć nam ma być ná tym, żeśmy od Chryſtuſá powołáni do żywotá wiecznego, ále powinniśmy uśiłowáć, ábyśmy weſzli przez ćiáſną Fortkę *Luc.* 13, 24. przez dobre uczynki pewne czynili wezwánie, y wybránie náſze *2. Petr.* 1, 10. álbowiem *Kroleſtwo Niebieſkie gwałt ćierpi, y gwałtownicy porywáią ie. Matth.* 11, 12.

INFORMACYA XIV.

O Piſánym, y Niepiſánym Słowie Bożym.

Coż

Coż procz tych Dwunaſtu przednieyſzych Artykułow więcey wierzyć powinniśmy?

Wſzyſtko, y poiedynczem, co Piſmo Swięte w ſobie záwiera, y co Kośćioł Kátolicki wierzy, y wyznáie, czy to ieſt wyráźńie piſáno, álbo nie.

ROZDZIAŁ I.

O Piſánym Słowie Bożym.

Czemuż wſzyſtko wierzemy, co w Piśmie Swiętym ſtoi?

Ponieważ ieſt Słowo Boże, ktory Ie przez Duchá ſwego Swiętego obiáwił. 2. *Petr.* 1, 21.

Ktoreż Kśięgi należą do Piſmá Swiętego?

Księgi Stárego Teſtámentu: Pięć Kśiąg Moyżeſzowych: názwánych *Geneſis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*. Kśięgi *Ioſue*, *Sędźiow*, Cztery Kśięgi *Krolow*. Dwie Kśięgi *Paralipomenon*, Pierwſze Kśięgi *Eſdraſzowe*, Kśięgi *Nehemiaſzowe*, ktore też zowią *Eſdraſzowe wtore*; Kśięgi *Tobiaſzowe*, *Iudith*, *Eſther*, *Iob*. Kśięgi *CL Pſalmow Dawidowych*. Kśięgi *Przypowieśći Sálomonowych*, *Ekkleſiaſtes* álbo *Káznodźiei*, *Pieśńi nád Piesniámi*, *Mądrośći*, y *Ekkleſiaſtik*, álbo *Syrach*. Czterzey

Wielcy Prorocy: *Izáiaß*, *Ieremiaß* z swoiemi *Threnámi*, álbo Nárzekániámi, y *Proroctwem Baruchowym*, *Ezechiel*, y *Daniel*. Dwunastu mnieyśi Prorocy: *Ozeaß*, *Ioel*, *Amos*, *Abdias*, *Ionas*, *Micheaß*, *Nahum*, *Habákuk*, *Sophoniaß*, *Aggeuß*, *Zácháriaß*, *Máláchiáß*. Dwie Kśięgi *Máchábeyskie*.

Kśięgi Nowego Testámentu: Cztery Ewángelia, według *Mattheußá*, *Márká*, *Łukaßá*, y *Iana*. *Dźieie Apostolskie*. Czternaśćie Listow Páwłá Swiętego: *Do Rzymian*, Dwá *do Koryntow*, *Do Galatow*, *Do Ephezow*, *Do Philippensow*, *Do Kolossensow*, Dwá *do Thessaloniczan*, Dwá *do Timoteußá*, *Do Titusá*, *Do Philemona*, y *do Zydow*. List *S. Iákubá*, Dwá Listy *S. Piotrá*, Trzy Listy *Sw. Ianá*, List *Sw. Iudy Tháddeußá*, y *Obiáwienie S. Ianá*.

Ktore Pismá, iák się w ták názwáney *Vulgata* znáyduią, Katolicki Kośćioł przyimuie iáko Swięte, y kánonickie Kśięgi, to iest: iáko prawdźiwe Słowo Boże, ktore ludźie Swięći pisáli, iák od Duchá Swiętego nátchnieni byli 2. *Petr.* 1, 21.

Ale z kądże wiemy, że wßystko, y właśnie

toż samo iest Słowem Bożym?

Tego znikąd inąd wiedźieć nie możemy, iedno że ie Kośćioł Kátolicki zá tákowe trzyma, co pokázuie ustáwiczna od ręki do ręki, áż do nas podána Trádycya Kośćiołá, ktorego Duch Swięty uczy wszelkiey prawdy. *Ioan.* 16, 13.

Iákiegoż Przekłádu Biblij możemy, y powinniśmy bespiecznie záżywáć?

Ponieważ Oryginálne (Początkowe) Pismá Prorokow, Ewángelistow, y Apostołow, nie wszystkie się znáyduią, á żadnego ná świećie nie mász, ktoryby nas mogł upewnić że Kopiie, álbo Przepisy z Pismámi Oryginálnemi iednostáynie się zgadzáią, á oprocz tego, ták Grecki, iáko y Hebráyski Text, częśćią z lenistwá Przepisuiących, y Drukarzy; częśćią dla wątpliwego wyrozumienia, y częstokrotnego Punktowánia Hebráysczyzny, słow, y liter; częśćią dla częstego sfałszowánia poprzysięgłych nieprzyiaćioł Cnrystusowych, y Iego Náuki, iáko Rábinow w Hebráyskim, y Ary-

anow

anow, Nestoryánow, tudźież inszych odszczepieńcow w Greckim, bárdzo iest sfałszowány, y dotąd codźiennie fałszowány bywa; gdyż, żal się Boże! wielu Pismo Swięte tylko ták przyimuią, że z niego trzymáią co chcą, á odrzucáią co się im nie podoba; záczym koniecznie potrzebá w Przekłádźie Biblii tákiego Textu używáć, ktory do Oryginálnego Textu iest podobny.

Záś: rozumnie o tym sądźić, ktore iest między ták wielą Textu Przekłádámi naylepszy, y z Oryginałámi nayzgodnieyszy, żadnemu pártykulárnemu człowiekowi nie należy; ponieważ doświadczenie uczy, iż się zgodźić nie mogą, lecz tylko Powszechnemu Kośćiołowi Chrystusowemu przystoi, od ktorego pewność Biblij ták według Textu, y Litery iáko też według Sensu, y zrozumienia odbieráć mamy. Ták się Duchowi Swiętemu, ktory Kośćioł we wszystkim náucza, y Informuie *Ioan.* 14, 26. tudźież zgromádzonym Powszechnym

Koncyliom álbo Rádom Kośćielnym podobáło, według Przykłádu Apostołow Swiętych *Act.* 15, 28. w tym wątpliwym Punkćie postánowić. Záczym z ták wielu Stárych Tłumáczeń, ieden pewny, Prawdźie y Hebráyskiemu,y Greckiemu Oryginalnemu Textowi (ktorego ieszcze stárowieczny Exemplarz w Bibliothece Watykáńskiey w Rzymie iest w záchowániu) we wszystkim podobny Łáćiński Przekład, *Vulgata* názwány, (według ktorego też wszystkie Biblie w káżdey rodowitey Mowie, muszą być przetłumáczone) w cáłym Kośćiele do używánia przyięły; ktorego Przekłádu sámego możemy, y należy rozumnie, y bespiecznie násládowáć.

Więcey o tym niżey w Częśći V. Informácyi IV.

ROZDZIAŁ 2.

O Niepisánym Słowie Bożym, álbo *Trádycyi.*

Coż iest niepisáne Słowo Boże, ktore Trádycyą *zowiemy?*

Iest to: ktore w prawdźie BOG obiá-

iáwił, Chrystus y Apostołowie náucźáli, ále Pismem nie wyráźili, á przećież káżdego czásu od Kośćiołá zá Boską Náukę, álbo iáko Apostolskie Podánie trzymáne, y przyięte iest.

Iżali nie wszystko opisáno?

Chrystus mowi: *Ieszcze wam wiele mam mowić, ále teraz znieść nie możećie, lecz gdy przyidźie on Duch Prawdy, náuczy was wszelkiey Prawdy Ioan.* 16, 12. Ian Swięty świadczy, że nie wszystko opisáno co IEZUS czynił *Ioan.* 21, 25. nie mniey y co uczył; co potwierdza Apostoł, gdy mowi: że Pan IEZUS mowił: *Szczęśliwsza iest dáć, niżeli bráć Act.* 20, 35. Ktorych Słow nigdźie nie nápisáno. Apostoł pisze, że inne rzeczy postánowi, gdy przyidźie 1. *Cor.* 11, 34. Podobnym sposobem Pisze Ian Swięty 2. *Ioan.* ℣. 12. záczym iest wiele rzeczy, ktore nie opisáne, á przećię są do wierzenia.

Ktoreż są tákowe Podánia?

Ze Biblia iest prawdźiwe Słowo Boże. Ze w Troycy S. są Trzy rożne Osoby, á tylko Iedná Nátura. Ze w

Chry-

Chrystuśie tylko iedná Osobá. Ze Duch Swięty od Oycá, y od Syná pochodźi. Ze Dźieći máłe chrzćiemy. Ze nie Sobotę lecz Niedźielę święćiemy. Ze krew, y Dawione ieść możemy, y tym podobne, ktore nigdźie wyráżnie nie są nápisáne, y choćiaż nieco o tym nápisáno, zkąd się to poniekąd dowieść może, iednákże nigdźie nie nápisáno, że się ták ma rozumieć, iák my tłumáczemy.

Czyśmy powinni Niepisánemu Słowu Bożemu wierzyć, y one trzymáć?

Ták dobrze y niewątpliwie iák Pisáne Słowo Boże; poniewaž ták to iest Słowo Boże co Apostołowie z nátchnienia Duchá Swiętego opisáli 2. *Petr.* 1, 21. iák co z nátchnienia Duchá Swiętego náuczáli y opowiádáli. 1. *Thess.* 2, 13. Przeto mowi Apostoł: *Trzymayćie Podánia ktorycheśćie się náuczyli, choć przez mowę, choć przez List náß.* 2. *Thess.* 2, 15. Náwet: *czegośćie się też náuczyli y przyięli, y słyszeli, y widźieliśćie we mnie, to czyńćie Philip.* 4, 9. Tym sposobem rozkázował wiernym, Apostołow

łow y Stárszych Przykazánia *Act.* 15, 41. y Náuki od nich postánowione chowáć. *Act.* 16, 4. w czym osobliwie Korynthiány chwali 1. *Cor.* 11, 2.

To się ma rozumieć o Podániách Apostolskich, ktore w Kośćiele rowną Powagę máią z Pismem Swiętym. O inszych Kośćielnych ustáwách pátrz w Częśći V. O Kośćiele w Informácyi V.

Náuká Moralna.

Coż zá pożytek, gdyby kto mowił, iż ma Wiárę, á uczynkowby nie miał? iżali go może Wiárá zbáwić? Iac. 2, ℣. 14. Záczym tę Wiárę, ktorą ustámi wyznawamy, sercem też bezwątpliwie trzymaymy, y uczynkámi, iáko owocámi żywey Wiáry (*ktora przez Miłość dźiáła Gal.* 5, 6.) stáraymy się doświadczone, y pewne czynić wezwánie, y wybránie násze. *Bo ták hoynie nam spráwione będźie weśćie do wiecznego Krolestwá Páná nászego, y Zbáwićielá IEZUSA Chrystusá* Amen. 2. *Petr.* 1, 10. *&c.*

CZĘSC

CZĘSC II.

O Nádźiei

INFORMACYA I.

O Włáſności Nádźiei.

Coż ieſt Nádźieiá?

JEſt od BOGA Człowiekowi wlana Cnotá, przez ktorą Chrześćiánin mocnym ufániem oczekiwa Dobr ſwego zbáwienia, y żywotá wiecznego *Rom.* 8, 24. *&c.*

Czegoż ſię ſpodźiewamy od Bogá?

Zywotá wiecznego, y śrzodkow do otrzymánia onegoż *Rom.* 5, 2. *Tit.* 1, 2. iáko ſą: Odpuſzczenie grzechow, trwáłość w dobrym, ſkuteczna łáſká złego ſię wyſtrzegáć á dobre czynić, y tym podobne. 1. *Petr.* 1, 13.

Ná czymże ſię funduie náſzá Nádźieiá?

Ná nieomylnych obietnicách Bożych 2. *Cor.* 1, 20. Ktory Miłośierny, *Pſal.* 144, 9. Wſzechmogący *Sap.* 11, 24. y wierny ieſt *Hebr.* 10, 23. y ná

Chrystuśie, y ná Iego nieskończonych zasługách *Hebr.* 6, 17. *&c.*

Iákże się potrzebá wszystkiego spodźiewáć?

Z pewnym ufániem że dostąpiemy, ieżeli z nas żaden niedostátek nie będźie *Rom.* 4, 21. 1. *Ioan.* 3, 21. *&c.*

Czy mogą, y czy powinni grzesznicy tákże ieszcze mieć Nádźieię?

Zaden grzesznik nie iest ták wielki, ktoremuby Miłośierdźie Boże odmowione było 1. *Ioan.* 2, 1. *&c.* ieżeli będźie pokutował, y polepszy się *Ezech.* 18, 21.

Gdy Nádźieiá nászá ták mocno ufondowána, czyli możemy żyć bez boiáźni?

Kocha się PAN w tych, ktorzy się Go boią, y w tych ktorzy Nádźieię máią w Miłośierdźiu Iego. Psal. 146, 11. Przy Synowskiey ufnośći, trzebá mieć, y Synowską boiaźń. *Philip.* 2, 12.

Náuká Morálna.

Ztąd się uczemy, że dla tego iż BOG miłośierny, nie mamy zuchwále grzeszyć *Rom.* 2, 4. áni o Iego Miłośierdźiu rozpaczáć *Ezech.* 33, 11. ále między boiáźnią, y Nádźieią żyć. Ták

się

ſię BOGA bać, żebyśmy nie rozpaczáli; Ták w BOGU mieć nádźieię żebyśmy ſię ná złe nie odważáli, y tákim ſpoſobem z boiáźńią, y ze drzeniem zbáwienie náſze ſpráwowáli *Philip* 2, 12. żebyśmy według wyſtáwioney Nádźiei *Hebr*. 6, 18. Dźiedźicámi byli żywotá wiecznego, Amen. *Tit*. 3, 7.

INFORMACYA II.

O Modlitwie Páńſkiey.

Zkądże ſię uczemy, czego ſię ſpodźiewáć, y o co prośić mamy?

Z Paćierzá, ktorego nas Chryſtus Pan ſam náuczył, y modlić ſię przykazał *Matth*. 6, 9. w ktorym wſzyſtko, czego nam do doczeſnego, y wiecznego ſzczęśćia potrzebá, od BOGA uprośić, y otrzymáć możemy. *Matth*. 7, 7.

I. *Oycze náß, ktoryś ieſt w Niebieśiech: święć ſię Imię twoie.*

II. *Przyidź Kroleſtwo twoie.*

III. *Bądź wola twoiá iáko w Niebie, ták y ná źiemi.*

IV. *Chlebá náßego powßedniego day nam dźiśiay.*

V. *Y odpuść nam náſze winy, iáko y my odpuſzczamy náſzym winowáycom.*

VI. *Y nie w wodź nas w pokuſzenie.*

VII. *Ale nas zbaw ode złego Amen.*

Czemuż ná początku tey modlitwy mowiemy: Oycze náſz ktoryś ieſt w Niebieśiech.

1mò. Ponieważ B O G ieſt Oycem náſzym, á my Iego Dźiećmi, álbowiem On nas ſtworzył *Deut.* 32, 6. y gdyśmy Go przez grzech opuśćili, znowu nas przez Chryſtuſá zá ſyny ſobie przyſpoſobił. *Ephes.* 1, 5.

2dò. Zebyśmy ſercá náſze do Niebá, iáko właſney Stolicy wſpániáłośći Bożey podnośili, *Act.* 7, 49. y ſynowſką ufność do BOGA mieli *Luc.* 11, 13.

3tiò. Zebyśmy iáko Bráćia, y Sioſtry w Chryſtuśie, y członki Iednego Ciáłá Kośćiołá Bożego, iedni zá drugich ſię modlili *Iac.* 5, 16.

Náuká Morálna.

Powinniśmy we wſzyſtkich potrzebách, y dolegliwośćiách náſzych záraz oczy, y ſercá do Niebá podnośić, y ſy-

y ſynowſką ufnośćią BOGA iáko Oycá náſzego Niebieſkiego o pomoc, y rátunek prośić. *Hebr.* 4, 16. od ktorego ſámego ieſt pomoc náſzá. *Pſ.*120,2.

ROZDZIAŁ 1.

O Pierwſzey Prozbie.

Swięć ſię Imię Twoie.

Czegoż przez to żądamy?

Aby to BOG miłośćiwie ſpráwić ráczył, żeby wſzyſcy ludźie do uznánia Iego przyiść mogli. *Col.* 2, 2. y On wſzędźie, y záwſze, we wſzyſtkim, y nád wſzyſtko mogł być miłowány, y czczony *Rom.* 15, 6.

Náuká Morálna.

Powinniśmy żyćiem Chrześćiáńſkim, y przykłádną konwerſácyą wſzędźie, y u drugich chwałą Bożą pomnażáć. *Matth.* 5, 16. żeby drudzy przypátrzywſzy ſię dobrym uczynkom náſzym, BOGA w dźień náwiedzenia chwalili. 1. *Petr.* 2, 12.

ROZDZIAŁ 2.

O Drugiey Prozbie

Przydź Kroleſtwo Twoie.

Czegoż przez to żądamy.

1mò. Aby BOG wszystkich ludźi do swego Kośćiołá iák swego Krolestwá ná świećie, przywiodł *Matth.* 20, 1. *&c.*

2dò. Aby BOG w duszy nászey, iák w swoim Krolestwie przez Duchá Swiętego sam pánował *Luc* 17, 21. 1. *Cor.* 3, 16.

3tiò. Abyśmy swego czásu po tym żyćiu, Krolestwá Iego wspániáłośći dostąpili *Iac.* 2, 5.

Náuká Morálna.

Coż pomoże Człowiekowi, ieśliby wszystek świát zyskał, á ná Duszy swey szkodę podiął? *Matth.* 16.26. Dla tego násze pierwsze, y nayosobliwsze stáránie być powinno, ábyśmy z wszelką pilnośćią, y chćiwośćią Krolestwá Bożego szukáli *Matth.* 6, 33.

ROZDZIAŁ 3.

O Trzećiey Prozbie.

Bądź wola twoiá iáko w Niebie, ták y ná źiemi.

Czegoż przez to żądamy?

Ządamy tey osobliwey łáski Bożey, ktorąbyśmy Iego wolą poznáć *Rom.* 12, 2. y doskonále wypełnić mogli,

iák Aniołowie, y Swięći w Niebie czynią *Matth.* 7, 21.

Náuká Morálna.

Abyśmy ſię w wſzyſtkim, á oſobliwie w krzyżu, y ućierpieniu, Boſkiey woli poddali, mamy rozpámiętywáć, że ſię bez woli Bożey nic nie ſtáie, náwet y włos z głowy náſzey zpáść nie może bez Iego woli *Luc.* 12, 7. że ſię przećię wſzyſtko ſtáie, co, y iák ſię BOGU podoba, ktoż mu ſię ſprzećiwy? *Rom.* 9, 19. że BOG naylepiey wie, co nąm pożyteczno. *Rom.* 8, 26. y wierny ieſt, ktory więcey ná nas nie wkłáda, nád to co znośić możemy, y dodáie łáſki do wytrwánia 1. *Cor.* 10, 13. Ze modlitwá náſzá BOGU przyiemnieyſza, gdy ſię we wſzyſtkim z wolą Iego ſtoſuiąc mowiemy nie moiá wola, ále twoiá niechay ſię ſtánie *Luc.* 22, 42.

ROZDZIAŁ 4.

O Czwartey Prozbie.

Chlebá náſzego powſzedniego day nam dźiśiay.

Czegoż przez to żądamy.

1*mò*. Nádprzyrodzonego Niebieſkiego Chlebá w Nayświętſzym SAKRAMENCIE. *Ioan*. 6, 51.

2*dò*. Chlebá Duſznego, ktory ieſt Słowo Boże *Matth* 4, 4.

3*tiò* Pokármu, y Napoiu, Odźienia, y Pomieſzkánia, y wſzyſtkiego co do żywnośći Ciáłá potrzebá *Prov*. 30, 8. *&c.*

Náuká Moralna.

Ponieważ według Náuki Chryſtuſowey tylko o powſzedni Chleb prośiemy, záczym powinniśmy wſzyſtkie niepotrzebne y zbyteczne troſki o Iutrze, y przyſzłym czáśie oddaláć *Matt*. 6, 25. *&c.* Więcey ſię ná ſzczodrobliwą Opátrzność BOGA, niż ná náſze ſtáránia ſkłádáć. 1. *Petr*. 5, 7. náſzey żywnośći ſpráwiedliwie ſzukáć 2. *Theſſ*. 3, 12. ná tym co nam BOG dáie przeſtawáć. 1. *Tim*. 6, 6. *&c.* á wreśćie upewnieni być, że gdy nayprzod Krolestwá Bożego ſzukáć, Iemu wiernie ſłużyć, y kázdemu ſpráwiedliwość czynić będźiemy, nam niczego nie będźie bráknąć. *Matth*. 6, 33.

ROZDZIAŁ 5.

O

O Piątey Prozbie.

Odpuść nam náſze winy, iáko y my odpuſzczamy náſzym winowáycom.

Czegoż przez to żądamy?

Aby nam B O G náſze grzechy, y przez nie záſłużone karánia łáſkáwie odpuśćić ráczył, ták, iák y kiedy my odpuſzczamy náſzym bliźnim, ktorzy nas obráźili *Matth.* 6, 14. *&c.*

Náuká Morálna.

Ztąd wnośiemy, że ieżeli my náſzemu bliźniemu, ktory nas choćiaż ćiężko obráźił, z ſercá dla BOGA nie odpuſzczamy, my też od BOGA żadną miárą odpuſzczenia náſzych grzechow ſpodźiewáć ſię nie mamy. *Matt.* 18, 21. *&c. Eccli.* 28, 1. *&c.*

ROZDZIAŁ 6.

O Szoſtey Prozbie.

Nie w wodź nas w pokuſzenie.

Czegoż przez to żądamy.

Aby nam BOG, álbo w iákie niebeſpieczne pokuſy wpáść nie dopuśćił, álbo ieżeli niemi kuſzeni bywamy, náſzę ſłábość zmacniał, y ná ich zwyćiężenie łáſki użyczyć ráczył. 1. *Cor.* 10, 13.

Náuká Morálna.

Powinniśmy przytym dobrze zwáżáć, ábyśmy do żadney złey pokuſy ponęty nie dáli, áni ſię w nię dobrowolnie nie wdawáli *Eccli.* 3, 27. áni w niey trwáli, y zezwaláli *Iac.* 1, 13. *&c.* Gdy záś od czártá, świátá, y złego towárzyſtwá, álbo od náſzych włáſnych pożądliwośći kuſzeni bywamy, powinniśmy záraz BOGA o pomoc prośić *Matth.* 26, 41. Pokuśie z początku mocno ſię ſprzećiwiáć 1. *Petr.* 5, 8. *&c.* y od wſzyſtkich złych okkázyi unikáć *Ephes.* 4, 27. á ták ie z Bogem zwyćiężemy *Eccli* 33, 1.

ROZDZIAŁ 7.

O Siodmey Prożbie.

Ale nas zbaw ode złego.

Czegoż przez to żądamy?

Aby nas BOG ode złego ná Ciele, to ieſt od chorob, uboſtwá, głodu, woyny, morowego powietrza, &c. Ode złego ná duſzy, iako to od grzechu, złego towárzyſtwá, zaſadzek diabelſkich, nieſpodźiewáney złey śmierći &c. Ode złego ná tám tym świe-

święćie, to iest od wiecznego potępienia łáſkáwie wybáwić, y uwolnić ráczył. *Pſal.* 49, 15.

Náuká Morálna.

Ponieważ grzech iest złe wſzyſtkiego złego, y naygłownieyſza przyczyná wſzelkiego ták doczeſnego, iák wiecznego złego *Deut.* 28, záczym powinniśmy BOGA naywięcey o to prośić, ábyśmy od tego złego uwolnieni byli, y záwſze mieć w pámięći, że zła, á gorzka iest rzecz opuśćić Páná BOGA przez grzech. *Ierem.* 2, 19.

INFORMACYA III.

O wzywániu Swiętych w poſpolitośći.

Czy możemy tákże krom BOGA mieć Nádźieię w przyczynie Swiętych, do nich ſię modlić, álbo ich wzywáć?

Możemy. Ale nie ták, iákoby Swięći z śiebie ſámych bez BOGA nam pomoc mogli, lecz tylko iedynie, że iáko przyiaćiele Boźi, zá nas, y z námi BOGA przez Chryſtuſá proſzą, áby nam dał, czego do powodzenia ćiáłá, y duſzy żądamy.

Iákże Ich mamy wzywáć?

Nie

Nie ináczey, tylko, iák tu ná świećie ieden drugiego o Modlitwę żąda, iák Apostoł czyni *Rom.* 15, 30. 2. *Cor.* 1, 11. *&c.*

Czy mamy iákie dowody z Pismá Bożego, że możemy mieć Nádźieię w pomocy, y przyczynie Swiętych?

Iákub Pátryárchá wzywał Aniołá nád dźiećmi Iozefowemi mowiąc: *Anioł ktory mię wyrwał ze wszystkiego złego niech błogosłáwi tym dźiećiom. Gen.* 48, 16. przez ktorego Aniołá nie może się rozumieć Pan BOG, bo go iuż wzywał w przyszłym ꝟ. 15. Więc ieżeli Iákub mogł wzywáć Aniołá, czemuż my Swiętych nie? ktorzy są iáko Aniołowie Boźi w Niebie, mowi Chrystus *Matth.* 22, 30.

Do tego prágnął ieszcze Iákub ná owym mieyscu, áby tákże Imię iego, y Imioná Oycow iego Abráhámá, y Izaaká nád niemi wzywáne były. *Gen.* 48, 16. Ták y Moyżesz *Exod.* 32, 13. y trzey Młodźieńczykowie w Ognistym piecu *Dan.* 3, 35. BOGA prośili dla Abráhámá, y Izaaká, y Iákubá;

Kto-

Ktory ſpoſob proſzenia rownie táki ieſt, iák gdy my teraz BOGA prośimy przez Chryſtuſá, álbo dla Chryſtuſá. Zkąd znáć że Iákub, Moyżeſz, y ći trzey Młodźieńczykowie przećięż muśieli wierzyć, że ſię iákiey pomocy przez przyczynę tych Swiętych ſpodźiewáć mogli.

Chryſtus Pan ſam chćiał to tákże potwierdźić tym, co ſię ſtáło między Abráhámem, y Bogaczem *Luc.* 16, 23. (niech ten wykład kto zważa czy iáko prawdźiwą Hiſtoryą, o czym wierzyć mamy, ponieważ Chryſtus o żadney przypowieśći nie wſpomina ℣. 19; czy też iáko podobieńſtwo, ktore záwſze z tą rzeczą, ktorey podobieńſtwem ieſt, muśi mieć prawdźie przyſtoyne przyrownánie) Ten Bogacz będąc w piekle, gdy dla ſwego więkſzego udręczenia ná ſzczęśliwość ubogiego Łázárzá ná łonie Abráhámowym śiedzącego zápátrywáć ſię muśiał, mniemał że ieſzcze nieiákiey pomocy od Abráhámá doſtánie mowiąc: Oycze Abráhámie zmiłuy ſię náde-

mną

mną &c. ℣. 24. Prawdá że ten Bogacz nie był wysłucháný, ále w tym bynaymniey winną nie byłá niemożność Abráhámá, álbowiem gdyby Abráhám w żadnym przypadku dopomoc nie mogł, nie byłby mogł Chrystus tákowego wyráżenia záżyć, y Abráhám byłby muśiał záraz Bogaczá ze wszystką swoią niemożnośćią do rátowánia spotkáć. Lecz Abráhám sam dáie włásną przyczynę, dla czego temu nieszczęśliwemu iuż więcey dopomoc nie może, miánowićie: iż między niemi Otchłań wielka iest utwierdzona, ktora mu czyńi niemożność do iego wspomożenia ℣. 26. Záś bez Kwestyi między Swiętemi, y námi ieszcze ná tym świećie żyiącemi, nie iest ták wielka Otchłan utwierdzona iáko między Swiętemi, y potępionemi, bo ći nigdy, my záś kiedyżkolwiek spodźiewamy się być wspołmieszkáńcámi Swiętych. *Ephes.* 2, 19.

Czy to nie iest przećiwko BOGV, ktory sam chce być wzywány; y przećiwko Chrystusowi,

kto-

ktory iest náßym Postrzednikiem u BOGA?

Nie iest przećiwko BOGU, że ieden Człowiek drugiego ná tym świećie o Modlitwę prośi, y ieden zá drugiego się modli, ponieważ BOG sam też tego chce *Iob.* 42, 8. *Ezech.* 22, 30. ták też nie może być przećiwko Bogu, gdy Swiętych w Niebie wzywamy, ktorych On modlitwy ták dobrze iák żyiących słucha *Iob.* 33, 23. *Zach.* 1, 12. Lubo BOG iest y będźie iedyny Wspomożyćiel, Chrystus nász Postrzednik u Oycá, ktorego sámego moglibyśmy *Immediatè* ná tym świećie záwsze wzywáć, iednák przećięż wolno iednemu żyiącemu mowić drugiemu o przyczynę zá śiebie do BOGA, oprocz że się bynaymniey pośrzednictwu Chrystusowemu nie uymuie, gdyżby tego Apostoł nie był uczynił *Rom.* 15, 30. Ták też wolno Swiętych w Niebie wzywáć, ktorzy w łásce Bożey są utwierdzeni, á dla tego więcey u BOGA przemogą niż żyiący, gdyż tymże sposobem wzywáni bywáią *Iob.* 5, 1. Dla tego muśi B O G sam być

wzy-

wzywány iáko Wybáwićiel, ktory ſam pomoc może, y chce *Pſal.* 49, 15. Swięći záś wzywáni bywáią, áby zá nas B O G A prośili, á to tákże przez Chryſtuſá náſzego naywyżſzego, y iedynego Pośrzedniká náſzego Odkupienia 1. *Tim.* 2, 5. przez ktorego, y w ktorego Imieniu tylko, Swięći ſámi BOGA proſzą, y wyſłucháni bywáią.

Czy też Swięći wiedzą gdy ich wzywamy?

Ieżelić ieſzcze śmiertelni Swięći ludźie ná świećie przez BOGA wiedzą nayſkrytſze rzeczy 1. *Reg.* 9, 19. 4. *Reg.* 5, 26. Item 6, 12. náwet y co ſię w Niebie dźieie *Act.* 7, 55. 2. *Cor.* 12, 1. *&c.* *Apoc.* 7, 9. á Apoſtoł przećięż Błogosłáwionym w Niebie więkſzą doſkonáłość przypiſuie niż tym co ſą ná tym świećie 1. *Cor.* 13, 9. *&c.* Ieżeli tákże Aniołowie w Niebie wiedzą, y ráduią ſię gdy grzeſznik pokutę czyni *Luc.* 15, 10. á Chryſtus mowi, że Błogosłáwieni będą iáko Aniołowie w Niebie *Matth.* 22, 30. toć y Swięći mogą dobrze w BOGU, y przez BOGA wiedźieć gdy ich wzywamy.

To

To záś co nápiſáno: *Abrábám o nas nie wiedźiał, y Izráel nie znał nas*, ták ſię rozumieć ma; że Abráhám, y Iákub ich wybáwić nie mogł, tylko ſam BOG Odkupićiel od wieku, iáko tenże wierſz opiewa *Iſa.* 63, 16. álbo że o nich wiedźieć nie chćieli dla ich złośći, tym ſpoſobem iáko Chryſtus do odrzuconych mowi: *nie znam was. Matt.* 25, 12. Owſzem z słow ſámego Chryſtuſá *Luc.* 16, 25. poznáć: że Abráhám wiedźiał, gdy go Bogacz, choćiaż áż z Piekłá wzywał.

Tákże gdy BOG mowi: *Choćby ſtánął Moyżeſz, y Sámuel przedemną, nie mam ſercá do ludu tego. Ierem.* 15, 1. ztąd bowiem owſzem ſię potwierdza, że BOG ná przyczynę Swiętych ſwoich ma wzgląd, tylko że złość ludzka przeſzkadza, iż Ich prozbá ſwego przedśięwźięćia dośćignąć nie może.

Czy przykazáno Swiętych krom BOGA wzywáć?

Rownie ták máło, iák ieſt przykazáno żyiących o ich przyczynę upraſzáć. Iednákże BOGU ſię podoba, y

ich Modlitwá wiele może *Iac.* 5, 16. ponieważ ſą zupełnie w łáſce, y Miłośći Bożey. Ani też wcále nie potrzebá wątpić, że tryumfuiący Kośćioł ma pieczą, y modli ſię zá woiuiący 2. *Mach.* 15, 14. więc wynika ztąd ten Artykuł Wiáry; że Swięći w Niebie, rownie iák żyiący zá nas prośić mogą, y my ich rownie iák żyiących o przyczynę wzywáć możemy.

ROZDZIAŁ 1.

O Wzywániu Swiętey Mátki Bożey.

W czyiey przyczynie możemy naywięcey ufáć?

W potężnym Orędowániu Naybłogosłáwieńſzey Pánny, y Mátki Bożey Máryi, ktora nád inſzych Swiętych naywiękſzą nálázłá łáſkę u B O G A. *Luc.* 1, 30.

Ktoraż ieſt Modlitwá, ktorą oſobliwie czczona, y wzywána bywa?

℟. Pozdrowienie Anielſkie.

Bądź pozdrowiona Márya łáſki Bożey pełná, Pan z tobą; błogosłáwionáś ty między Niewiáſtámi, y błogosłáwion Owoc żywotá twego IEZUS: Swięta Márya Mátko Boża, modl ſię

śię zá námi grzeßnemi teraz, y w godźinę śmierći náßey Amen.

Od kogoż pochodźi to Pozdrowienie?

Pierwſza Część od Archánioła Gábryelá, gdy od B O G A był posłány, Máryi Wćielenie Chryſtuſá zwiáſtowáć. *Luc.* 1, 28. Druga Część od Sw. Elżbiety, gdy Duchem Swiętym nápełńiona, Máryą w Iey Náwiedzenie przywitáłá *Luc.* 1, 42. Oſtátek Kośćioł Kátolicki dołożył, wyznawáiąc: że Márya ieſt prawdźiwą Mátką Bożą *Luc.* 1, 43. y że Iey w wſzyſtkich dolegliwośćiách o przyczynę wzywáć możemy.

Czy rzecz dobra, że Mátkę Páná náßego ták pozdrawiamy?

Dobra zápewne: iák ſámá o ſobie Prorokowáłá: Od tąd błogosłáwioną mię zwáć będą wſzyſtkie narody *Luc.* 1, 48.

Czyby to nie miáło być przećiwko Czći BOGA?

W cále nie. Albowiem tá Część, ktora śię Iey czyni, wſzyſtká zmierza do Czći BOGA, z ktorego łáſki ieſt,

co ieſt, iák ſámá wyznáie: *Uczynił mi wielkie rzeczy ktory możny ieſt. Luc.1,49.*

ROZDZIAŁ 2.

O Modlitwie Rożáńcá Swiętego?

Ktoraż tedy ieſt naylepſza Modlitwá?

Ze wſzyſtkich dotąd wſpomnionych rzeczy, idźie zátym, że żadney lepſzey, y BOGU upodobáńſzey Modlitwy nie máſz, nád Modlitwę ktorą Rożáńcem názywamy, ponieważ złożona ieſt z tákowych Modlitw, ktore wſzyſtkie ſą z uſt Duchá Swiętego powźięte, miánowićie z *Wierzę w BOGA*, ktory Apoſtołowie, z *Oycze náß*, ktory Pan náſz Chryſtus, y z Pozdrowienia Anielſkiego, ktore Anioł Gábryel, y Swięta Elżbietá złożyli.

Iákże mowiemy Rożániec?

Ná krzyżu mowiemy: *Wierzę w BOGA*, ná więkſzych Paćiorkách *Oycze náß*, ná mnieyſzych Paćiorkách Anielſkie Pozdrowienie, y rozpámiętywamy tym czáſem nayprzednieyſze Táiemnice żyćia, y Męki Chryſtuſowey.

Czemuż powtarzamy tęż ſámę Modlitwę ták częſto?

Chry-

Chrystus náucza, żebyśmy się záwzdy modlili, y nieustawáli *Luc.* 18, 1. Y sam też tęż modlitwę trzeći raz w Ogroycu powtarzał *Matth.* 26, 44. Więc dobra iest rzecz iednę Modlitwę częśćiey powtarzáć, zwłaszczá iż BOGA nigdy dosyć, dopieroż nád to, chwalić nie możemy.

Czemuż w Rożáńcu mawiamy częśćiey Pozdrowienie Anielskie, niż Oycze nász?

Anielskie pozdrowienie zmierza ku chwale Chrystusowey ták dobrze, y owszem bárdźiey niż Mátki Bożey. Márya bowiem tylko iáko Mátká Chrystusá Páná, względem Syná swego bywa pozdrawiána, Chrystus zás iáko błogosłáwiony Owoc Iey żywotá, chwalony, y Táiemnice Iego żyćia, y Męki z nabożnym rozpámiętywániem czczone bywáią.

Pátrz o tym w Kśiążce Bráckiey Rożáńcowey.

ROZDZIAŁ 3.

O wzywániu SS. Aniołow.

Czy tákże możemy Swiętych Aniołow wzywáć?

Aniołowie są nam ná posługę od BOGA posłáni. *Hebr.* 1, 14. Ták znáy-

duiemy, że człowieká strzegą *Judith*. 13, 20. Prowádzą *Tob.* 12, 3. Obroniáią *Dan.* 6, 22. Uczą, y Informuią *Tob.* 6, 8. Przestrzegáią, y upomináią *Matth.* 2, 13. zá nim proszą *Zach.* 1, 12. iego Modlitwę ofiáruią BOGU *Tob.* 12, 12. y ná ostátek iemu ássystuią *Luc.* 16, 22. záczym słusznie wzywamy Aniołow SS. przez ktorych BOGU się podobá, nam tym podobne dobrodźieystwá wyświadczáć.

Ktoregoż zwłaszczá wzywáć mamy?

Ponieważ nas Pismo Sw. uczy, że BOG káżdemu człowiekowi z osobná dał Aniołá Strożá. *Matth.* 18, 10. áby go strzegł ná wszystkich drogách iego *Psal.* 90, 11. Więc słuszna rzecz, áby káżdy tego swego Aniołá strożá osobliwie czćił, y wzywał. Dlatego pátrz, mowi BOG, *Ia poślę Aniołá mego, ktoryby szedł przed tobą, y strzegł ná drodze, y wyprowádźił ćię ná mieysce, ktorem nágotował; szánuy go, y słucháy głosu Iego, áni Go lekce poważay, boć nie odpuśći kiedy zgrzeszysz, y iest Imię moie w nim. &c. Exod.* 23, 20. *&c.*

Ná-

I. *Iam ieſt Pan B O G twoy, nie będźieß miał Bogow cudzych przedemną; nie uczyniż ſobie ryciny* (rzezby) *ábyś ſię iey kłániał.*

II. *Nie będźieß brał Imienia Páná BOGA twego nádáremno.*

III. *Pámiętay ábyś Dźień Sobotni święćił.*

IV. *Czćiy Oycá twego, y Mátkę twoię ábyś był długowieczny ná źiemi.*

V. *Nie będźieß zábiiał.*

VI. *Nie będźieß cudzołożył.*

VII. *Nie będźieß kradźierzy czynił.*

VIII. *Nie będźieß mowił przećiwko bliźniemu twemu świádectwá fałßywego.*

IX. *Nie będźieß pożądał żony bliźniego twego.*

X. *Nie będźieß pożądał domu bliźniego twego, áni ſługi, áni ſłużebnice, áni wołu, oſłá, áni żadney rzeczy ktora iego ieſt.*

Czyśmy powinni Przykazánie Boże chowáć?

Bez wſzelkiego wątpienia, iák Chryſtus mowi: *Ieżli chceß wniść do żywotá, choway Przykazánia. Matth. 19, 17.*

Czy mogą być chowáne?

Ow Młodźieniec *Marc.* 10, 20. Záchároyaſz, y Elżbietá *Luc.* 1, 6. y innych

nych wiele, doſkonále ie chowáli: záczym mogą być przynaymniey ták chowáne, żeby żadnego ćiężkiego grzechu przećiw nim nie popełnić, ále nie przez nas ſámych, lecz przez ſpolnie-ſkuteczną łáſkę Bożą, przez ktorą wſzyſtko możemy *Philip.* 4, 13.

Czy BOG karze, gdy niebywáią záchowáne?

Przeſtępcow ſwoich Przykazań, karze docześnie, y wiecznie. *Deut.* 5, 3. á błogoſłáwi, y nádgradza docześnie, y wiecznie tym, ktorzy ie záchowuią. *Deut.* 28, 1. *&c.*

Náuká Morálna.

Tá ieſt Miłość Boża, ábyśmy Przykázań Iego ſtrzegli, á Przykazánia Iego nie ſą ćiężkie 1. *Ioan.* 5, 3. oſobliwie temu ktory BOGA ſzczerze miłuie, gdyż tákiemu Iárzmo Páná wdźięczne, y Brzemię Iego lekkie ieſt *Matth.* 11, 30. Dlatego prośmy B O G A, áby nam dał Duchá ſwego, y to uczynił żebyśmy w Przykazániách Iego chodźili, y one uczynkiem pełnili. *Ezech.* 36, 27.

IN-

INFORMACYA III.

O PrzykazániáchBożych w osobnośći.

O Pierwszym Przykazániu.

Iam iest Pan BOG twoy, nie będźiesz miał Bogow cudzych przedemną, nie uczynisz sobie ryćiny, ábyś się iey kłániał.

Coż się tym przykázuie?

Ześmy BOGA sámego wnętrznie, y zewnętrznie, iák nászego Naywyższego Páná ádorowáć, Iego się bać, w Niego wierzyć, w Nim nádźieię pokłádáć, y nád wszystko miłowáć powinni *Eccli.* 2, 8. *&c.*

Coż się tym zákázuie?

1. Báłwochwalstwá czynić, y stworzeniu Boską cześć wyrządzáć.

2dò. Zabobonnych rzeczy záżywáć, ktore áni od BOGA, áni od Przyrodzenia nie są postánowione.

3tiò. Czárowáć, y zá pomocą czártá, álbo przez potáiemny związek z nim, niezwyczáynych rzeczy się podeymowáć, do zászkodzenia ludźiom, álbo bydłu.

4tò. Diabłá, álbo iego sprzymierzo-

zonych rodźić śię, o pomoc żądáć, álbo ſobie wrożyć dopuśćić.

5tò. Od prawdźiwey Wiáry odpáść, Iey śię záprzeć, álbo śię wſtydźić Onę iáwnie wyznawáć.

6tò. W niebeśpieczeńſtwo śię wdawáć przez prożne ſłowne utarczki, álbo przez czytánie podeyźrzánych Kśiąg ná utrácenie Wiáry, álbo ná zepſowánie dobrych obyczáiow.

Y tym podobne. O czym obaczyć *Exod.* 20, 4. *Lev.* 19, 31. *Deut.* 18, 10. *&c.* *Matth.* 10, 33. *Luc.* 9, 26. 1. *Cor.* 15, 33. *Tit.* 3, 9. *&c.*

Tu tákże należą grzechy przećiwko Duchowi Swiętemu?

1mò. Zuchwále przećiwko Miłośierdźiu Bożemu grzeſzyć *Eccli*, 5, 6. *Rom.* 2, 4. *&c.*

2dò. W Miłośierdźiu Bożym rozpaczáć. *Gen.* 4, 13. *Ezech.* 33, 11.

3tiò. Uznáney Prawdźie śię ſprzećiwiáć. *Act.* 7, 51.

4tò. Swemu bliźniemu łáſki Bożey zazdrośćić. *Gen.* 4, 5. *Gen.* 37, *&c.*

5tò. Zátwárdźiáłe ſerce mieć, álbo

wſzel

wſzelkiemi dárámi námowámi, y nápominániámi pogardzáć *Exod.* 7, *&c.*

6tò. Bez Pokuty uporczywie trwáć, y ná iey czynienie nie pámiętáć. *Eccli.* 5, 8. *&c.*

Coż mowi Chryſtus o tákowych grzechách?

Ze grzech przećiwko Duchowi Swiętemu, áni ná tym, áni ná drugim świećie (to ieſt z trudnośćią) odpuſzczon będźie. Nie żeby BOG pokutuiącemu nie mogł, álbo nie chćiał odpuśćić, ále iż grzeſznik z uporczywey złośći, poſtánowione śrzodki do náwrocenia odrzuca. *Matth.* 12, 31. *&c.*

Náuká Morálna.

Dlatego nie mamy Bogáctwy Dobrotliwośći, Cierpliwośći, y Nieſkwápliwośći Bożey pogardzáć, ále wiedźieć że nas Dobrotliwość Boża, ku Pokućie przywodźi; á ieżeli tym gárdźiemy, ſkárbiemy ſobie ſámi gniew według zátwárdźiáłego, y niepokutuiącego ſercá w dźień gniewu, y obiáwienia ſpráwiedliwego Sądu Bożego, ktory odda káżdemu podług uczynkow iego. *Rom.* 2, 4. *&c.*

ROZDZIAŁ 1.
O Czći Swiętych.

Czy zákázuie Bog w pierwszym Przykázániu czćić Swiętych?

Bynaymniey. Bo ich sam BOG czći. 1. *Reg.* 2, 30. *Ioan.* 12, 26. My bowiem nie czćiemy Swiętych, iáko B O G A czćiemy, Stworzyćielá wszystkich rzeczy, y Odkupićielá ludźi, ále tylko iáko Sługi, y Przyiaćioły. Y tá cześć iest sámá w sobie tylko szczegulnie ták wiele, iák ich pámiątkę obchodźić, co Chrystus sam przychwala, gdy o Mágdálenie mowi: *Záprawdę powiádam wam, gdźiekolwiek będźie przepowiádána tá Ewángelia po wszystkim świećie, y co tá uczyniłá, będźie powiádáno ná Iey pámiątkę Matth.* 26, 13. ktorym sposobem tákże Apostoł chwali, y czći Stárych Oycow, y Swiętych Stárego Zakonu. *Hebr.* 11.

Czy się to nie sprzećiwia czći Bożey?

Bynaymniey. Albowiem wszystká Cześć ktorą Swiętym świadczemy, zmierza do Czći B O G A, z ktorego łáski sámotnie są, co są. Chrystus sam mowi: *Cośćie uczynili iednemu z tych Bráćiey*

ćiey moiey naymnieyßych, mnieśćie uczynili Matth. 25,40. rownie iák ná tym świećie, ták bez wątpienia też w Niebie, ponieważ święći ſą, y zoſtáią Braćia Chryſtuſá, y dla tego czczoni bywáią; ktorym ſpoſobem BOG ſam właśnie w Swiętych ſwoich chwalony, y czczony bywa. *Pſal.* 150, 1.

ROZDZIAŁ 2.

O Czći Obrázow.

Czy ieſt przećiwko Pierwßemu Przykazániu Obrázy robić.

Tákże nie. Bo lubo BOG przykazał, żadney ryćiny (*rzeźby*) nie czynić,, áni żadnego podobieńſtwá temu, co ieſt ná Niebie, y ná źiemi, *Exod.*20, 4. przećięż rozkazał ſam Moyżeſzowi dwá Cherubiny złote, y bite przy Arce uczynić. *Exod.* 25, 18. y wężá miedźiánego wyſtáwić. *Num.* 21, 8, To, było podobieńſtwo temu co ná źiemi, owe, podobieńſtwo temu co ná Niebie ieſt. Tákże Sálomon rzeźby kazał nárobić, y Cherubiny w Kośćiele 3. *Reg.* 6, 18. 23. co wſzyſtko nie byłoby mogło ſię ſtáć, gdyby był

chćiał BOG wcále Obrázow nie pozwaláć robić. Więc Obrázy robić, y im się iáko Práwemu BOGU kłániáć iest zákazáno, y byłoby to Bałwochwalstwo. *Exod.* 20, 5.

Coż czćiemy, gdy Obrázy czćiemy?

Nie málowánie, drzewo, kámienie, álbo z czego są zrobione, ále czćiemy Swiętych, ktorzy przez nie są wyobráženi, tym podobieństwem, iáko przed Krucyfixem czyniemy Boski pokłon, Temu, ktory násze grzechy ná krzyżu nosił. 1. *Petr.* 2, 24.

Czy to nie iest Boski pokłon oddawáć, álbo Adorowáć, gdy przed Obrázámi klękamy?

Klęczenie, y to słowo *Adorácya* ma się dwoiáko rozumieć. 1mò. Gdy co Bogiem nászym być wyznawamy, y Iemu z tym umysłem do nog upadamy: tákowy bowiem pokłon sámemu BOGU należy *Matth.* 4, 9. z ktorey przyczyny Sw. Ianowi od Aniołá przykazáno, nie onemu, ále BOGU tákowy pokłon czynić, iż podobno Aniołá zá BOGA uznał, y z tą Intencyą upadł do nog iego. *Apoc.* 19, 10.

2dò

2do. Gdy komu nie Boſką, ále tylko oſobną część przez to oddáiemy, iáko y ná świećie człowiek ieden przed drugim ná kolána upada, á iednák przez to nie myśli człowieká, iáko BOGA ádorowáć; ktorym ſpoſobem Iozeph od ſwoich Bráći *Gen.* 43, 26. Saul od Dawidá 1. *Reg.* 24, 9. Dawid od Amalekity 2. *Reg.* 1, 2. ádorowáni byli, y Ioſue ná twarz ſwoię ná źiemię upadł przed ſkrzynią Páńſką *Ioſ.* 7, 6. czego Swiętym odmawiáć nie mamy. Lecz gdyby ſię w tym przytráfił poſpolity zły zwyczay z niewiádomośći poſpolitego ludu, potrzebá wſzyſtkich nieumieiętnych informowáć, y wſzyſtkie złe zwyczáie poznośić, ták iáko Krol Ezechiaſz połamał węża miedźiánego ktorego był uczynił Moyżeſz, ponieważ Synowie Izráelſcy Iemu część Boſką pokázywáli. 4. *Reg.* 18, 4.

Ná coż ſię przydádzą Obrázy?

Kośćiołom na ozdobę, nieuczonym żá Księgę, wſzyſtkim w obec do nabożeńſtwá, y zbudowánia; á oſo-

bliwie do przypomnienia co Chrystus, y Swięći dla BOGA czynieli, y ćierpieli, ábyśmy náśládowáli tropow ich, ná czym osobliwsze ich uczczenie záwisło. 1. *Petr.* 2, 21.

ROZDZIAŁ 3.

O Czći Relikwii.

Czy tákże iest przećiwko Pierwszemu Przykazániu Kośći Swiętych, y Relikwiie w uczćiwośći mieć?

Nie; ponieważ B O G, ktory dźiwny iest w Swiętych swoich *Psal.* 67, 36. Ich sam czći, y strzeże wszystkich Kośći Ich *Psal.* 33, 21. náwet częstokroć przez nie cudá czyni, iáko Pismo Swięte świadczy o Elizeuszu: *Ciáło Iego umárłe prorokowáło, zá żywotá swego czynił dźiwy, y przy śmierći cudá czynił Eccli.* 48, 14. *&c.*

Czy tákże przez Relikwiie Cudá się stáły?

Płaszczem Eliaszowym Elizeusz Rzekę Iordan rozdźielił 4. *Reg.* 2, 14. Dotknieniem o Kośći zmárłego Elizeuszá trup znowu ożył 4. *Reg.* 13, 21. Wszyscy chorzy, ktorzy się choć kráiu száty Chrystusowey dotknęli, byli

uzdro-

uzdrowieni. *Matth.* 14, 36. Kłádźiono ná chore chuſtki, y Páſy Apoſtołá Páwłá, y odchodźiły od nich choroby, y duchowie źli wychodźili *Act.* 19, 12. co náwet o ſámym Cieniu Piotrá Swiętego czytamy *Act.* 5, 15. Tym podobne zá czáſem, y ieſzcze podźiśdźień ſię dźieią, ponieważ nie ukroćiłá ſię ręká Páńſka, áby nie mogł tym podobnych, przez ſwoich Swiętych czynić, co przed tym czynił. *Iſa.* 59, 1.

Czyniáli te Cudá Swięći, czy Relikwiie?

Nie: ále B O G, ktory ſam czyni wielkie dźiwy. *Pſal.* 135, 4. przez nie, gdźie, y kiedy ſię Iemu podoba, cnotę ſwoich Swiętych potwierdzáiąc. *Act.* 3, 12. Item 19, 11. Záczym, że BOG ná tym, á nie ná inſzym mieyſcu, przez tych, á nie przez innych Swiętych, álbo Relikwiie, ná tym, á nie ná inſzym człowieku cudá czyni, tego przyczyná Iemu ſámemu wiádoma; rownie iák że BOG rzece Iordan mocy użyczył Trąd oczyſzczáć, 4. *Reg.* 5, 14. y owczą ſadzawkę w Ieruzalem o-

brał ná leczenie chorob *Ioan.* 5, 4. Że tákże przez Moyżeszá, Eliaszá, Elizeuszá więcey, á przez innych Swiętych mniey, álbo cále żadnych cudow nie czynił, gdyż są niedościgłe drogi Iego *Rom.* 11, 33. Ani też iest Artykuł Wiáry, że ten álbo ow cud w osobnośći záwsze się stał, áni, że tá Relikwiia z tego álbo owego Swiętego iest, ponieważ wiárá tym podobnych dźieiow odwoływa się ná świádectwo ludźi pártykulárnych, ktorzy błądźić mogą. Záczym tylko idźie z tych wszystkich wspomnionych rzeczy to wyznánie nászey Wiáry, że Swiętych czćić, iáko też Ich Obrázy, Swiętośći, Kośći álbo Relikwiie w należytey uczćiwośći trzymáć mamy.

O wzywániu Swiętych obacz wyżey w Częśći II. Informácyą III.

INFORMACYA IV.

O Drugim Przykazániu.

Nie będźiesz brał Imienia Páná BOGA twego nádáremno.

Coż się tym zákázuie?

1mò. Imienia BOZEGO, álbo IEZUS

ZUS, Swiętych SAKRAMENTOW, Słowá Bożego z Pismá Swiętego źle záżywáć, osobliwie w rzeczách nieprzystoynych.

2dò. Kłámliwie, álbo bezpotrzebnie przyśięgáć, y BOGA zá świádká nieprawdy, tákże y Prawdy bez potrzeby, wzywáć.

3tiò. Złorzeczyć, BOGA potwarzáć, przećiwko BOGU, y Boskim własnośćiom, przećiwko Swiętym, álbo rzeczom do Wiáry należącym zelżywe słowá mowić, álbo myśleć.

Y tym podobne, o czym pátrz *Exod*. 20, 7. *Levit*. 24, 11. *&c*. *Eccli*. 21, 30. Item 23, 9. *&c*. *Rom*. 12, 14. *Iac*. 5, 12.

Czy w cále nie wolno przyśięgáć?

W poważney przyczynie, y potrzebie, bez oszukánia, w dozwolonych rzeczách przyśięgáć nie iest zákazáno. *Ierem*. 4, 2. *Hebr*. 6, 16.

Gdyby się kto Przyśięgą álbo ślubem obowiązał, co niegodźiwego czynić?

Nie powinienby dotrzymáć, ponieważ tákowa obietnicá iest głupiego

go, y záwſze grzeſzącego, ták gdy ślubuie, iáko y gdy wypełnia *Eccle.* 5, 3.

Náuká Morálna.

Powinniśmy Imię BOZE záwſze czćić, y w náſzych potrzebách wzywáć *Pſal.* 102. BOGU uczyniony ślub, y obietnice trzymáć *Deut.* 23, 21. *&c* zwłaſzczá nie przywykáć do Przyśięgánia *Eccli.* 23, 9. *&c.* ále niech náſzá mowá będźie: Ieſt, ieſt Nie, nie. *A co nád to więcey ieſt, od złego ieſt. Matth.* 5, 33. *&c.*

INFORMACYA V.

O Trzećim Przykazániu.

Pámiętay ábyś dźień Sobotni święćił.

Coż ſię tym przykázuie?

Zebyśmy Dźień od BOGA ná Iego ſłużbę poſtánowiony święćili; ten był w Stárym Zakonie Dźień Sobotni; w Nowym záś ieſt Dźień Niedźielny, iáko Trádycya uczy, że ták od ſámych Apoſtołow poſtánowiono, ponieważ Chryſtus w Niedźielę zmartwychwſtał &c.

Iákże grzeſzemy przećiwko temu Przykazániu?

1mò. Nabożeństwá lekkomyślnie zániedbywáiąc, álbo nie z nabożeństwem słucháiąc.

2dò. Przy nabożeństwie márnemi, błąkliwemi myślámi, świętgoceniem, oglądániem, nieprzystoynym poruszániem, y inszemi nieprzystoynośćiámi się zábawiáć, inszych gorszyć, y w Modlitwię przeszkadzáć.

3tiò. Bez wszelkiey potrzeby przez znáczny czás robić, álbo robić kazáć.

4tò. Dźień Swięty, gràniem, táńcowániem, obżárstwem, y inszemi iurnośćiámi, tudźież niepomiárkowánemi uczćiwemi rozkoszámi trawić.

5tò. Gnuśnym, leniwym, y oźiębłym być w tych rzeczách, ktore się tyczą chwały Bożey; być uporczywym, álbo obrzydzáć sobie Duchowne ćwiczenia.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Exod*. 20, 10. *Num*. 15, 32. *&c*. *Ierem*.48, 10. *Matth*. 15, 8. *Apoc*. 3, 15. *&c*.

Czyśmy powinni pod grzechem w Niedźielę Mßy Swiętey, y Kazánia słucháć?

Mszy Swiętey powinniśmy słucháć

pod ćiężkim grzechem gdy mamy do tego sposobność, nie máiąc słuszney przeszkody. Nie miawszy záś sposobności, w niedostátku Kápłáná, álbo nie mogąc dla słusznych przeszkod przyść do Kośćiołá, muśiemy w domu według możnośći modlić się, y ták święćić Niedźielę, y Swięto. Kazánia záś záwsze słucháć, iest prawdá nie wszystkim przykazáno, iednákże grzeszyliby ćiężko ći, ktorzy mogąc się tego náuczyć, co do zbáwienia duszy ich należy, zániedbywáią kazań.

O Mszy S. pátrz w Częśći IV. w Informácyi IV. w Rozdź. 1.

Náuká Morálna.

Chcemyli być od BOGA błogosłáwieni, powinniśmy Niedźielę, y Swiętá ták święćić, żebyśmy się nie tylko od służebniczey pracy wstrzymáli; Mszy Swiętey, y Kazań nabożnie słucháli, ále też ostátek czásu dniá Swiętego ná Duchownych, y Bogomyślnych uczynkách trawili. *Ephes.* 5, 19. &c.

INFORMACYA VI.

O czwartym Przykazániu.

Czći Oycá twego, y Mátkę twoię, ábyś był długowieczny ná źiemi.

Coż ſię tym przykázuie?

Zebyśmy náſzym Rodźicom, iáko też Duchowney, y Swieckiey Zwierzchnośći, y wſzyſtkim nam Przełożonym, wnętrzną y zewnętrzną część świadczyli, y w wſzyſtkich ſłuſznych rzeczách posłuſznemi byli. *Deut.* 5. 16. *Rom.* 13, 1. *&c.*

Iákże grzeſzą Dźieći náprzećiw ſwoim Rodźicom?

1*mò*. Gdy przećiwko Rodźicom ſwoim gniew, y zazdrość w ſercu noſzą, niemi gárdzą, ſzydzą, ich obmawiáią.

2*dò*. Gdy oſtremi, y nieprzyſtoynenemi ſłowy ná nich náſtępuią, przeklináią, álbo iákimkolwiek ſpoſobem udręczáią, y záſmucáią.

3*tiò*. Gdy ſię Rodźicow ſwoich wſtydzą, ich uznáć niechcą, y w ich potrzebách opuſzczáią.

4*tò*. Gdy ſobie z niemi durno poſtę-

ſtępuią, álbo ſię odważáią bić ich.

5tò. Gdy im przeczą, y uporczywie ſłuſznych ich rozkazow nie czynią.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Exod.* 21, 15. *Prov.* 20, 20. Item 23, 22. Item 30, 17. *Eccli.* 3, 1 *&c.*

Gdyby Rodźicy nieco grzechowi podległego od Dźieći chćieli, czy powinne tákże czynić?

Nie. Bo Chryſtus mowi: kto miłuie Oycá, álbo Mátkę więcey niż mnie, nie ieſt mnie godźien. *Matth.* 10, 37.

Náuká Morálna.

Dla Dźieći.

Dźieći powinne Rodźicow ſwoich miłowáć, czćić, y im poſłuſznemi być w Pánu. *Epheſ.* 6, 1. *&c.* ktore ieſt pierwſze przykazánie z obietnicą od BOGA: Będą żyć przez długi czas, y dobrze ſię im powiedźie ná tym świećie *Deut.* 5, 16. Doczekáią znowu poćiechy z dziatek ſwoich; w dźień modlitwy wyſłucháne będą, y we wſzyſtkim docześnie, y wiecznie ubłogoſłáwione. *Eccli.* 3, 5. *&c.* Przećiwnym záś ſpoſobem owe dźieći, ktore Rodźicow ſwoich nie czczą, nie będą

miá-

miáły ná tym świećie żadnego ſzczęśćia, áni błogoſłáwieńſtwá, wſzyſtko ſię im to znowu ſtánie, co Rodźicom ſwoim przećiwnego czynią, y b[illegible]dą docześnie, y wiecznie przeklętemi od BOGA. *Eccli.* 3, 18.

ROZDZIAŁ I.
O wzáiemney powinnośći Rodźicow.

Iákże ſię przegrzeſzáią Rodźicy ná Dźiećiách ſwoich?

1*mò*. Gdy przez Prożnowánie, álbo Przemárnowánie, Dźieći ſwoie do uboſtwá przywodzą, álbo wcále opuſzczáią.

2*dò*. Gdy ich nie uczą, álbo uczyć nie dádzą práwey Wiáry, y nie dbáią czy ſię czego dobrego lub złego uczą.

3*tiò*. Gdy ich przeklináią, złorzeczą, bez rozſądku popycháią, y kálieczą.

4*tò*. Gdy ſię z niemi zbytecznie pieſzczą, ná ich wyſtępki przez ſzpáry pátrzą, y z bárdzo ſzkodliwey, y nierozumney miłośći wſzyſtko bezkárnie zoſtáwuią.

5*tò*. Zwłaſzczá gdy przeklęctwem, przy-

przyśięgániem śię, y inſzemi grzecháмi wielkiemi do złego ich powabiáią.

Y tym podobne, o czym obaczyć 1. *Reg.* 3, 13. *Eccli.* 7, 26. Item 30, 9. *&c.*

Náuká Morálna.

Dla Rodźicow.

Ponieważ dźieći doczeſna, y wieczna ſzczęśliwość, álbo nieſzczęśliwość, rownie iedynie pochodźi z dobrego, álbo złego wychowánia ich, o ktorym zwłaſzczá Rodźice ſtáránie mieć powinni, dlatego powinni ſwoie dźieći nie tylko żywić 1. *Tim.* 5, 8. ále też z młodośći w boiáźni Bożey, y Nabożeńſtwie informowáć, im we wſzyſtkim dobry przykład z śiebie dawáć *Eccli.* 30, 1. *&c.* Ich, gdy grzeſzą karáć, y po Oycowſku ćwiczyć *Prov.* 23, 13. *&c.* żeby przed BOGIEM, ktory dla tego od nich śćiſłego ráchunku wyćiągáć będźie, odpowiedźieć mogli.

ROZDZIAŁ 2.

O Zwierzchnośći.

Cożeśmy powinni Zwierzchnośći?

Powinniśmy ták Duchowney *Hebr.*

13, 17. iáko y Swieckiey Zwierzchnośći podlegáć 1. *Petr.* 2, 13. *&c.* y im zgołá ták iák dźieći Rodźicom swoim wszelką miłość, uczćiwość, wierność, y posłuszeństwo świadczyć; bo nie mász żadney Zwierzchnośći tylko od BOGA, á ktore są, od BOGA są postánowione. Przeto kto się sprzećiwia Zwierzchnośći, sprzećiwia się postánowieniu Bożemu, á ktorzy się sprzećiwiáią, ći potępienia sobie nábywáią *Rom.* 13, 1. *&c.*

Czy powinniśmy tákże pod ćiężkim grzechem Im być posłusznemi?

Ták iest zápewne, w słusznych, y sprawiedliwych rzeczách, ponieważ Apostoł wyráźnie mowi, żebyśmy nie tylko dla karánia, y gniewu *Rom.* 13, 5. álbo tylko szczegulnie ná oko politycznym sposobem *Ephes.* 6, 6. ále też dla sumnienia w szczerośći sercá, z dobrą wolą iák BOGU poddánemi byli. Ieżeliby zás Zwierzchność co nieprzyzwoitego, y grzechowi podlegáiącego rozkazáłá, w ten czas nie mász powinnośći być posłusznym,

gdyż więcey trzebá słucháć BOGA, á nie ludźi. *Act.* 5, 29.

Coż wzáiemnie Zwierzchność swoim Poddánym powinná?

Pewną miárą to, co Rodźice dźiećiom swoim. Ták powinni z Miłośćią, y Miernośćią być przełożonemi, czynić co iest spráwiedliwego, y słusznego, wiedząc że: y Oni máią Páná w Niebie. *Coloss.* 4, 1. Nie tylko o ćiáło, ále y o duszę swoich Poddánych spolnie się stáráć 1. *Tim.* 5, 8. spráwiedliwość záchowywáć, y wszędźie dobry porządek trzymáć, áby wszyscy ćichy, y spokoyny żywot wiedli we wszelákiey Pobożnośći, y czystośći, álbowiem to iest przyiemna przed Bogiem. 1. *Tim.* 2, 2. *&c.*

INFORMACYA VII.

O Piątym Przykazániu.

Nie będźiesz zábiiał.

Coż się tym zákázuie?

Zebyśmy áni nam sámym, áni nászemu bliźniemu, áni ná ćiele, áni ná duszy szkodźili, álbo zábiiáli. *Exod.* 20, 13.

ROZDZIAŁ I.

Iákże ná nas ſámych grzeſzemy prze-ćiw temu Przykazániu?

1mò. Gdy z niećierpliwośći, álbo Rozpáczy nam ſámym śmierći życzemy, álbo ſię káliczemy, álbo zgłádzamy.

2dò. Gdy przez obżárſtwo, álbo piiáńſtwo zdrowie pſuiemy, álbo inſzym ſpoſobem żyćia ukracamy.

3tiò. Gdy ſię w niepotrzebne niebeśpieczeńſtwo wdawamy ná poſtradánie żyćia.

4tò. Gdy ná Poiedynek wyzywamy, álbo ſtawamy.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Eccli.* 31, 33. *Matth.* 27, 5. *&c.*

Czy nie wolno Poiedynkowáć, dla zemſty urázonego Honoru, álbo Dobr?

W cále żadnym ſpoſobem nie ieſt wolno ſámym ſię mśćić. *Rom.* 12, 19. Zyćie ſwoie, ktorego Pánem nie ieſt *Eccli.* 23, 1. w niebeśpieczeńſtwo wdawáć, tym mniey Duſzę ſwoię ſwywolnie w niebeśpieczeńſtwo potępienia wtrącáć. Przewrotny, y w złośći

wcále leżący świát 1. *Ioan.* 5, 19. Przećiwnie prawdá trzyma, ále BOG mowi: *Coż pomoże Człowiekowi, ieśliby wßystek świát zyskał*, álbo wszystkie Honory od świátá miał, *á ná Dußy swey ßkodę podiął, coż zá odmiánę da Człowiek zá Dußę swoię. Matth.* 16, 26. Lepiey w źle ugruntowáne porozumienie, mniemánego tylko u świátowych ludźi wstydu, wpáść, niźli zgrzeszyć przed Bogiem, y śiebie do wiecznego wstydu wtrąćić. *Dan.* 13, 23. *stráßność iest wpáść w Ręce BOGA żywego. Hebr.* 10, 31.

Ale gdy kto nieſpráwiedliwym ſpoſobem nápástowány będźie?

W ten czás wolno się bronić do tąd, áżby swoie życie wyrátował, náwet napástniká zábić, kiedy inszego sposobu nie stáie ná rátunek życia włásnego, poniewaz bliźniego swego nie więcey, tylko iák śiebie sámych miłowáć powinniśmy. *Matth.* 22, 39.

ROZDZIAŁ 2.

Iákże się przegrzeßamy ná náßym bliźnim, przećiwko temu Przykazániu?

1mò. Gdy się z pychy nád nászego

bli-

bliźniego wynośiemy, nim pogardzamy, wyśmiewamy, łżemy.

2dò. Gdy go przeklinamy, złego życzemy, álbo wyrządzamy.

3tiò. Gdy przećiwko niemu nienawiść, zazdrość mamy.

4tò. Gdy śię gniewamy, swárzemy, náćieramy, y zemsty szukamy.

5tò. Gdy go biiemy, rániemy, kálieczemy, álbo go iákim sposobem sámi, lub przez kogo inszego umyślnie zábiiamy, co iest grzech do Niebá wołáiący. *Gen*. 4, 10.

6tò. Poczęty w żywoćie Owoc poronić, do tego dopomagáć, álbo rádźić.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Gen*. 9, 6. *Exod*. 21, 12. *Matth*. 5, 21. *&c*. *Gal*. 5, 20. *&c*.

ROZDZIAŁ 3.

Iákże śię przegrzeszamy ná nászym bliźnim, co śię tycze Duszę.

Gdy nászego bliźniego zgorszamy, to iest: gdy mu słowámi, álbo uczynkámi, okkázyą álbo powab dáiemy do zgorszenia, co iest grzech bárdzo ćięż-

ki, zwłaſzczá gdy ſię Duſze niewinne przezeń gorſzą, ponieważ ſię ſtáiemy uczeſtnikámi wſzyſtkich ztąd náſtępuiących grzechow. *Matth.* 18, 6.

Czy tákże możemy ſię ſtáć winnemi cudzych grzechow?

Możemy, ták iákbyśmy ie ſámi popełnili. *Rom.* 1, 32. á to dźiewięćiorákim náſtępuiącym ſpoſobem. 1mò. Innym do grzechu rádźić, álbo ſpoſoby podawáć. *Ioan.* 11. 49. 2dò. Kazáć im grzeſzyć 2. *Reg.* 11, 15. 3tiò. Ná ich grzechy zezwaláć *Act.* 7, 59. 4tò. Ich do grzechu pobudzáć, y zwodźić *Gen.* 3, 6. 5tò. Ich grzechy chwalić, y potwierdzáć *Iſa.* 5, 20. 6tò. Ná cudze grzechy milczeć, gdy ſię im może zábieżeć. 3. *Reg.* 1, 6. álbo przeglądáć, gdy ie władzą Zwierzchnośći karáć należy 1. *Reg.* 3, 13. 7mò. Dobra cudzego iákimkolwiek ſpoſobem uczeſtnikiem być. *Luc.* 19, 8. 8vò. Innych grzechy ochraniáć. 9nò. Bezbożnym, y podeyźrzánym ludźiom obronę, y przytulenie dawáć. *Pſal.* 49, 18.

Czy

Czy tákże możemy nam sámym dáć zgorszenie?

Ták zápewne: miánowićie gdy się ná podeyźrzáne mieyscá, álbo do rozpustnego towárzystwá udáiemy, gdźie do grzechu okkázyi szukamy, álbo znáyduiemy *Matth.* 18, 8.

Náuká Morálna.

Mamy się osobliwie strzedz, ábyśmy niewinney dotąd Młodźieży żadnego zgorszenia nie dawáli, ponieważ Chrystus o tym słowy bárdzo przeráźliwemi mowi: *Biádá Człowiekowi onemu, przez ktorego zgorszenie pochodźi, lepiey mu, áby záwieszono kámień młyński u szyie iego, y zátopiono go w głębokośći Morskiey. Matth.* 18, 6.

INFORMACYA VIII.

O Szostym Przykazániu.

Nie będźiesz cudzołożył.

Coż się tym zákázuie?

1*mò*. Nieczyste myśli, álbo pożądliwośći w sercu mieć, w nich się zábawiáć, zezwaláć, mieć upodobánie, y do ćielesnego pogorszenia przyczynę dawáć.

2dò. Niewstydliwe słowá, rozmowy, postáći, Księgi, obrázy, y wszystko co tylko do niewstydu ponętę dáie.

3tiò. Z pożądliwośći ćiáłá niewstydliwe zápátrywánie, dotykánie, cáłowánie, y tym podobne dopuszczáć.

4tò. Z złey żądzy z włásnym ćiáłem swoim grzeszyć, álbo się zmázáć, co ták w stanie Małżeńskim, iáko y procz tego záwsze iest wielki grzech przećiw náturze *Gen.* 38, 9.

5tò. Dáć przyczynę niewstydliwym snom, y nocnym zmázom, álbo ocknąwszy się mieć w nich udodobánie (gdyby zás co tákowego przytráfiło się komu procz iego woli, nie byłoby żadnego grzechu).

6tò. Sámą rzeczą z iáką Osobą grzechu się dopuśćić, przyczym, iáko też y przy sámych tylko pożądliwośćiách uważáć potrzebá, czy wolna, záślubiona, zamężna, krewna, powinnowáta, álbo BOGU poślubiona iest osobá?

7mò. Onę gwałtownie do grzechu przymuszáć, álbo ieszcze niewinną

ál-

álbo dźieći do niewstydu náprowádźić, álbo powabiáć.

8vò. Z rownym sobie w Płći iurność płodźić, co iest Sodomskim, y do Niebá wołáiącym grzechem. *Gen.* 18, 20.

9nò. Z bydlęćiem się łączyć, y z nim się splugáwić, co hániebna złość iest *Levit.* 18, 23.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Gen.* 34, 2. *Lev.* 18. *Deut.* 22, 22. Item 23, 10. Item 27, 20. *Prov.* 15, 26. *Matt.* 5, 28. 1. *Cor.* 6, 9. *Gal.* 5, 19.

Náuká Moralna.

Abyśmy do tákowych niebespiecznych złośći w cále żadney okázyi, á zwłaszczá niewinney młodźieży iákiegokolwiek zgorszenia nie dáli, nie máią Porubstwá, áni wszelka nieczystość, plugáwe słowá, álbo swywolne rozmowy między Chrześćiánámi być mienione, iáko Swiętym przystoi. *Ephes.* 5, 3. *&c.*

INFORMACYA IX.

O Siodmym Przykazániu.

Nie będźiesz kradźieży czynił.

Coż się tym zákázuie!

1mò. Iákimkolwiek sposobem swego Bliźniego Dobru, y Máiętnośći szkodźić, táiemnie lub iáwnie nieco rábowáć, álbo ukráść.

2dò. Lichwić, zbyteczne, y niezwyczáyne czynsze wyćiągáć, álbo bráć. Nieco niesłusznego swemu bliźniemu, ktory iest w niedostátku, wydźieráć.

3tiò. Fałszywą Monetę robić, álbo iey używáć, w grze, kupiectwie, y wszelkich spráwách oszukánia záżywáć.

4tò. Ználeźionych rzeczy nie oddawáć, álbo niewiedźiawszy komu należą, dostátecznie się nie pytáć, czy-ieby mogły być.

5tò. Wiádomie, álbo podeyźrzáne, krádźione rzeczy kupowáć, táić, álbo zátrzymywáć.

6tò. Długow swoich nie płáćić gdy to być może. Albo długi czynić, z umysłem nie wypłácenia ich.

7tò. Niesprawiedliwą Máiętność, álbo Dźiedźictwo ośiadáć.

8tò. Wszystkie niegodźiwe Práktyki

ki, y chytre zdrády, ktoremi cudze Dobro przywłaſzczáne, álbo zátrzymáne bywa, iákimkolwiek bądź ſpoſobem.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Exod.* 22,1.25.*&c.Tob.* 2, 21. *Ezech.* 18,13.

ROZDZIAŁ.

Ktorzyż ieſzcze oſobliwie grzeſzą przećiwko temu Przykazániu?

1*mò*. Zwierzchnośći, ktore ná ſzkodę ſwoich Poddánych, ſwego zyſku ſzukáią. *Ezech.* 34. Dla podárunku nieſpráwiedliwego uſpráwiedliwiáią *Iſa.* 5, 23. Poddánych ſwoich obćiążáią. *Iſa.* 3, 15. Ubogie, Wdowy, y Sieroty ućiſkáią. Co ieſt grzech do Niebá wołáiący. *Exod.* 22, 22. *&c.*

2*dò*. Pánowie, ktorzy ſwoim Páchołkom, Dźiewkom, Robotnikom, záſłużoną zapłátę zátrzymuią, álbo nie oddáią, co ieſt grzech do Niebá wołáiący. *Iac.* 5, 4.

3*tiò*. Goſpodarze, y Kupcy, ktorzy w Wadze, Łokćiách, y Mierze oſzukiwáią, Towáry fałſzuią, álbo w nieſłuſzney cenie przedawáią. *Deut.* 25, 13. *&c.*

4*to*. Rzemieślnicy, & Robotnicy, ktorzy swoię robotę tylko ná pozor dobrze robią, álbo nie szczerze prácuią.

5*to*. Nieszczera Czeladź, ktora bez wiedzy Pánow swoich rozkoszuie, przemárnywa, álbo z domu wynośi, y tym co podobnego czyni.

Náuká Morálna.

Przytym powinniśmy osobliwie uważáć, że wszystkie grzechy przećiwko temu Przykazániu, nie mogą być odpuszczone, chybá że niespráwiedliwe álbo ukrádźione dobro, iák iest sámo w sobie, gdy się ieszcze znáyduie, álbo insze rownego waloru oddáne, y wszystká szkodá ztąd pochodząca, nádgrodzona będźie, poki tylko można, choćiażby kto miał dla tego zubożeć. Ponieważ lepiey zubożeć, niżeli dla niespráwiedliwego Dobrá być potępionym. *Lev.* 6, 2. *&c.* *Ezech.* 33, 15. *Luc.* 19, 8. Gdyby zás żadnego sposobu niestawáło, tego przywroćić, powinná przećięż być szczera wola, przywroćić iákby nayrychley można,

á tym

á tym czáſem ukrzywdzonemu inſzym ſpoſobem usługę świadczyć, y zá niego ſię modlić, żeby go BOG z inſzey ſtrony błogosłáwił.

INFORMACYA X.

O Oſmym Przykazániu.

Nie będźieſz mowił przećiwko bliźniemu twemu świádectwá fałſzywego.

Coż ſię tym zákázuie?

1*mò*. Przy ſądźie, lub gdźie indźiey fałſzywe świádectwo dawáć przećiwko ſwemu bliźniemu *Deut*. 19, 16. *&c.*

2*dò*. Kłámſtwo z żártu, álbo z potrzeby, álbo dla ſpodobánia ſię komu, álbo dla przysługi, zwłaſzczá gdy ieſt komu ná ſzkodę. *Prov*. 12, 22. *Ioan*. 8, 44.

3*tiò*. O ſwoim Bliźnim mieć iákie złe porozumienie, bez słuſznego fundámentámi; iego lekkomyślnie ſądźić. *Matth*. 7, 1. *&c*. *Rom*. 2, 1. *&c*.

4*tò*. Swego bliźniego przytomnego potwarzáć, lżyć, łáiáć, y iemu lub prawdźiwe, lub zmyślone błędy zárzucáć. *Matth*. 5, 22.

5tò. Zauſznie podſzczuwáć, álbo między dobremi Przyiaćioły niezgodę wzniecáć. *Eccli.* 28, 15.

6tò. Osławiáć, to ieſt Bliźniego ſwego nieprzytomnego obmawiáć, iego o iáki fałſzywy, y zmyślony wyſtępek winowáć, álbo też prawdźiwy wyſtępek, ktory popełnił, ále dotąd nie iáwny, wyiáwić, iego u innych podeyźrzánym czynić, y z zazdrośći iego dobre Imię, y dobrą ſławę umnieyſzáć, bądź uſty, bądź Piſmem. *Pſal.* 100, 5.

7mò. Osławiáiących z rádośćią słuchać, przyświadczáć, dopomagáć, upodobánie w tym pokázywáć, á nie bronić, álbo przeſzkadzáć, gdy być może. *Prov.* 24, 21.

Y tym podobne, o czym obaczyć *Rom.* 1, 29. *&c.* 1. *Cor.* 13, 4. *&c.* *Pſal.* 13, 3.

Náuká Morálna.

Przy tym powinniśmy dobrze uważáć, że te y tym podobne grzechy, ktoremi ſławá, y dobre Imię ſwego bliźniego urážone, y umnieyſzone bywą

wa, nie mogą być odpuszczone, chybá, że będźie odwołáno co się przećiw iemu mowiło, u wszystkich, y u káżdego gdźie się stáło, y iemu sławá iákim tylko sposobem można, przywrocona, y wszelka ztąd pochodząca szkodá nádgrodzona będźie, bo: *lepsze Imię dobre, niż wielkie bogáctwá. Prov.* 22, 1.

INFORMACYA XI.

O Dźiewiątym Przykazániu.

Nie będźiesz pożądał żony bliźniego twego.

Coż się tym zákázuie?

Rownie iák w szostym przykazániu, osobliwie cudzołostwo, y wszelkie niewstydliwe uczynki, ták y w tym tákże wszelkie tym podobne myśli, y pożądliwośći są zákazáne *Exod.* 20, 17. *Matth.* 5, 27. *&c.*

Czy wszystkie nieczyste Myśli, y pożądliwośći są ćiężkiemi grzechámi?

Bez dáney przyczyny, pierwsze poruszenia pożądliwośći ćiáłá, nie są grzechámi, sprzećiwiwszy się záraz gdy ie czuiemy, y postrzegamy, ponieważ nie są dobrowolne, áni iest w ná-

naſzey mocy mieć ie álbo nie. Ale ieżeli im dobrowolnie przyczynę dáiemy, w nich ſię zábawiamy, upodobánie mamy, y ná nie zezwalamy, záwſze ſą ćiężkim grzechem *Iac.* 1, 14. *&c.* choćiażbyśmy tákowych pożądliwośći ſkutkiem wypełnić nie prágnęli; ponieważ Chryſtus mowi, *iż wſzelki ktory pátrzy ná Niewiáſtę, áby iey pożądał, iuż ią zcudzołożył w ſercu ſwoim. Matt.* 5, 28.

Náuká Morálna.

Gdy pożądliwośćią ćiáłá kuſzeni bywamy, nie mamy złych chući náśládowáć, lecz náſze myśli záraz gdźie indźiey odwroćić *Eccli.* 18, 30. *&c.* y przypomnieć ſobie przytomność Boſką. *Ecli.* 1, 27. Ktory dla tym podobnych grzechow cáły świát Potopem ſpuſtoſzył. *Gen.* 6, *&c.* Sodomę, y Gomorrę ogniem zátráćił *Gen.* 19, Pámiętáć ná oſtátnie Rzeczy *Eccli.* 7, 40. y, że krotka rádość przynośi wieczną żáłość; á że Kroleſtwo Niebieſkie gwałt ćierpi. *Matth.* 11, 12. w reſzćie powinniśmy ſię záchowáć iák rzeczono. *w Częśći II. w Rozdź.* 6. o ſzoſtey Prozbie.

INFORMACYA XII.

O Dźieśiątym Przykazániu.

Nie będźieſz pożądał Domu Bliźniego twego &c.

Coż ſię tym zákázuie?

Rownie iák w śiodmym Przykazániu, káżda prawdźiwa kradźież, y nieſpráwiedliwość, ták ſię y w tym wſzelkie łákomſtwo, y nieporżądne pożądliwośći do cudzego Dobrá zákázuią. *Exod.* 20, 17. *Pſal.* 61, 11.

Czy tá pożądliwość ieſt grzechem?

Tylko iedynie, gdy kto w nię zezwoli, y nákłoniłby ſię cudze Dobro iákim ſpoſobem nieſłuſznie ſobie przywłaſzczáć, iák łákomy zwykł czynić *Eccli.* 10, 9. *&c.* o ktorym Chryſtus mowi, *że łátwiey iest Wielbłądowi przez dźiurę igielną przeyść, niż Bogátemu,* to ieſt łákomemu, *wniść do Kroleſtwá Niebieſkiego Matth.* 19, 24.

Náuká Morálna.

Wielki ieſt zyſk, Pobożność z przeſtawániem ná ſwym; álbowiem nie przynieśliśmy nic ná ten świát, bez wątpienia że też nic wynieść nie możemy. Ale máiąc żywność, y

czym

czym się odźiać, ná tym przestawaymy; Abowiem korzeń wszego złego chćiwość, wprowadza Człowieka w niepożyteczne, y szkodliwe Pożądliwośći, ktore go do zátrácenia, y potępienia pogrążáią 1. *Tim.* 6, 6. *&c.*

INFORMACYA XIII.
O Wykonániu Zakonu Miłośći.

Czy Zakon Miłośći bywa wykonány, gdy tylko Bliźniemu náſzemu nic złego nie czyniemy?

Nie: Lecz też potrzebá iemu ſkutkiem dobrze czynić, wyświadczeniem uczynkow Miłośći, y Miłośierdźia. 1. *Ioan.* 3, 17. *&c.*

Ktoreż ſą uczynki Miłośierdźia?

Duchowne uczynki Miłośierdźia ſą te śiedm? 1mò. Grzeſzących karáć *Matth.* 18, 15. 2dò. Nieumieiętnych náuczáć *Eccli.* 18, 13. 3tiò. Wątpliwemu dobrze rádźić *Eccli.* 5, 14. 4tò. Smutnych ćieſzyć *Eccli.* 7, 38. 5tò. Krzywdę ćierpliwie znośić 1. *Petr.* 2, 20. 6tò. Tym ktorzy nas urażáią ochotnie odpuſzczáć 1. *Theſſ.* 5, 15. 7mò. Zá żywych *Iac.* 5, 16. y Zmárłych 2. *Mach.* 12, 46. BOGA prośić.

Ciele-

Cielesne uczynki Miłośierdźia są te śiedm. 1mò. Łáknących nákarmić; 2dò. Prágnących nápoić; 3tiò. Nágich przyodźiewáć; 4tò. Obcych przyimowáć; 5tò. Chorych náwiedzáć; 6tò. Więźniow odkupowáć *Matth.* 25, 35. *&c.* 7mò. Umárłych grześć *Tob.* 12, 12. *Matth.* 26, 11. *&c.*

Czyśmy tákże pod grzechem powinni nászemu Bliźniemu te uczynki wyświadczáć, iáko y ubogim Iáłmużnę dawáć?

Ták ieſt zápewne: Według przemożenia włáſnego, y według okoliczności zoſtáiącego w potrzebie; ponieważ to BOG przykazał. *Luc.* 11, 41. y ták mu przyiemno ieſt, iák gdybyśmy to iemu ſámemu czynili *Matth.* 25,40. Miłośiernych zbáwia ℣. 34. Niemiłośiernych ná ogień wieczny zkázuie ℣. 41.

Náuká Morálna.

Ktoby miał Máiętność tego świátá, á widźiałby że Brát iego ma potrzebę á záwárłby wnętrzności ſwe przed nim, iákoż w nim przebywa Miłość Boża? 1. *Ioan.* 3, 17. Dlatego potrzebá według przemożenia

właſnego ubogich rátowáć. *Tob.* 4, 7. *&c. Ale gdy kto czyni Iáłmużnę, niech czyni w proſtoćie dla B O G A, żeby nie wiedźiáłá Lewicá iego, co Práwicá iego czyni Matth.*6, 3. Kto miłośierdźie wyświadcza, niech czyni z weſołośćią *Rom.* 12, 8. álbowiem *ochotnego Dawcę BOG miłuie* 2, *Cor.* 9, 7. Miłośierny, ná tym świećie nie z ubożeie *Prov.* 28, 27. álbowiem *ná lichwę dáie Pánu Prov.* 19, 17. á ná tám tym świećie ma ſię zápewne ſpodźiewáć miłośierdźia od BOGA *Matth.* 5, 7. Ktory náwet, y kubek wody choynie nádgrodźi *Matth.* 10, 42. Ale *Sąd bez miłośierdźia temu ktory miłośierdźia nie czynił. Iac.* 2, 13.

INFORMACYA XIV.

O Miłośći Nieprzyiaćioł.

Czyśmy tákże powinni náſzych Nieprzyiaćioł miłowáć?

Ták ieſt zápewne, iáko Chryſtus wyráźnie przykazał: *A ia wam powiádam: miłuyćie Nieprzyiaćioły wáſze, dobrze czyńćie tym, ktorzy was máią w nienawiśći, á modlćie ſię zá prześláduiące, y potwarzáiące was. Matth.* 5, 44. Chryſtus nie tyl-

ko

ko ſam náuczał, ále y czynił, gdy ſię modlił zá tych ktorzy go ukrzyżowáli. *Luc.* 23, 34. Szczepan prośił zá temi ktorzy go kámienowáli. *Act.* 7, 59. Tym podobne náuki dáie Apoſtoł *Rom.* 12, 17. *&c.*

Náuká Morálna.

Ieśli miłuiemy te, co nas miłuią, coż zá zapłátę mieć będźiemy? mowi Chryſtus; á zaż y Celnicy tego nie czynią? Dlatego mamy iáko Chrześćiánie, y naygorſzych náſzych Nieprzyiaćioł miłowáć, ponieważ BOG rozkazał, y Iemu ſię podoba; ábyśmy mogli być Synámi Oycá Niebieſkiego; ktory, lubo go káżdodźiennie w wielu obrażamy, iednák czyni, że Słońce Iego wſchodźi ná dobre, y złe *Matth.* 5, 44. *&c.* Do tego powinno nas nákłonić; że áni náſzá modlitwá, áni żaden dobry uczynek BOGU ſię podobáć może *Matth.* 5, 23. *&c.* áni nam żadnym ſpoſobem BOG nie odpuśći *Matth.* 6, 14. *&c.* náwet, áni ſię odważáć nie możemy prośić BOGA o to *Eccli.* 28, 1. *&c.* chybá że náſzym

Nieprzyiaćiołom odpuśćiemy, á to z sercá. *Matth.* 18, 35.

INFORMACYA XV.

O zebrániu cáłego Zakonu.

Coż w sobie záwiera Dźieśiątek Przykazánia Bożego?

Chrystus mowi: *Będźiesz miłował Páná BOGA twego, ze wszystkiego Sercá twego, y ze wszystkiey Duszy twoiey, y ze wszystkiey myśli twoiey. Toć iest naywiększe, y pierwsze przykazánie. A wtore podobne iest temu: Będźiesz miłował Bliźniego twego, iáko sámego śiebie. Ná tym dwoygu Przykazániu, wszystek Zakon záwisł, y Prorocy. Matth.* 22, 37. *&c.*

Náuká Morálna.

Dla tego nie bądźmy nikomu nic winni, iedno ábyśmy się społecznie miłowáli: bo kto miłuie Bliźniego, Zakon wypełnił. Ponieważ ieżeli ktore iest insze Przykazánie, w tym słowie się zámyka: Będźiesz miłował Bliźniego twego iáko śiebie sámego.

Mi-

Miłość Bliźniego złego nie czyni. Wypełnienie tedy Zakonu ieſt miłość *Rom.* 13, 8. *&c.* Záczym końcá mowienia wſzyſcy ſpołem ſłuchaymy: *BOGA ſię boy, á ſtrzeż Przykazánia Iego, bo to ieſt wſelki Człowiek: á wſzyſtko co ſię dźieie, przywiedźie BOG ná Sąd, zá káżdy uczynek lub dobry, lub zły. Eccle. 12, 13. &c.*

CZĘSC IV.

O SS. SAKRAMENTACH INFORMACYA I.

O SS. SAKRAMENTACH w poſpolitośći.

Coż ieſt SAKRAMENT?

JEſt widomy, ſkuteczny od ſámego Chryſtuſá poſtánowiony Znák, ktorym niewidomie Łáſkę, y Poświęcenie odbieramy.

Wiele ieſt SAKRAMENTOW?

Siedm: I. *Chrzeſt.* II. *Bierzmowánie.* III. *Sákráment Ciáłá, y Krwie Páná náſzego IEZVSA Chryſtuſá.* IV. *Pokutá.* V. *Oſtátnie Oleiem Swiętym pomázánie.* VI. *Kápłáńſtwo.* VII. *Małżeńſtwo.*

Czemuż ieſt właśnie Siedm, á czemu nie więcey, áni mniey Sákrámentow?

Nie ſą, prawdá, w Piśmie Swiętym weſpoł Siedm wyrážone, nie mniey iák, że tylko ſą dwá, álbo trzy Sákrámen-

mentá; ále iż Pismo Swięte w Nowym Testámenćie o Siedmiu znákách wzmiankę czyni, więc Kośćioł Boży po wszystkie czásy te Siedm zá prawdźiwe Sákrámentá uznawał, y przyiął; ponieważ te do zbáwienia ludzkiego, y záchowánia Kośćiołá potrzebne są, y dostarczáiące. Albowiem *przez Chrzest*, ludźie w Synow Bożych bywáią odrodzeni, y Kośćiołowi przyłączeni. *Przez Bierzmowánie* w łásce do wyznánia Wiáry w potrzebie utwierdzeni. *Przez Sákráment Ołtarzá* karmieńi, y nápawáni. *Przez Pokutę*, z chorob Duszných uleczeni. *Przez ostátnie Pomázánie*, do walczenia przy śmierći przygotowáni; *Przez Kápłáństwo* Duchownemi Przełożonemi, y Pásterzámi záopátrzeni bywamy. *Przez Małżeństwo* rozmnożenie Rodzáiu ludzkiego Błogosłáwieństwo y poświęcenie odbiera.

Z kądże wiemy, że te Sákrámentá od Chrystusá są postánowione?

Zaden nie może Sákrámentu stánowić, tylko B O G Sprawca wszelkich

łaſk. Y lubo o káżdym z oſobná nie ieſt wyráźnie opiſáno, kiedy, y gdźie Ie poſtánowił, iednákże nas uczy od ręki do ręki áż do nas podána Trádycya, y Obrząd Apoſtołow, ktorzyby ſię nie byli mogli ważáć one ſzáfowáć, gdyby żadnego Rozkázu od Chryſtuſá nie byli odebráli.

Zkądże Sákrámentá máią moc, y ſkuteczność ſwoię?

Z Poſtánowienia, y z zaſług Chryſtuſá, (á nie według zaſług tych ktorzy Ie ſzáfuią, álbo przyimuią) ſpráwuią łáſkę Bożą, y Poświęcenie w Człowieku, ktory Ie z należytym przygotowániem przyimuie.

A Gdyby kto niegodnie, y w ſtanie grzechu śmiertelnego one przyimował?

Ná ow czás przyimuie, prawdá, tákowy prawdźiwy Sákráment, ále łáſki, y Pożytkow Sákrámentu nie ſtáie ſię uczeſtnikiem, dokąd w tákowym ſtánie przebywa (wyiąwſzy Sákráment Pokuty, ktory gdyby bez potrzebnego przygotowánia, álbo w grzechu śmiertelnym dobrowolnie

był

był przyięty, w cále nie byłby ważny) záczym tylko mu ſą ná zgubę.

Czy możemy tych Sákrámentow częśćiey używáć?

Ták ieſt zápewne wyiąwſzy te trzy; *Chrzeſt, Bierzmowánie, y Kápłáńſtwo*, ktore tylko raz, á bez ćiężkiego grzechu grugi raz nie mogą być przyięte, ponieważ niezmázálnym znákiem Duſzę náznaczáią.

INFORMACYA II.

O Chrzćie.

Chrzeſt ieſt pierwſzy, y naypotrzebnieyſzy Sákráment, w ktorym człowiek przez Wodę, y Słowo Boże od wſzyſtkich ſwoich grzechow oczyſzczony *Epheſ* 5, 26. y w Chryſtuśie iák nowe ſtworzenie do Wiecznego Zywotá odrodzony, y poświęcony bywa. *Tit.* 3, 5.

Czemuż ten Sákráment ieſt pierwſzy, y naypotrzebnieyſzy?

Ponieważ bez Chrztu nie ieſteśmy ſpoſobnemi do przyimowánia inſzych Sákrámentow; áni żaden człowiek, náwet y Niemowlętá bez Chrztu

Swiętego, nie mogą być zbáwione *Ioan.* 3, 5. Dlatego naypilniey śię stáráć potrzebá, żeby Dźieći záwczáſu, zwłaſzczá w Niebeśpieczeńſtwie śmierći, ochrzczone były. Dorosły záś Człowiek, ktoryby nie miał ſpoſobu Chrztem Wody być ochrzczony, mogłby tákowy niedoſtátek nádgrodźić przez doſkonáłą Miłość BOGA, y gorące prágnienie Chrztu, ktore ieſt *Chrztem Duchá.* Albo, gdyby, będąc ieſzcze nie ochrzczonym, dla Miłośći Chryſtusowey ſwoię krew wylał, co *Chrztem Krwie* názwáne bywa.

Ktoż może, y iák powinien Chrzćić?

Procz potrzeby nikomu nie pozwolono, tylko Kápłánom, y Dyákonom. W przypadku záś iákiey potrzeby może káżdy człowiek chrzćić; y powinien w ten czas z prawdźiwym umysłem chrzćić według postánowienia Chryſtuſowego, Głowę Dźiećięćiu, álbo w niedoſtátku Głowy, w przytomnym niebeśpieczeńſtwie inſzy członek Ciáłá Wodą Náturálną raz álbo trzy rázy polawſzy, mowić:

Ia

Ia ćiebie chrzczę w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego Amen. Matth. 28, 19.

Ktoreż ſą ſkutki Chrztu Swiętego?

Nayprzod: Ochrzczony od Pierworodnego grzechu, y od wſzyſtkich uczynkowych grzechow, oraz od záſłużoney káry zupełnie, y prawdźiwie bywa oczyſzczony. 1. *Cor.* 6, 11. ták, że nic grzechowego nie zoſtáie *Rom.* 8, 1. *&c.* lubo Pożądliwość, y ſkłonność do złego ochrzczonemu ieſzcze przylepiona, ktorą Apoſtoł grzechem zowie, ponieważ od Grzechu pochodźi, y do niego pobudza *Rom.* 7, 17. *&c.* iednákże właśnie grzechem nie ieſt, tylko ſzczegulnie gdy ná nię zezwalamy *Iac.* 1, 14. *&c.* *Powtore:* Ochrzczony ſtáie ſię Chrześćiáninem, Synem Bożym, Kośćiołem Duchá Swiętego, Członkiem Kośćiołá, y Dźiedźicem Kroleſtwá Niebieſkiego *Gal.* 3, 26. *&c.*

Iákże ſię potrzebá przygotowáć do tego Sákrámentu?

Máłe Dźieći przygotowáne bywáią przez Wiárę Kośćiołá, w ktorey też

ochrzczo

ochrzczone bywáią. Dla czego według zwyczáiu Kośćiołá iednego tylko Kmotrá, y iednę Kmotrę bierzemy, ktorzy zá Dźiećie Niemowlę odpowiádáią, Iemu Chrześćiáńskie Imię dáią, y z tey przyczyny powinni iáko Duchowny Oćiec, y Mátká w niedostátku Rodźicow o Dźiećię się stáráć, zwłaszczá áby w Kátolickiey Náuce informowáne było. Człowiek záś dorosły, powinien się przygotowáć przez Wiárę w Chrystusá. *Mar.* 16, 16. y żal zá swoie grzechy *Act.* 2, 38.

ROZDZIAŁ.

O Ceremoniách Chrztu Swiętego.

Coż znáczą ták wiele Ceremonij przy Chrzćie?

Co Chrzest wnętrznie spráwuie w Duszy tego ktory bywa Chrzczony, y do czego potym Mocą Chrztu iest obowiązány. *Rom.* 6, 3. *&c.*

Czemuż ten, ktory ma być Ochrzczon, przed Drzwiámi Kośćielnemi bywa zátrzymány?

Ná znák, że Chrzest iest Drzwiámi do Kośćiołá Bożego, á że bez Chrztu wniść nie można do Krolestwá Niebieskiego. *Ioan.* 3, 5.

Czemuż bywa pytány, ieżeli chce być ochrzczony?

Ponieważ Chryſtus nikogo nie uzdrawia, áni poświąca tylko ktory tego ſam chce, y pożąda *Ioan.* 5, 6. ktorego Kośćioł náśláduie.

Czemuż bywa pytány, ieżeli ſię odrzeka Duchá złego? y wſzyſtkich ſpraw iego?

Zeby przez iáwne Wyznánie wierności z Chryſtuſem ſię obowiązał, á wprzod Czártu, Swiátu, y grzechowi, iáko nieprzyiaćiołom Bożym ſłużbę wypowiedźiał, gdyż żaden nie może dwiemá Pánom ſłużyć *Matth.* 6, 24. *Tit.* 3, 3. *&c.*

Czemuż bywa pytány, ieżeli w BOGA Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego wierzy?

Aby iáwnie wyznánie Wiáry Swiętey uczynił wprzod niż ochrzczony będźie; ponieważ Chryſtus mowi: Kto wierzy, y ochrzći ſię zbáwion będźie *Mar.* 16, 16.

Czemuż ſię odpráwuią ták wielorákie Exorcizmy, y záklinánia?

Aby nieprzyiaćielſka Moc Czártá,

od

od tego ktory ma być ochrzczony, umykáłá, y ná znák, że przez Chrzest z mocy czártowskiey wyrátowány bywa *Coloss.* 1, 13.

Czemuż ná Czole, Piersiách &c. ták wiele znákow Krzyżá Swiętego czynione bywáią?

Ná znák, że przez Krzyż Chrystusow tylko, ten ktory ma być ochrzczon, poiednány bywa *Ephes.* 2, 16. Y áby go nápomnieć, że od Dźiećiństwá, słodkie Iárzmo Krzyżá Chrystusowego ná się wźiąć *Matth.* 11, 28. Chrystusá z záprzeniem śiebie sámego náśládowáć *Matth.* 16, 24. y w niczym inszym, iedno w Krzyżu Chrystusowym chlubić się powinien *Gal.* 6, 14.

Czemuż mu Imię Swiętego dáne bywa?

Ná oświadczenie, że przez Chrzest w Księgę Chrześćian, iák w Księdze Żywotá iest zápisány *Apoc.* 21, 27. Y áby się pobudzał do náśládowánia tego Swiętego wspomniawszy Imię swoie; á przez dobre chrześćiáńskie uczynki, pewne czynił wezwánie swoie 2. *Petr.* 1, 10.

Cze-

Czemuż kłádźie Kápłan ręce ná Dźieciętiu?

Przykłádem Chrystusowym, ktory ná máłe Dźiatki Ręce kładł, y błogosłáwił im *Matth.* 19, 13. Tákże Ananiasz kładł ręce ná Szawla, niż go ochrzćił. *Act.* 9, 17.

Czemuż temu, ktory ma być ochrzczon, dána bywa Sol święcona w ustá?

Ná znák, że przez Niebieską Mądrość od zgniłośći grzechowey záchowány, nie w złośći Swiátá, lecz w BOGU y w rzeczách Boskich swego smáku szukáć; y mowá iego ná potym Chrześćiáńska, przyiemna, y Solą skromnośći utemperowána być powinná *Coloss.* 4, 6.

Czemuż Uszy, y Nos śliną námázáne bywáią?

Dźieie się to przykłádem Chrystusowym, ktory to czynił przy uzdrowieniu Głuchego, y Niemego. *Mar.* 7, 32. *&c.* áby Iego uszy były otworzone ná słuchánie Prawdy Ewángeliy *Rom.* 10, 17. á żeby Ciáło swoie żywiącą, świętą, y BOGU przyiemną ofiárą wydawał *Rom.* 12, 1. ná wonność

ność wdźięczności. *Ephes.* 5, 2.

Czemuż Oleiem Swiętym ná Pierśiách, y między łopátkámi? á po Chrzćie Krzyżem Sw. ná Głowie námáßczony bywa?

Ná znák, że przez Chrzest stáie się Chrześćiáninem, to iest: Wspoł-Pomázáńcem Páná. 2. *Cor.* 1, 21. przez odnowienie Duchá Swiętego ktory przy Chrzćie ná Ochrzczonego obfićie wylany bywa przez Chrystusá *Tit.* 3, 5. *&c.*

Coż znáczy biała ßátá, ktora ná ochrzczonego włożona bywa?

Że ochrzczony zgubioną Białą szátę Niewinnośći przez łáskę Chrystusá znowu pozyskał. *Ephes.* 2, 1. *&c.* Y onę niepokaláną áż do śmierći dochowáć *Iudæ* 23. *&c.* y do Niebá przynieść powinien. *Apoc.* 7, 14. *&c.*

Coż znáczy goreiąca Swiecá, ktora ná ostátku ochrzczonemu podána bywa?

Że ochrzczony zápaloną przy chrzćie Swiátłość Wiáry, przez Chrześćiáńskie uczynki záchowáć *Iac.* 2, 14. *&c.* á ták swoią Swiátłośćią, y przed ludźmi ná zbudowánie świećić

powi-

powinien. *Matth.* 5, 16. áby kiedyżkolwiek z goreiącą lámpą przećiwko Chrystusowi ná Niebieskie wesele wyniść mogł. *Matth.* 25, 6. *&c.*

Wszystkie poznáczenia tych Ceremoniy, są wyráżone w modlitwách, ktore Kápłan przy Chrzćie, nád tym ktory ma być ochrzczon, mowi.

INFORMACYA III.

O Bierzmowániu.

Bierzmowánie iest Sákráment, przez ktory, ochrzczony Człowiek Krzyżmem Swiętym, z wkłádániem Biskupich Rąk, y Boskim Słowem od Duchá Swiętego w Wierze zmocnion bywa. *Act.* 8, 17. Item 19, 6.

Ieftże Bierzmowánie prawdźiwym Sákrámentem?

Zá tákowy przez wszystkie czásy od nieomylnego Kośćiołá Bożego trzymáne bywáło, poniewaź Pismo Swięte o nim wyraża co do prawdźiwego Sákrámentu należy; miánowićie: widomy od BOGA postánowiony znák niewidomey, y poświęcáiącey łáski *Act.* 8, 14. *&c.* Gdy Piotr, y

Ian do Samaryi przyszli, modlili się zá niemi, áby wźięli Duchá Swiętego, ábowiem ieszcze nie przyszedł był ná żadnego z nich, ále tylko ochrzczeni byli w Imię Páná IEZUSOWE. Tedy ná nie wkładáli Ręce (przez co się widomy znák wyraża) y bráli Duchá Swiętego (co iest niewidoma łáská) że záś ták od Chrystusá postánowiono być muśi, widźiemy to z Trádycyi, y Obrządkow Apostołow, ktorzyby sobie nie byli mogli przerzeczonego sposobu do używánia przywłaszczáć bez rozkazu Chrystusowego. Ze tákże pospolitym Porządkiem sámi Biskupi tym Sákrámentem władnąć powinni, pokázuie tenże Rozdźiał; ponieważ Filipp Dyákon, ktory Samarytany náwroćił, y ochrźcieł *Act.* 8, 12. Onychże nieBierzmował; lecz do tego Dźieła Piotr, y Ian posłáni byli; zkąd oraz widźieć się dáie, że Bierzmowánie iest rożniącym się od Chrztu Sákrámentem.

Iákiż ma skutek ten Sákráment?

Kto Go godnie, y w stanie łáski

Bo-

Bożey przyimuie, dostáie przymnożenia poświęcáiącey łáſki. *Tit.* 3, 5. *&c.* y osobliwego umocnienia Duchá Swiętego, ná ſtátecznie wyznawánie Chrześćiáńſkiey Wiáry, y ná Iey tym pilnieyſze wypełnienie 2. *Cor.* 1, 21. *&c.* Przeto ſię niegodźi tego Sákrámentu zániedbywáć, gdy ieſt ſpoſobność do Iego przyięćia. Potrzebá do tego iednego Kmotrá, álbo iedney Kmotry. Policzek od Biſkupá odebrány, znaczy, że potrzebá być gotowym wſzyſtko dla miłośći Chryſtuſá ćierpieć. 1. *Petr.* 2, 20. *&c.*

INFORMACYA IV.

O Nayświętſzym SAKRAMENCIE Ciáłá, y Krwie P. N. IEZUSA Chryſtuſá, *álbo* Eucháryſtyi.

Ten Sákráment ieſt prawdźiwe Ciáło, y Krew, náſzego Páná IEZUSA Chryſtuſá, ktory pod osobámi Chlebá, y Winá Iſtotnie, y Doſkonále ieſt przytomny, iák rychło porządnie poświęcony Kápłan Chleb, y Wino ná Ołtarzu według Postánowienia Chryſtuſowego konſekruie *Matth.* 26, 26. *&c.*

Coż zá skutek ma ten Sákrámentʔ

Duszá tego Człowieká, ktory Go godnie przyimuie, bywa Duchownym sposobem nákarmiona, pośilona, y w Duchownym żywoćie zmocniona, á przytym odbiera naypewnieyszy zastaw przyszłego wiecznego żywotá. *Ioan.* 6, 50. *&c.*

Iestże ten Sákráment potrzebny do zbáwienia?

Ten Sákráment wszystkim dorosłym ludźiom, ktorzy ten Niebieski Pokarm od inszego pospolitego przez Wiárę rozrożnić umieią, iest potrzebny do zbáwienia, gdy go prawdźiwie przyiąć mogą. *Ioan.* 6, 54. Gdyby záś nie było sposobu do Iego przyięćia, potrzebáby serdeczne prágnienie wzbudźić do Iego przyięćia gdyby można, á ták duchownym sposobem kommunikowáć.

Iákże się potrzebá przygotowáć do tego Sákrámentu?

O tym obacz w Informácyi X. tey Częśći, O Kommunij.

Gdźie ten Sákráment ma być spráwowány?

Tyl-

Tylko ná Ołtarzu przy Ofierze Mszy Swiętey, dlatego też Sákrámentem Ołtarzá názwány bywa.

ROZDZIAŁ 1.

O Ofierze Mszy Swiętey.

Coż iest Mßa?

Msza (ktore słowo ták wiele znáczy, iák: Dobrowolna Ofiárá *Deut.* 16, 10) iest Prawdźiwa, y włásna Ofiárá Nowego Testámentu; w ktorey Pámiątká odpráwowána *Luc.* 22, 19. Krwáwa Ofiárá Krzyżá Swiętego opowiádána 1. *Cor.* 11, 26. y Bezkrwáwym sposobem BOGU Ofiárowána bywa. *Hebr.* 5, 1.

Ktoż tę Ofiárę postánowił?

Chrystus Kápłan ná wieki, według Porządku Melchisedechowego. *Psal.* 109, 4. *Hebr.* 5, 6. Substáncyą, álbo Istność tey Ofiáry postánowił przy ostátniey wieczerzy, gdy śiebie sámego ofiáruiąc, mowił: *To iest Ciáło moie, ktore się zá Was dawa;* potym rzekł do Uczniow swoich, y do Ich porządnym Święceniem Następcow: *To czyńcie ná pámiątkę moię. Luc.* 22, 19. w ktorych

słowach nie tylko przykazał po prostu ieść, y pić, ále Ich tym ná Kapłány Ordynował, y Im przykazał czynić iák On czynił, to iest: Ofiárowáć, sprá-wowáć álbo Konsekrowáć, y poży-wáć; w czym Ofiárá Mszy S. Istotnie záwisłá. Dlatego mogą, y powinni, porządnie Poświęceni Kápłáni sámi tę Ofiárę, á to pod obiemá Osobámi Chlebá, y Winá, według Postánowie-nia, spráwowáć; álbowiem gdy Sw. Piotr wiernych zowie Krolewskim Kápłáństwem 1. *Petr.* 2, 9. przez to nie chcę mowić: iákoby wszyscy Ká-płánámi według Porządku Melchise-dechowego, tę Ofiárę spráwowáć mo-gli, lecz, że mogą Duchowne Ofiáry ofiárowáć 1. *Petr.* 2, 5. *Hebr.* 13, 15.

Czy zá czásow Apostołow, y potym w pierwszym Kościele iuż Mszą miewáno?

Bez wszelkiego wątpienia. Ponie-waż przez tę Ofiárę sámę w sobie nic inszego się nie rozumie, iedno Roz-pámiętywánie Ostátniey wieczerzy, y przez spráwowánie álbo Konsekrácyą, oso-

osobliwym bez krwáwym sposobem Chrystusá B O G U ofiárowánie. Ták znáyduiemy rożne Swiádectwá w Dźieiách Apostolskich o Łamániu Chlebá *Act.* 2, 42. Item 20, 7.*&c.* ktore tákże wspomináią, że Apostołowie Pánu służyli *Act.* 13, 2. To iest według Greckiego Textu *Ofiárowáli.* Apostoł tákże dáie iáwnie do zrozumienia 1. *Cor.* 10, 16. *&c.* że nie mniey u Chrześcian w Nowym Zakonie, iák u Zydow, y Pogan iest Ołtarz, y Ofiárá, ktorey uczestnikámi być możemy. A osobliwie, y wyráźnie pokázuie w czym Ofiárá Chrześcian záwisłá. Kielich błogosłáwienia ktoremu błogosłáwiemy, iżali nie iest uczestnictwem Krwie Chrystusowey? y Chleb ktory łamiemy, iżali nie iest uczestnictwem Ciáłá Páńskiego? Podobnie mowi o Ołtarzu 1. *Cor.* 9, 13. *Hebr.* 13, 10. Ze záś te, y tymi podobne Swiádectwá máią się rozumieć o Ofierze Mszy Swiętey, uczy nas nieodmienna Trádycya, y toż świadczą *Liturgiae* álbo Msze SS. Apostołow Piotrá, Iędrzeiá,

Iákubá &c. y nayſtárſzych Oycow Kośćielnych, ktore áż do dniá dźiśieyſzego w rękách mamy.

ROZDZIAŁ 2.

O Potrzebie Ofiáry w Nowym Teſtámenćie.

Czy koniecznie potrzebna ieſt zewnętrzna Ofiárá w Kośćiele?

Ták ieſt zápewne. Chryſtus, prawdá, mowi, że prawdźiwi Chwalcy BOGA będą chwalić w Duchu; ále też przydáie: Y w Prawdźie *Ioan.* 4, 23. to ieſt: w sámey rzeczy muśi wnętrzna ádorácya mieć zewnętrzne oświadczenie; bo ináczey nie potrzebáby śię modlić, áni do Kośćiołá chodźić, álbo tym podobne zewnętrzne usługi BOGU wyświadczáć, z tey też przyczyny Chryſtus nie tylko mowi: Pánu BOGU twemu kłániáć śię będźieſz, ále też: á Iemu sámemu służyć będźieſz. *Matth.* 4, 10. Więc iż Ofiárá ieſt nayprzednieyſzą, y właſną służbą Bożą, ponieważ rownie ieſt wyznánie náſzego Poddáńſtwá BOGU, iáko náſzemu Naywyżſzemu Pánu,

kto-

O.mnti

ktoremu sámemu może, y powinno być ofiárowáno, przeto w Nowym Zakonie ná Ofierze schodźić nie może.

We wszystkich Zakonách od Początku Swiátá ofiárowano. W Zakonie Nátury Abel, Noe, Abráham, Melchisedech, y inni zewnętrzne Ofiáry czynili. W Zakonie Moyżeszowym były od sámego BOGA postánowione rożne Cáłopalenia-Spokoyne-Poiednánia-y zá Grzechy-Ofiáry, o ktorych Prorok Máláchiasz wyráźnie prorokował że będą zniesione, á zámiast Ich, od wschodu słońcá áż do zachodu ná káżdym mieysću czysta Ofiárá ofiárowána będźie *Malach.* 1, 11. To záś nie może się właśnie rozumieć, áni o Krwáwey Ofierze Krzyżá Chrystusowego, ponieważ tá tylko raz, y tylko w Ieruzalem, á nie ná káżdym Mieyscu ofiárowána : áni o Duchowney Ofierze Chwały, ponieważ tá częśćią niedoskonáła, y nieczysta, częśćią też po wszystkie czásy, y we wszystkich Zakonách zwyczáyna by-

Conarien-

łá. Prorok záś mowi o Nowey, y Czy-ſtey Ofierze, ktora zámiaſt Moyże-ſzowey Ofiáry náſtąpić miáłá.

Z ktorey przyczyny Apoſtoł iák nayuważniey mowi: że przy odmiánie Zakonu, Lewitſkie Kápłáńſtwo prawdá przenieśiono, ále Kápłáńſtwo wcále nie było znieśione, lecz tylko odmienione, to ieſt: Nowe wprowádzone, według porządku Melchiſe-dechowego *Hebr.* 7, 11. *&c.* Ktory Chleb, y Wino ofiárował. *Gen.* 14, 18. Ktorego my tákże w Ofierze Mſzy Swiętey záżywamy według poſtánowienia Chryſtuſowego. Więc ponieważ nowe Kápłáńſtwo wprowádzono, záczym y Nową Ofiárę, ktora ſzczegulnie ná ſámym Chryſtuśie, y Jego Krwáwey Ofierze polegáć nie może; bo lubo Chryſtus ieſt właſny Kápłan ná wieki wedle porządku Mel-chiſedechowego, iednákże ſwoich A-poſtołow ná Kápłány poświęćił, nie według Porządku Aároná *Hebr.* 7, 11. lecz bez wątpienia Melchiſedecha, iák ſam był; á tym podobni Kápłáni do-

tąd ſą, y będą áż do ſkończenia Swiátá. Kápłánow záś náyoſobliwſzy urząd ieſt ofiárowáć *Hebr*. 5, 1. záczym muśi po wſzyſtkie czáſy rownie iák Kápłáńſtwo, ták y ofiárá być. A ponieważ Chryſtus tylko raz ſię okazał przez ſwoię Krwáwą Ofiárę *Hebr*. 9, 26. więc táż ſámá, muśi bezkrwáwym ſpoſobem, według Obrzędu Ofiáry Melchiſedechowey wiecznemi czáſy być powtarzána, áby ſię ná Chryſtuśie ſpełniło: *Tyś ieſt Kapłánem ná wieki według Porządku Melchiſedechowego*. Dlatego też Chryſtus w tey Ofierze ieſt Ofiárą, y Nayprzednieyſzym Ofiárownikiem ſam, á Kápłan tylko Miniſtrem, álbo Namieſtnikiem, ponieważ nie we włáſney Oſobie, lecz w Oſobie Chryſtuſowey Ofiáruie, gdy mowi: *To ieſt Ciáło moie*.

Tá Ofiárá ofiárowána będźie áż do ſkończenia Swiátá, iáko Prorok Dániel prorokował; że uſtáwiczna codźienna Ofiárą nie prędzey iák zá czáſu obrzydliwośći ná ſpuſtoſzenie, to ieſt Anti-Chryſtá odięta będźie.

Dan.

Dan. 11, 31. Item 12, 11. że záś to Proroctwo Dánielowe rozumieć śię ma o skończeniu Swiátá, dowodźi Chrystus *Matth.* 24. 15. Ze o żadney inszey iedno o Ofierze Mszy Swiętey nie może śię rozumieć, z tego sámego iáwno y iásno, ponieważ w cáłym Chrześćiáństwie żadna insza codźienna Ofiárá nie iest zwyczáyna, iedno Ofiárá Mszy Swiętey. Tákże nie może śię rozumieć áni o Krzyżowey Ofierze, ponieważ tá według swoiey Istnośći iuż dawno minęłá, á według swego skutku nie może być odiętá. Ani też o Ofierze Chwały, ponieważ tá trwáć będźie, iák długo iáki sprawiedliwy będźie; że záś pod czás spustoszenia áż do końcá spráwiedliwi będą, dowodźi Chrystus *Matth.* 24, 22. *&c.*

ROZDZIAŁ 3.

O Ofierze Krzyżá.

Iżali Ofiárá Chrystusowá nie byłá dostáteczna, y doskonáła?

Chrystus, prawdá, niepotrzebował śiebie sámego więcey rázy ofiárowáć Krwáwym sposobem, bo ináczey musiał

śiałby częściey ćierpieć, lecz tylko raz się okazał przez swoię Krwáwą Ofiárę, áby wszystkich grzechy zgłádźił *Hebr.* 9, 26. Ktorą Ofiárę my zá nádobfićie doskonáłą uznáiemy z Apostołem, ktorego umysł tylko iest *Hebr.* 9, & 10. pokazáć : że tá iedná Ofiárá Chrystusowá dáleko Godnieysza, Ważnieysza, y doskonálsza iest, niż wszystkie insze Ofiáry Stárego Zakonu. Zás gdy my tę Ofiárę ofiáruiemy, nie zámyślamy BOGU Nowey Ofiáry zá násze grzechy ofiárowáć, lecz tylko powtarzamy , y reprezentuiemy tęż sámę Ofiárę, ktorą Chrystus przy ostátniey wieczerzy, y ná Krzyżu sam ofiárował; częśćią wieczną, y záwsze trwáiącą Iey Pámiątkę záchowuiąc, częśćią ná ofiárowánie B O G U po wszystkie czásy nieoszácowánego waloru tey raz zpełnioney Krwáwey Ofiáry Syná Iego, ábyśmy sobie tym sposobem moc, y skutek owey Ofiáry ápplikowáli, y przywłaszczáli.

Tym sposobem Tá, y Owá Ofiárá iest włáśnie tylko iedná; y tylko się

ro-

rożni ſpoſobem ofiárowánia, że Owá ſtáłá ſię Krwáwym ſpoſobem, tá záś niekrwáwym ſpoſobem ná pámiątkę Owey ofiárowána bywa, rownie iák my po dźiśdźień przy Kommunii Swiętey, nie zá káżdym rázem nowego, ále tegoż ſámego Chryſtuſá, ktory ſię pierwſzym rázem Uczniom ſwoim dał, przyimuiemy ná Iego pámiątkę. Iáko tedy tá Pámiątká nie ieſt powierzchowne tylko przypominánie Owey oſtátniey wieczerzy, ále też prawdźiwie Chryſtuſá oſobliwym ſpoſobem pożywamy, ták tá Ofiárá nie ieſt powierzchownym tylko przypominániem owey Krwáwey Ofiáry, ále prawdźiwą włáſną ofiárą, w ktorey Chryſtuſá prawdźiwie oſobliwym ſpoſobem BOGU znowu ofiáruiemy. A ták tá Swięta wieczerza oraz ieſt Sákrámentem, y Ofiárą. Sákrámentem, ile znáczy Chryſtuſá pod widocznemi przymiotámi; Ofiárą, ile bywa ſpráwowána, y ofiárowána.

Gdyby záś zdánie Apoſtołá było, że: ponieważ Chryſtus iedną Ofiárą

Po-

Poświęcone ná wieki doskonáłemi u-czynił *Hebr.* 10, 11. iuż więcey nie potrzebá śrzodku, ktorymbyśmy sobie walor Iego zasług przywłaszczáli, toby y Sákrámentá Swięte dáremne były, y wszyscy ludźie muśieliby tákim sposobem być zbáwieni; poniewaź Chrystus rownie iák zá wszystkich umárł 2. *Cor.* 5, 15. ták też iuż iedną Ofiárą wszystkich ná wieki doskonáłemi uczynił.

Ani się też bynaymniey uymuie cokolwiek Doskonáłośći Ofiáry Chrystusowey, nie mniey iák w tym: Chrystus zá dni Ciáłá swego nie raz, lecz często zá nas z łzámi się modlił, y był wysłuchan dla swey uczćiwośći. *Hebr.* 5, 7. á przećię nie przestáie dotąd záwsze się stáwiáć zá námi *Hebr.* 7, 25. Item 9, 24. 1. *Ioan.* 2, 1. dlatego iednák Iego Modlitwá byłá doskonáła, ták też iest, y zostáie Ofiárá Chrystusowá doskonáła, lubo się ieszcze záwsze BOGU Oycu swemu ofiáruie w Ofierze Mszy Swiętey.

ROZDZIAŁ 4.

Komu, Czemu, y zá kogo tá Ofiárá ſpráwowána bywa?

Komuż możemy, y powinniśmy ofiárowáć?

Ponieważ Ofiárá ieſt włáſną Adorácyą (Pokłon ſámemu tylko BOGU należącym) więc żadnemu Swiętemu bez ćięſzkiego grzechu Bałwochwalſtwá nie może być Ofiárá czyniona, lecz Prawdźiwemu Zywemu BOGU tylko, do ktorego też wſzyſtkie Modlitwy we Mſzy Swiętey ſzczegulnie zmierzáią. Gdy zás o Swiętym Mſza miewána bywa, álbo ſię czyni wzmianká we Mſzy o Swiętych, nie ieſt to z umyſłu onym ofiárowáć, lecz tylko żądáć, áby zá nas BOGA prośili w Niebie, ktorych pámiątkę obchodźiemy ná źiemi, tym podobieńſtwem iák Apoſtoł żyiących ieſzcze ná tym Swiećie Rzymiánow prośił, áby go w Modlitwách zá nim do BOGA wſpomagáli *Rom.* 15, 30. iáko iáśnie widźieć we wſzyſtkich Modlitwách Mſzy Swiętey.

Czemuż tá Ofiárá ofiárowána bywa?

Iáko BOG w Stárym Teſtámenćie był postánowił wielorákie Ofiáry: Cáłopalenia, Dźiękczynienia, Uproſzenia, Poiednánia, zámiaſt ktorych wſzyſtkich w Nowym Teſtámenćie tá Ofiárá ſámá náſtáłá, ták dla tych przyczyn, ktore tám te Ofiáry przeznaczáły, ofiárowána bywa. 1*mò* Abyśmy przez to BOGA, iáko náſzego naywyżſzego Páná nád Pány uznawáli, y ádorowáli. 2*dò* Iemu zá otrzymáne Dobrodźieyſtwá dźiękowáli. 3*tiò* Potrzebnych Dárow, y łaſk od niego żądáli, y otrzymáli. 4*tò* Z Nim ſię dla popełnionych grzechow poiednáli. Z ktorey przyczyny też według Proroctwá Dánielowego codźiennie *Dan.* 11, 31. á według Proroctwá Máláchiaſzowego ná káżdym Mieyſcu *Malach.* 1,11. w Kośćiele Bożym ofiárowána bywa; ktora przeznáczona ieſt w Stárym Zakonie przez owę Ofiárę, ktora z rozkazu Bożego káżdodźiennie muśiáłá być ofiárowána *Num.* 28, 3. *&c.* Te wſzyſtkie rzeczy, mowi Apoſtoł 1.*Cor.*

10, 11. przydáły śię im w figurze, á są nápisáne, áby w Nowym Zakonie w Prawdźie wypełnione były.

Zá kogoż bywa ofiárowána?

Zá żywych, y umárłych, oboygu ná Poćiechę, y Pomoc. Dlatego odpráwuie Kápłan, nayprzod Pámiątkę żywych, y prośi B O G A zá Duchowne, y Swieckie Zwierzchnośći, zá Cesárzá, Krolow, Xiążętá, y Pánow, y zá cáły Chrześćiáński Gmin, osobliwie tákże zá około stoiących, ktorzy Mszy Swiętey ássystuią 1. *Tim.* 2, 1. *&c.* Potym odpráwuie Pámiątkę zá Zmárłych, ktorzy nas w Wierze poprzedźieli, y w Pánu zásnęli.

ROZDZIAŁ 5.

O Ofierze, y Modlitwie zá Zmárłych.

Czy możemy zá Umárłych Ofiárowáć, y modlić się?

W Stárym Testámenćie iuż byłá Swięta, y zbáwienna myśl modlić się zá Umárłe, áby byli od grzechow rozwiązáni. 2. *Machab.* 12, 46. Ná wykonánie tego posłał ow Bogoboyny Woyskowy Hetman Iudas Machabeusz

usz dwánaśćie tyśięcy Drachm do Ieruzalem, áby ofiárowano zá grzechy Umárłych Ofiárę 2. *Machab.* 12, 43. Podobnych myśli był tákże Tobiasz, ktory swemu Synowi rádźił, áby Chleb, y Wino stáwił ná Pogrzebie Spráwiedliwego. *Tob.* 4, 18. iáko Iałmużnę dla ubogich, ktorzy tedyż zwykli byli modlić się zá zmárłego, iáko Mędrzec ma być rozumiány gdy mowi: żeby Umárłemu nie zábraniáć łáski *Eccli.* 7, 37. Z tey przyczyny Obywátele w Iabes Galaad zá umárłego Krolá Saulá pośćili śiedm dni 1. *Reg.* 31, 13. co y Dawid sam czynił zá Saulá, y Ionathę 2. *Reg.* 1. 12. y zwykła záwsze tákowa żałobá z smutkiem, y postámi nád umárłym (iáko ieszcze po dźiśdźień u żydow zwyczáyna) przez dni śiedm trwáć, mowi Mędrzec *Eccli.* 22, 13. Ze zás ofiárowánie, y Modły Máchábeyczykow, y innych nie máią się rozumieć o szczegulney tylko pámiątce zá umárłych dla pośiechy żyiących, znáć oczywiśćie ztąd, że Pismo Swięte wyráźnie mo-

wi, iż się to dla tego dźieie, áby umárli byli od grzechow rozwiązáni 2. *Machab.* 12, 46. Ze tákże Smutek, y Post Galaadczykow, y Dawidá nie pochodźił z przyrodzoney tylko Kompássyi, álbo z Przyzwoitośći, y okazánia ich smutku przed Swiátem, iáwnie widźiemy ná Dawidźie, ktory był Mąż według Sercá, y umysłu Bożego 1. *Reg.* 13, 14. Czemużby był miał nád Saulem, y Ionathą, á nie (iáko Pismo wyráźnie wspomina 2. *Reg.* 12, 20. *&c.*) nád swoim máłym umárłym dźiećięćiem zwyczáynie być żałosnym, iák był o swego Syná Absálona 2. *Reg.* 19, 1. *&c.* tylko iż wierzył, że Post iego niewinnemu Dźiećięćiu nie był potrzebny, wyrosłym zás: Saulowi, Ionathowi, y Absálonowi ieszcze mogł być pożyteczny? Ani też bynaymniey temu nie iest przećiwna odpowiedź Dawidowá słúgom swoim dána, że dla tego zá Dźiećię swoie nie pośćił, iáko przed iego śmierćią czynił, iż przez to Dźiećięćiá znowu názad do żywotá wroćić

ćić nie może 2. *Reg.* 12, 23. álbowiem dla tey sámey przyczyny, rownie byłby mogł zá Saula, y innych nie pośćić, gdyż dobrze wiedźiał, że przez to żadnego z tych do żywotá nie wskrześi. Z czego wszystkiego to wynika, że w Stárym Testámenćie było powszechne zdánie zá umárłe ofiárowáć, y modlić się, áby byli od grzechow rozwiązáni. 2. *Machab.* 12, 46.

Więc gdyby ten powszechny zwyczay Zydow był przećiwko, álbo mimo Zakonu Bożego, y tylko wynáleźienie ludzkie, byłby tákże Chrystus ten wielki błąd rownie ták iák insze u Zydow, karał; lecz nic tákowego ná żadnym mieyscu nie znáyduiemy, owszem tym więcey, że Apostoł przyświadcza; ponieważ iáko pomieniony Iudas dobre, ypobożne żmyśli miał o Zmartwychwstániu)*boby, się był nie nadźiewał że oni pobići zmartwychwstáć mieli, zdáłáby się rzecz niepotrzebna, y prożna modlić się zá umárłe 2 Machab.* 12, 44.) ták y Apostoł záżywa podobnego Kształtu w mowie, y przytacza też sáme

motiva o zmartwychwstániu 1. *Cor.* 15, 29. *bo ináczey coż uczynią ći, ktorzy się Chrzczą zá umárłe, ieźliże koniecznie umárli nie powstáią? Przecz że się y chrzczą zá nie?* (to słowo *Chrzczą* tyle tu znáczy, iák: *Vczynki pokutne czynią,* álbo: *Cierpią*; co wynika z mowy Chrystusowey *Mar.* 10, 38. Luc. 12, 50.) w ktorych słowách Apostoł tákże chce wyráźić, że prożna rzecz iest, zá umárłe się modlić, álbo pokutowáć, ieżeli znowu nie powstáną: záczym zá dobrą rzecz trzyma, ábyśmy to czynili. Y ztąd to wynika, że w tym Stáry, y Nowy Testáment się zgadza.

Gdźie ieszcze zważáć potrzebá, że gdyby byli Máchabeyczykowie w tym Punkćie pobłądźili, muśiáłyby tę Księgi dla ták iáwnego błędu wcále być zárzucone. Ale iż tákże Chrystus sam Księgi Máchabeyskie w tym potwierdźił, gdy od Iudy Máchábeuszá 1. *Machab.* 4, 59. postánowione Poświęcenie Kośćiołá w Iezuzalem obchodźił *Ioan.* 10, 22. á Kośćioł One zá Słowo BOZE przyimuie, y w obec

od wſzyſtkich godnemi ſą uznáne, áby były między inne Księgi Piſmá Swiętego policzone, ktoremu nic uiąć, áni przydáć nie należy ſię, zwłaſzczá coby było przećiw Słowu Bożemu *Deut.* 4, 2. *Apoc.* 22, 18. záczym te Księgi Máchábeyſkie przynamniey ſą wiáry godnieyſze niżeli inſza iáka poſpolita Hiſtorya, álbo przećiwna Náuká, ktora nigdy tey Czći nie miáłá, áni mieć będźie, do Biblij być inkorporowáną, iák te Księgi Máchábeyſkie. Dlatego trzymamy według záwſze trwáiącego zwyczáiu, y ogłoſzenia Powſzechnego Kośćiołá Bożego zá Náukę Wiáry, że modlić ſię zá umárłe, y Ofiárę Mſzy Swiętey ofiárowáć możemy.

ROZDZIAŁ 6.

O Ceremoniách Mſzy Swiętey.

Wſzyſtkie przy tey Ofierze zwyczáyne Ceremonie, ſą częśćią od Apoſtołow ſámych, częśćią od Kośćiołá Swiętego poſtánowione, y wſzyſtkie zmierzáią ná Przedſtáwiánie Męki, y Smierći Chryſtuſowey, ponieważ tá Ofiárá nie tylko ieſt rozpámię-

tywániem Wieczerzy Pańſkiey, ále też owey Krwáwey Ofiáry Krzyżowey, iáko Apoſtoł tę Pámiątkę ſtoſuie do Męki, y Smierći Chryſtuſowey, gdy mowi: *Ile-kroć będźiećie ten Chleb iedli, y Kielich pili, Smierć Páńſką będźiećie opowiádáć áż przyidźie 1. Cor. 11, 26.*

Lecz ná coż ták wiele oſobliwych Ceremoniy, y Odźienia Kapłáńſkiego?

BOG ſam w Stárym Teſtámenćie, oſobliwſze, y owſzem cudne Odźienie Kápłáná *Exod.* 28, *&c.* y rożne Ceremonie Ofiar poſtánowił. *Lev.* 1, *&c.* dopieroż dáleko ſłuſzniey, áby Ofiárá Nowego Teſtámentu (w ktorey nie Krew Kozłow ábo Cielcow, ále Krew Chryſtuſowá ofiárowána byłá *Hebr.* 9, 12. ktorey też owe Ofiáry tylko figurą, y Kſztałtem były) z oſobliwſzym Kápłáńſkim odźieniem, y Táiemnic pełnemi Ceremoniámi odpráwowána byłá, áby lud Chrześćiáńſki przez te widome Religij, y Nabożeńſtwá znáki, do uwagi w tey Ofierze zákrytych Táiemnic był przywiedźiony.

Coż więc znáczy Kápłáńſkie odźienie?

Hamerał, Ktory Kápłau około ſzyie kłádźie, znáczy chuſtę, ktorą Chryſtuſowi Twarz záwiązáno. *Luc.* 22, 64. *Albá*, białą ſzátę, ktorą od Herodá był naygrawány. *Luc.* 23, 11. *Mánipul: Stułá*, y *Pas*, rożne powrozy, y wiązánia, ktoremi związánego z iednego mieyſcá ná drugie wodzono. *Ioan.* 18, 12. *Ornat*, Płaſzcz Szarłatny, ktory ná Chryſtuſá zelżywie záwieſzono. *Matt.* 27, 28. Przy *Krzyżu ktory ieſt ná Ornaćie*, przypominamy ſobie Krzyż; ktory Chryſtus ſam niosł *Ioan.* 19, 17. *Ołtarz*, przedſtáwia nam Gorę Kálwáryiſką, ná ktorey Krwáwa Ofiárá Chryſtuſowá ieſt odpráwiona. *Luc.* 23, 33.

Coż znáczy oſtátek Ceremonij, ktore Kápłan przy Ołtarzu odpráwuie?

Przedſtáwiáią nam Hiſtoryą Męki Chryſtuſowey, iáko widźiemy w Kśiąż kách do Nabożeńſtwá ſłużących, w Modlitwách przy Mſzy Swiętey.

Patrz o tym podobnych więcey w Części V. w Informácyi X. O Ceremoniách.

INFORMACYA V.

O Pokućie.

Pokutá ieſt Sákráment, ktorym porządnie poświęcony Kápłan Grzeſznikowi iego Grzechy ná mieyſcu BOGA odpuſzcza, gdy zá Grzechy ſwoie z ſercá żáłuie, uſtámi wyznawa, y należytą Pokutę czynić chce. *Ioan.* 20. 21. *&c.*

Czy Pokutá ieſt prawdźiwym Sákrámentem?

Ieſt zápewne: ponieważ wſzyſtko w ſobie zámyka co do prawdźiwego Sákrámentu należy; miánowićie *Poſtánowione:* ktorych odpuśćićie grzechy, ſą im odpuſzczone &c. mowi Chryſtus *Ioan.* 20, 23. *Zewnętrzny znák*, Skruchá, y żal zá grzechy, Spowiedź, y Doſyćuczynienię. *Y wnętrzną łáſkę*, ktora ieſt: uſpráwiedliwienie, y poiednánie ſię grzeſzniká z BOGIEM.

Coż zá ſkutek ma ten Sákráment?

Bywa grzeſznikowi ſkutecznie, y właśnie odpuſzczona Winá wſzyſtkich iego grzechow; tákże wieczna kárá grzechow, lubo nie záwſze zupełnie doczeſna kárá, ktora zátym álbo w w tym żyćiu przez Pokutne uczynki, álbo w drugim przez Czyśćiec wykonána być muśi. *Pátrz*

Pátrz o tym w Informácyi IX. w Rozdźiale 3. O Dosyć-uczynieniu.

Czy ten Sákrament iest potrzebny do zbáwienia?

Iest; káżdemu grzesznikowi ktory ćiężko zgrzeszył, á ma Przyleżytość przyiąć Go. Ponieważ Pokutá iest iedynym Srzodkiem, ktorym grzesznik usprawiedliwion bywa *Luc.* 13, 3.

ROZDZIAŁ.

O usprawiedliwieniu grzesznika.

Ktoryż iest właśnie Porządek usprawiedliwienia Grzeßniká?

Ponieważ dármo usprawiedliwieni bywamy przez łáskę BOGA, y przez Odkupienie ktore iest w Chrystuśie IEZUSIE, ktorego BOG wystáwił ubłagániem przez Wiárę w Krwi Iego, ku okazániu spráwiedliwośći swoiey dla odpuszczenia przeszłych grzechow *Rom.* 3,24.*&c.* Więc oświeca nayprzod Miłośierny B O G grzesznika, áby wszystko wierzył co BOG do wierzenia obiáwił. *Hebr.* 11, 6. zwłaszczá iż grzesznik tylko przez łáskę BOZĄ, y zasługi IEZUSA Chrystusá może być usprawiedliwion. *Po*

Po drugie: Gdy ſię pozna być grzeſznikem, záczyna ſię wſzyſtko wiedzącego, y Spráwiedliwego BOGA bać, dla przedſtáwioney ſobie káry, ktorą grzechámi ſwemi záſłużył. *Eccl.* 1, 28.

Po trzecie: Náwraca ſię do nieſkończonego Miłośierdźia Bożego, ktory nie chce śmierći niezbożnego, ále żeby ſię náwroćił, y żył *Ezech.* 33, 11. y wſpiera ſię ná nieſkończonych zaſługách IEZUSA Chryſtuſá ſwego Zbáwićielá, z mocną nádzieją, y ſtáłą ufnośćią, że mu B O G dla Chryſtuſá miłośćiw będźie *Hebr.* 4, 16.

Po czwarte: Gdy iuż B O G A iák źrzodło Dobroći záczyna miłowáć, bywa do obrzydzenia, y żalu, ſwego grzeſznego żyćia wzruſzony; chwyta ſię ſtátecznego Przedśięwźięćia ſwego żyćia popráwić, y według Woli BOGA ná potym żyć. *Luc.* 15, 18. &c.

Po piąte: Używa SS. SAKRAMENTOW, iáko od Chryſtuſá ná Poświęcenie náſze poſtánowionych śrzodkow, przez ktore iemu wzdy B O G miłośierny dáie uſpráwiedliwiáiącą, y zbá-

zbawiáiącą łáſkę, mocą ktorey od wſzyſtkich ſwoich grzechow prawdźiwie oczyſzczony *Act.* 3, 19. y uſpráwiedliwiony, ſtáie ſię Przyiaćielem Bożym, y według nádźiei, dźiedźicem wiecznego żywotá. *Tit.* 3, 7. 2. *Petr.* 1, 4.

Czy do uſpráwiedliwienia, koniecznie potrzebne ieſt wſpołczynienie Grzeſniká?

Zápewne. BOG wyćiąga ná grzeſzniku, áby ſię zá pomocą łáſki Boſkiey, ile mu można do uſpráwiedliwienia kwapił, y przygotował; ponieważ nas, bez nas nie zwykł uſpráwiedliwiáć. Tego záś náſzego wſpołczynienia nie wyćiąga iákoby záſługuiącego uczynku, ktorymbyśmy ſobie uſpráwiedliwiáiącą łáſką záſłużyć mogli, lecz tylko iáko kondycyą bez ktorey BOG Grzeſzniká do łáſki nię przyimuie, iák Piſmo mowi: Znaydźieſz BOGA, ieśli Go cáłym ſercem ſzukáć będźieſz, y wſzyſtkim utrapieniem Duſzy twoiey *Deut.* 4, 29. Ieśli niezbożny będźie pokutował, żyć będźie *Ezech.* 18, 21. Wy ieſteśćie Przy-

iaćiele moi, ieśli czynić będźiećie, co Ia wam rozkázuię *Ioan.* 15, 14.

Czyli Grzeßnik uczynki przed uſpráwiedliwieniem czyni własnemi śiłámi ſwemi?

Nie. Ale tylko władzą uprzedzáiącey Pomocy Duchá Swiętego, bez ktorey áni wierzyć, áni nádźiei mieć, áni Pokutowáć nie można, ták, że nam łáſká uſpráwiedliwienia użyczána bywa. 2. *Cor.* 3, 5. *Philip.* 2, 13.

Jákże Apoſtoł mowi: że Człowiek przez Wiárę bez uczynkow uſpráwiedliwion bywa?

Mowi o uczynkách Zydowſkiego Ceremoniálnego Zakonu, ktore zápewne do uſpráwiedliwienia nie ſłużą *Rom.* 3, 28. *&c.* Ale o uczynkách, ktore z Wiáry w Chryſtuſá, iák z korzenia wſzelkiey Bogoboyności wyraſtáią, y przez łáſkę Bożą ſię dźieią, mowi tenże: *W Chryſtuśie Iezuśie nic nie waży áni Obrzezánie, áni odrzezek, ále Wiárá, ktora przez miłość dźiáła* (robi) *Gal.* 1, 6. á z uczynkow ſię wykonáłá *Iac.* 2, 22. *&c.*

Gdyby w niedoſtátku Kápłáná żadney przy-

leży.

leżytośći nie było do rzeczywiſtego przyimowánia tego Sákrámentu, iákżebyśmy byli uſpráwiedliwieni?

Grzeſznik bez Pokuty wcále żadney Nádźiei zbáwienia mieć nie może. *Luc.* 13, 3. Dlatego gdyby grzeſznik żadney przyleżytośći nie miał do przyięćia tego Sákrámentu, á przyſzedłby nagle w niebeśpieczeńſtwo śmierći, muśiałby doſkonáłą ſkruchę, y żal zá grzechy ſwoie w ſobie wzbudźić; ſtáteczne poſtánowienie przedśięwźiąć polepſzenia ſię, y prágnąć używánia ſámą rzeczą tegoż SAKRAMENTU, gdyby mogł. Tá ieſt Cnotá Pokuty, ktora záwiſłá ná ſerdecznym żalu, y Pokutowániu zá grzechy, w ktorey ſię grzeſznik uſtáwicznie ćwiczyć ma, zwłaſzczá gdy nie záwſze ma Przyleżytość tego SAKRAMENTU Pokuty używáć, ponieważ przerzeczonym ſpoſobem rownieby był uſpráwiedliwion. *Iſa.* 55, 6. *&c. Ezech.* 18, 21. *&c.*

Jákżeśmy ſię powinni przygotowáć do tego Sákrámentu?

Pátrz

Pátrz w *Informácyi IX. tey Części.* O Spowiedźi.

INFORMACYA VI.

O ostátnim Pomázániu.

Ostátnie Pomázánie iest SAKRAMENT, w ktorym przez Oley Swięty, y Słowo Chrystusowe, łáská Boża Choremu ná uzdrowienie Duszy, iáko też czásem, y Ciáłá dána bywa. *Iac.* 5, 14. *&c.*

Czy iest prawdźiwym Sákrámentem?

Záwiera w sobie wszystko, co do Prawdźiwego Sákrámentu potrzebá, iáko S. Iákub wyraża: *Choruie kto między wámi, niech w wiedźie* (wprowádźi) *Kápłány Kośćielne, á niech się modlą nád nim, pomázuiąc go Oleiem* (co iest zewnętrzny znák) *w Imię Páńskie* (przez co Postánowienie od Chrystusá wyraża) *á Modlitwá wiáry uzdrowi niemocnego, y ulży mu Pan; á ieśli y w grzechách był, będą mu odpuszczone* (co pokázuie wnętrzną łáskę) *Iac.* 5, 14. *&c.* Tenże SAKRAMENT był tákże przeznáczony przez owę mázánia, ktore Apostołowie ná Chorych czynili *Mar.* 6, 13.

Jákie ſkutki ma ten Sákrámént?

Rozmnaża w Chorym łáſkę Bożą, y przynośi mu odpuſzczenie pozostáłych ieſzcze powſzednich grzechow; umacnia go przećiwko pokuſom czártowſkim; ulżenie czyni ſłábośći Duſzy, y bywa czáſem pomocą do zdrowia ćieleſnego, ieżeli ieſt cho emu pożyteczne. Dlatego, lub nie ieſt koniecznie potrzebny do zbáwienia, iednákże nie mamy ſię opozniáć w przyimowániu Iego, gdy możemy.

Kiedy, y iák Go mamy przyimowáć?

Jle rázy záchoruiemy, y wpadamy w niebeśpieczeńſtwo śmierći, możemy go przyimowáć. Y przy ſámym ſzáfowániu tego SAKRAMENTU, gdy Oczy, Uſzy, Nos, Uſtá, Ręce, y Nogi pomázáne bywáią, z Kápłánem BOGA uśilnie prośić, áby nam grzechy miłośćiwie odpuśćił, ktoreśmy kiedykolwiek Piąćią zmyſłámi Ciáłá popełnili, ábyśmy tym ſpoſobem ſkutecznośći tego SAKRAMENTU uczeſtnikámi byli.

INFORMACYA VII.
O Kápłáństwie.

Kápłáńſkie, álbo Duchowne Swięcenie ieſt SAKRAMENT, ktorym Kápłánom, y innym Sługom Kościelnym przez pewne poſtánowione zewnętrzne znáki, y kłádzenie Biſkupich Rąk, Duchowna Moc, y oſobliwa łáſká ná wypełnienie Ich urzędu dána bywa 1. *Tim.* 4, 14.

Jeſtże prawdźiwym Sákrámentem?

Zá tákowy trzyma Go Powſzechny Kośćioł; ponieważ Piſmo Swięte o Nim wyraża, co do Prawdźiwego SAKRAMENTU ieſt potrzebnego. *Poſtánowienie* Kápłáńſtwá ztąd ieſt iáwne, że Chryſtus Ucznie ſwoie ná Biſkupy, y Kápłány Ordynował, gdy im dał moc do ſpráwowánia Nayświętſzego SAKRAMENTU *Luc.* 22, 19. Odpuſzczáć grzechy *Ioan.* 20, 23. Y opowiádáć Ewángelią *Mar.* 16, 15. Według tego Poſtánowienia, y rozporządzenia Chryſtuſowego, Uczniowie znowu inſzych ná Kápłány poświęćili przez kłádzienie Rąk, o czym Apoſtoł mowi: *Nie*

zániedbyway łáski ktora iest w tobie : ktorać dána iest przez Prorokowánie, z kłádźieniem Rąk Kápłáństwá 1. *Tim.* 4, 14. W ktorych słowách *zewnętrzny znák*, y też *wnętrzną łáskę* wyraża, y nie byłby mogł kłádźieniu Rąk dostąpienia łáski przypisáć, gdyby Chrystus ták nie był postánowił. 2. *Tim.* 1, 6.

Jákież skutki ma ten Sákráment?

Przymnaża w Kápłánie poświęcáiącą łáskę, y dáie władzą SAKRAMENT Ołtarzá w Ofierze MszyŚwiętey sprawowáć, y Konsekrowáć. *Luc.* 22, 19. Grzechy ná mieyscu Bożym odpuszczáć, álbo zátrzymáć. *Ioan.* 20, 23. Słowo Boże opowiádáć, y náuczáć; y inne Duchowne Urzędy odpráwowáć. *Matth.* 28, 19.

Czegoż potrzebá, áby kto był práwym Kápłánem Bożym?

Według postánowienia Chrystusowego, y rozporządzenia Apostołow, y záwsze trwáiącego zwyczáiu Powszechnego Kośćiołá, muśi być álbo *immediatè* od sámego BOGA, iáko Uczniowie Chrystusowi; álbo *mediatè*,

to ieſt: przez poſtánowionych od BOGA, y Iego Kośćiołá Przełożonych do tego powołány. *Rom.* 10, 15. y od práwego Biſkupá poświęcony, álbo Konſekrowány. *Act.* 14, 22. *Tit.* 1, 5. SAKRAMENT Kápłáńſtwá, y zwykłe przy nim Ceremonie, były przeznáczone w Poświącániu Kápłáná Stárego Teſtámentu. *Exod.* 29,

INFORMACYA VIII.

O Małżeńſtwie.

Małżeńſtwo ieſt SAKRAMENT, ktorym dwie wolne Chrześćiáńſkie Oſoby, Mężczyzná, y Białogłowá ſię łączą, do czego im BOG łáſki użycza w Małżeńſkiey Miłośći, y wiernośći áż do śmierći trwáć, y Ich Dźieći po Chrześćiáńſku wychowáć. *Epheſ.* 5,32.

Jeſtże prawdźiwym Sákrámentem?

Powſzechny Kośćioł Chryſtuſow káżdego czáſu Go zá tákowy trzymał, ponieważ Chryſtus ná Początku od BOGA poſtánowione, y pobłogoſłáwione Małżeńſtwo *Gen.* 1, 28. w Nowym Teſtámenćie potwierdźił *Matth.* 19, 6. y do SAKRAMENTU wywyż-

ſzył

ſzył, iáko Apoſtoł świadczy: *Sákrámentto wielki ieſt, á Ia mowię w Chryſtuśie, y w Kośćiele Ephes.* 5, 32. to ieſt: ponieważ znáczy Duchowne ziednoczenie Chryſtuſá z ſwoim Kośćiołem 2. *Cor.* 11, 2. *Zewnętrzny znák* tego SAKRAMENTU ieſt wzáiemne Oblubieńcá, y Oblubienicy zezwolenie, ktore wyiawiáią przez tę, álbo tym podobne ſłowá: Ia biorę ſobie ćiebie zá Małżonkę: Ia biorę ſobie ćiebie zá Małżonká; Albo ná pytánie Kápłáná przez Przyzwolenie, lub inſzy iáki zewnętrzny znák, ktorym oboygá dobrowolne oddánie Ciał do Małżeńſtwá wyráżone bywa.

Jákież ma ſkutki ten Sákráment?

Dáie Małżonkom łáſkę, dolegliwośći Małżeńſtwá ſpołecznie znośić, y we wſzyſtkich przypadkách z ſobą ſię miłowáć we wſzelkiey ſzczerośći, y wiernośći, iáko Chryſtus miłuie ſwoy Kośćioł *Ephes.* 5, 25.

Po drugie. Przynośi im pomoc Boſką do wychowánia po Chrześćiáńſku ich Dźieći, według Zakonu Bożego w łonie Kośćiołá ſwego 1. *Tim.* 2, 14.

Po Trzecie : Spráwuie między obiemá Małżonkámi ták trwáły, y nierozwięzły Małżeństwá związek, że ich nic, iedno śmierć rozłączyć nie może *Matth.* 19, 3. *&c.* *Rom.* 7, 2. 1. *Cor.* 7, 39.

Czy Małżeństwo nie może być rozwiązáne dla cudzołostwá?

Małżeństwo, ktore raz z Początku płatne, y ważne było nie może w żadnym przypadku być rozwiązáne. Lecz iesli kiedykolwiek od Kościołá mniemáne Małżeństwo rozłączone bywa, niebywá włáśnie rozwiązáne, ále tylko deklárowáne, że z początku nieważne było. Dla cudzołostwá mogą Małżonkowie według zdánia Kościołá od Stołu, y łożá być rozłączeni, ále obowiązek Małżeństwá zostáie, y nie może żaden z obudwoch się ożenić, poniewaz Chrystus wyráźnie mowi, że, kto, choćiaż dla cudzołostwá, opuszczoną zá żonę poymuie, cudzołoży *Matth.* 5, 32. *Luc.* 16, 18. A Apostoł mowi, że iest Páński rozkaż, iżby żoná od Mężá nie odchodźiłá, á ie-

śli-

śliby odeszłá, żeby trwáłá bez Mężá, ábo się z Mężem poiednáłá. 1. *Cor.* 7, 10. *&c.*

Czy Záślubienie może być znieśione?

Małżeńskie Záślubienie iest przyobiecánie przyszłego Małżeństwá, y bez ćiężkiego grzechu nie może tylko z wzáiemnym zezwoleniem być znieśione. Lecz ieśli są poważne, y słuszne Przyczyny, muśi Duchowna Zwierzchność o tym sądźić, czy są dostáteczne ná znieśienie záślubienia, álbo nie?

ROZDZIAŁ.

O Przeszkodách Małżeństwá.

Czegoż potrzebá do ważnego Małżeństwá?

1mò : Aby były obie osoby Chrześćiáńskie, wolne, BOGU ślubem czystośći nie obowiązáne, áni ktorey inney záślubione, y do Małżeństwá sposobne.

2dò : Aby między niemi nie było żadnego Pokrewieństwá áż do czwartego Pokolenia; áni Powinowáctwá, ktore z Pokrewnym Małżonká powstáie, áż do czwartego Pokolenia.

Gdyby záś Oblubieniec, y Obłubienicá byli tylko záślubieni, przeszkadzą tylko do pierwszego Pokolenia; ták gdyby ślub nie nástąpił, álbo iedná stroná przed weselem umárłá, drugaby się żenić nie mogłá z Mátką, Siostrą, álbo Corką swoiey Oblubienicy. Co się też ma rozumieć o Oblubienicy ku Iey Oblubieńcowi.

3tiò: Powinno między niemi nic być żadne Duchowne Powinowáctwo, álbo Kmotrowstwo, ktore pochodźi z Chrztu Swiętego, y Bierzmowánia. Tá przeszkodá iest tylko między Chrzczącym, y Chrzczonym, y iego Rodźicámi: Między Kmotrámi, y z Chrzczonym, y z Iego Rodźicámi.

4tò: Gdyby dwie Osoby Mąż, y Zoná się spiknęły, y iedná drugiego Małżonká lub przez się lub przez kogo innego iákimkolwiek sposobem zábiłá, álbo też tylko cudzołożyły z spolnym umysłem, y obietnicą po śmierći Małżonká żenić się, te Osoby nie mogłyby z sobą potym do Stanu Małżeńskiego wstąpić.

ſtò: Powinne oboie dobrowolnie, y żadnym ſpoſobem nie przymuſzenie, áni poniewolnie, po uprzedzonym záślubieniu, y troiſtych zapowiedźiách, w przytomnośći Kośćiołá, y Swiádkow ſobie slubowáć, y ſwoy ślub przez Błogosłáwieńſtwo ſwego włáſnego Páſterzá dáć potwierdźić; co ſię iednák z weſelną wſpániáłośćią bez potrzeby dźiać nie powinno pod czás Adwentu, y Poſtu.

Tu uważáć należy: że niektore z tych Przeſzkod ſą ná przeſzkodźie żenić ſię bez grzechu, ále záwártego Małżeńſtwá nie rozłączáią. Inſze záś, choćiaż iuż záwárte Małżeńſtwo, rozłączáią, y nieważne czynią. Dlatego gdy kto tákowe Przeſzkody ma, powinien ſię oto ſwego Spowiednicá rádźić.

Czegoż więcey potrzebá, gdy Małżeńſtwo ma być pobłogosłáwione?

Zeby ſię wprzod Spowiádáć, y Kommunikowáć, y ták w ſtanie łáſki ten SAKRAMENT przymowáć. Oraz, nie tylko z ćieleſney pożądliwo-

śći iák bydło, ále bárdźiey z tego umysłu, dla ktorego Małżeństwo od BOGA iest postánowione (miánowićie z miłośći rodzenia Dźieći ná chwałę Bożą) w Boiáźni Bożey do Stanu Małżeńskiego wstępowáć. Ci ktorzy się chcą żenić, mogą o tym pożytecznie czytáć 3, 6, y 8. Roźdźiał Księgi Tobiaszowey, y według iey Náuki żyć, áby ich Małżeństwo od BOGA błogosłáwione było.

Náuká Morálna.

O Powinnośći Chrześćiáńskich Małżonkow.

Mężowie powinni Zony swoie miłowáć *Ephes.* 5, 25. *&c.* Tákże y Zony niech będą poddáne Mężom swoim 1. *Petr.* 3, 1. *&c.* Ieden drugiemu winni serdeczną, iednák powśćiągliwą Miłość, Uczćiwość, y Wierność. *Hebr.* 13, 4. Nieobmierzłą usług gotowość, ćierpliwość, y Kompássyą w przypadáiących Małżeńskich dolegliwośćiách *Gal.* 6, 2. Małżeńską powinność 1. *Cor.* 7, 3. Ciche wspołmieszkánie 1. *Petr.* 3, 7. y porządne używánie

Mał-

Małżeńskiego pozwoleństwá 1. *Thess.* 4, 4. *&c.* Nád to, nie tylko się o Dom swoy stáráć powinni, *Tit.* 2, 5. ále też o swoich Domowych, y Poddánych Chrześćiáńską pieczą mieć 1. *Tim.* 5, 8. Dźieći swoie w Náuce, y Kárnośći Páńskiey wychowywáć. *Ephes.* 6, 4. áby ták, Chrześćiáńskim Dźieći wychowániem, zbáwieni byli. 1. *Tim.* 2, 15.

INFORMACYA IX.

O Spowiedźi Swiętey.

Ná czymże Spowiedź záwisłá?

1mò Ná przygotowániu; ktore doskonále záwisło ná skrusze, y żalu zá grzechy, y ná státecznym Przedsięwźięćiu popráwić się.

2dò Ná Spowiedźi, álbo oskárzeniu się z grzechow przed Kápłánem.

3tiò Ná dosyćuczynieniu, álbo wypełnieniu náznáczoney Pokuty.

ROZDZIAŁ 1.

O Przygotowániu.

Jákże się trzebá przygotowáć do Spowiedźi?

1mò: Potrzebá BOGA wzywáć o łáskę, ábyśmy grzechy násze uznáć, zá nie żáłowáć, y ich się spowiádáć mogli. *Ierem.* 31, 18. *&c.*

2dò: Potrzebá śię pilnie doświadczáć Sumnienia swego, ieżeliśmy śię dotąd záwsze należyćie Spowiádáli, y náznáczoną Pokutę odpráwili. Potym: w czym, y iák częstośmy od ostátniey Spowiedźi przećiw Przykazániom Bożym, y Kośćielnym, Myślámi, Słowámi, y Uczynkámi, álbo zániedbániem dobrych uczynkow zgrzeszyli. Ná doyśćie tego potrzebá przeyźrzeć Dźieśięćioro Bożego Przykazánia w Częśći III. Przykazánia Kośćielne w Częśći V. tey Informácyiney Książki. Tym sposobem z márnotrawnym Synem przychodźiemy ksobie *Luc.* 15, 17. y uznawamy nász grzechy w gorzkośći Duszy nászey *Isa.* 38, 15.

3tiò: Potrzebá wzbudźić skruchę, y żal, to iest: nádprzyrodzone serdeczne obrzydzenie dla popełnionych grzechow, iżeśmy niemi BOGA obráźili, ze státecznym przedśięwźięćiem popráwić śię 2. *Cor.* 7, 10.

Czegoż koniecznie potrzebá do prawdźiwey skruchy?

1mò: Muśi być nádprzyrodzona, to ieſt: żeby nie żáłowáć zá grzechy ſwoie tylko dla tego, iżeśmy przed świátem záwſtydzeni w doczeſną kárę, y ſzkodę wpádli, álbo z iákiego inſzego przyrodzonego wzruſzenia 2. *Cor.* 7, 10. lecz żal muśi záwſze z nádprzyrodzonego, y Boſkiego wzruſzenia pochodźić: Co gdy ſię ſtáie ſzczegulnie z miłośći Bożey, żeśmy Go iák miłośći naygodnieyſzego Oycá, y naywyżſze Dobro obráźili, ieſt doſkonáła, y ſynowſka Skruchá, ktora grzeſzniká, gdyby nie miał ſpoſobu Spowiádáć ſię, y bez Spowiedźi uſpráwiedliwia, bo miłość zákrywa wielkość grzechow 1. *Petr.* 4, 8. 1. *Ioan.* 4, 16. Ieżeli záś pochodźi z boiáźni Spráwiedliwośći B O G A, Iego ſurowego Sądu, Piekłá, álbo utráty Niebá, ieſt niedoſkonáła, y ſłużebnicza ſkruchá, *Eccli.* 1, 27. ktora bez rzeczywiſtego Przyięćia tego SAKRAMENTU nie ieſt doſtarczáiąca do uſpráwiedliwienia.

2dò: Muśi Skruchá śćiągáć ſię ná

wſzy-

wſzyſtkie wiádome, y niewiádome ćiężkie grzechy, ponieważ ieden grzech bez drugiego nie może być odpuſzczony *Ezech.* 18, 21.

3tiò : Muśi Skruchá w ſobie zámykáć ſkuteczne, y ſtáteczne przedśięwźięćie popráwienia śię, co ieſt włáſnym znákiem prawdźiwey Skruchy. *Iſa.* 1, 16. *&c.*

Czegoż potrzebá do prawdźiwego Przedśięwźięćia?

1mò: Mocnego poſtánowienia ná potym więcey nie grzeſzyć, przynaymniey śmiertelnie.

2dò : Wſzelkiey Przyleżytośći do grzechu unikáć.

3tiò: Do polepſzenia śię ſpoſobnych śrzodkow záżywáć; y ieżeli bliźniemu ná Czći álbo Dobrách záſzkodzono, ſzkodę według możnośći iák naylepiey nádgrodźić. *Luc.* 19, 8.

Czy Skruchá, y Przedśięwźięćie ieſt potrzebne do Spowiedźi?

Ták ieſt. Y owſzem ták potrzebne, że bez nich żadne odpuſzczenie grzechow nie może być otrzymáne, cho-

ćiaż

ćiażbyśmy sáme tylko powszednie grzechy byli popełnili. Dlatego grzesznikowi ná tym naywięcey záleżeć powinno.

Jákże w sobie potrzebá wzbudźić tákową Skruchę, y Zal?

Pátrz o tym rożnych sposobow, y zwyczáiow w Książkách do Nabożeństwá służących, między Modlitwámi przy Spowiedźi. Lecz oraz dobrze pámiętáć potrzebá, że nie dosyć iest powierzchownie tylko ustámi Skruchę, y żal wzbudzáć, ále też státeczne w sercu postánowienie być powinno Przeto Skruchá, y żal sámym náwet sercem może być wzbudzona.

ROZDZIAŁ 2.
O Spowiedźi.

Czegoż się koniecznie muśiemy Spowiádáć?

1mò: Wszystkich, y káżdych z osobná, náwet y sámemi myślámi popełnionych śmiertelnych grzechow. Powszednich zás grzechow spowiádáć się, iest prawda chwalebna, ále nie koniecznie potrzebna. Gdyby zás kto wątpił, czy śmiertelnie, czy powsze-

dnie

dnie zgrzeſzył, powinien ſię ſpowiádáć tego, y pytáć ſię Spowiedniká.

2dò: Wſzyſtkich okolicznośći, ktore rodzay, y Gátunki grzechow odmieniáią, álbo grzechy znácznie przyczyniáią, álbo umnieyſzáią.

3tiò: Liczby grzechow, ile można ſobie przypomnieć, álbo przynaymniey wiele rázy, *mniey* álbo *więcey*, álbo iák długoli ten zwyczay trwał?

Jákżeśmy ſię powinni Spowiádáć?

1mò: Pokornie, y wſtydliwie, to ieſt: niegodnym ſię ſądźić przed Obliczem ſwego Niebieſkiego Oycá ſtánąć *Luc.* 15, 21. y dlatego ſię przed ſiedzącym ná Mieyſcu Bożym, Spowiednikiem we wſzelkiey Pokorze, y wſtydliwośći z grzechow ſwoich oſkarzáć.

2dò: Szczyrze, y wiernie; to ieſt: bez niepotrzebnych baiek, rozwlekłośći w mowie, y wymowek; nie chytremi, wątpliwie-brzmiącemi, dwoiákie wyrozumienie máiącemi, lecz krotkiemi, wyráźnemi, y wyrozumiálnemi, iednákże roſtropnemi, wſtydliwemi, y uczćiwemi słowy, ſwoie

grzechy, iák ſię winnemi być wiemy, wyráźić.

3tiò: Wcále, y doſkonále; To ieſt: żadnego ćiężkiego wiádomego grzechu, áni iego wiádomey liczby, áni żadney do wyiáwienia potrzebney okoliczności, nie táić; ponieważ tym ſpoſobem Spowiedź nie byłáby ważna, owſzem ćiężkie przegrzeſzenie, gdyżby to było zelżyć SAKRAMENT; á zátym powinneby ſię wſzyſtkie Spowiedźi (w ktorychby ſię nieco wiádomie, álbo z umyſłu, álbo z nieroſtropney boiáźni, álbo wſtydliwośći zátáiło) koniecznie powtorzyć. Tráfiłoliby ſię záś po zupełnym doświadczeniu ſię Sumnienia ſwego, grzech ćiężki z przyrodzonego zápomnienia opuśćić, od tákowego byłby rownie iák od inſzych rozgrzeſzon, byleby prawdźiwa Skruchá wſzyſtkie wiádome, y niewiádome grzechy poprzedźiłá; z tym iednák obowiązkiem, iż, gdy ſię potym przypomni, powinien tylko ten zápomniony ná Spowiedźi być wyznány; co ſię tákże ma

rozumieć o tákowym, ktoremuby ſię záraz po Spowiedźi grzech śmiertelny przypomniał, tákowy powinienby, gdyby mogł, znowu ſię Spowiádáć wprzod niżby Kommunikował. Przypomniałliby záś ſobie iuż do Kommunii przyklęknąwſzy, á bez znácznego wſtydu, (álbo nie máiąc ſpoſobnośći) znowuby ſię záraz Spowiádáć nie mogł, ná ten czas mogłby z Skruchą Kommunikowáć, á potym zápomnionego grzechu ſpowiádáć ſię.

Możeli to być Piſmem Swiętym dowiedźiono, żeśmy powinni przed Spowiednikiem wſzyſtkie ćiężkie grzechy wyznáć?

Ták ieſt iáwnie z Poſtánowienia tego SAKRAMENTU. Chryſtus Uczniow ſwoich, y ich Naſtępcow, należyćie poświęconych Kápłánow poſtánowił Sędźiámi ná Sądźie grzechow, mowiąc: *Weźmiećie Duchá Swiętego, ktorych odpuśćićie grzechy, ſą im odpuſzczone, á ktorych zátrzymaćie, ſą zátrzymáne. Ioan.* 20, 22. *&c.* W tych záś Słowách nie mogł być umyſł Chryſtuſow, áby Uczniowie, y Ich Naſtępcy lekkomyśl

myślnie bez rożnośći grzeſzniká, y ślepotnie bez uznánia rzeczy, grzechy odpuſzczáli, álbo zátrzymywáli; ponieważ według wyroku Piſmá Swiętego, powinniśmy ich mieć zá rozumnych, przezornych, dowćipnych, y wiernych Száfárzy Táiemnić Bożych. *Luc.* 12, 42. 1. *Cor.* 4. 1. *&c.* Záczym muſzą Kápłáni z właſnego wyznánia grzeſzniká ſądźić, czy-y kiedy grzechy odpuśćić, álbo zátrzymáć máią.

Kápłáni, mocą tego Urzędu ſą Duſz Lekárze, ktorzy według rożnośći, y okolicznośći Duchownych chorob, chorego grzeſzniká leczyć, y iemu ſpoſobne, y do uzdrowienia ſłużące Prezerwátywy dawáć powinni. *Ezech.* 34, 4. Czego záś Lekarz nie wie, tego leczyć nie może.

Są tákże Náuczyćiele, ktorzy nie tylko przez Kazánia w poſpolitośći, ále też w oſobnośći błądzącego grzeſzniká informowáć, á zwłaſzczá w táiemnych Sumnienia przypadkách práwą drogę, iák ten, álbo ow z grzechowego ſtanu wybrnąć, y záchowáć

ſię powinien, pokázywáć powinni. *Act.* 20, 21. 2. *Tim.* 4, 2. Co nie podobna áby ſię ſtáć mogło, gdy Kápłan okoliczney wiádomośći nie ma z włáſnego ſzczerego oſkárzenia ſię grzeſzniká.

Do tego ſię ſtoſuiąc, mowi S. IAN. *Ieślibyśmy ſię Spowiádáli grzechow náſzych, wierny ieſt BOG, y Spráwiedliwy, áby nam odpuśćił grzechy náſze.* 1. *Ioan.* 1, 9. To ſię záś nie może rozumieć o Spowiedźi grzechow, ktora ſię ſtáie ſámemuBOGU, ponieważ tey Spowiedźi ná żadnym Mieyſcu w cáłey Ewángelij łáſká odpuſzczenia grzechow obiecána nie ieſt; záczym Apoſtoł muśiał zmierzáć ná wyznánie grzechow, ktore Kápłánom czynione bywa, ná ktore BOG wierny ieſt, że ſłowá ſwego dánego dotrzymuie. *Ioan.* 20, 23. á ták zá náſzym z ſkruſzonym ſercem uczynionym wyznániem, y Kápłáńſkim rozgrzeſzeniem, nam też náſze grzechy odpuſzcza.

Nie mniey ſię to dowodźi z S. Iákubá, ktory, gdy o Kápłánách Kośćiel-

ścielnych, y o odpuſzczeniu grzechow mowił, záraz tę uwagi godną Konkluzyą dokłada: *Spowiádayćie ſię tedy iedni drugim grzechow wáſzych Iac. 5, 16.* Mowić ſię záś nie może, że Apoſtoł przez to chćiał ábyśmy ſię ieden drugiemu rownemu bez rożnośći grzechow ſpowiádali, ponieważ tá Spowiedź w cáłym Piśmie Swiętym żadney obietnicy nie ma odpuſzczenia grzechow, y nigdy nie byłá w zwyczáiu, áni ieſt, áni będźie. Záczym Apoſtoł muśiał nieochybnie zmierzáć do wyznánia grzechow, ktore ſię czyni Kápłánom Kośćielnym, ktorym ſámym moc grzechy odpuſzczáć od Chryſtuſá ieſt udźielona. *Ioan.* 20, 23.

Czy, ták názwána Uſna Spowiedź iuż dawno ieſt w zwyczáiu?

Wyznawánie grzechow w oſobnośći, było według Przykazánia Bożego iuż w ſtárym Teſtámenćie zwyczáyne. *Num.* 5, 6. *&c* Co ztąd iáwnie widźieć, ponieważ od BOGA pewne Ofiáry zá pewne grzechy nákazáne były; y Kápłáni muśieli też według

Rodzáiu, y okolicznośći grzechow z grzesznikámi postępowáć. *Lev.* 4, 5, 6, 7, Tenże zwyczay był zá czásow S. Iana, do ktorego wychodźiło Ieruzalem, y cáła żydowska Ziemiá, y byli Chrzczeni od niego spowiádáiąc się grzechow swoich. *Matth.* 3, 5. *&c.* Tego zwyczáiu Chrystus w Nowym Testámenćie nigdźie nie zniosł, owszem ápprobował. *Luc.* 17, 14. y przez Postánowienie tego SAKRAMENTU potwierdźił, iáko zwyczay pierwszego Chrześćiáństwá świadczy, o ktorym Pismo Swięte wspomina, że wierzący się spowiedáli, y opowiádáli uczynki swoie *Act.* 19, 18. Że tákże iuż w osobnośći swoie grzechy specyfikowáli, potwierdza nástępuiący ℣. 19. że ći ktorzy się dwornośćią paráli, Księgi ná znák swoiey Skruchy, y polepszenia (bez wątpienia z rády Apostołow) popalili. Przeto w Kośćiele po wszystkie czasy zá Boską Náukę, y Apostolskie Podánie trzymáno, żeśmy się grzechow nászych tákże w osobnośći spowiádáć powinni. *Iac.* 5, 16.

Czy

Czy to nie ieſt bárdzo ćiężko?

Gdy kto należyćie rozumnie zwáży, w cále nię. Albowiem nayprzod ieſt táka wola Chryſtuſowá, ktory tym ſpoſobem grzeſzniká do łáſki przyiąć chce. *Matth.* 18, 18. Owſzem to ieſt wielkie ſzczęśćie dla grzeſzniká, że przez ták lekki śrzodek do łáſki przyiść może: *Ieślibyśmy ſię ſpowiádáli grzechow náſzych, wierny ieſt BOG, y ſpráwiedliwy, áby nam odpuśćił grzechy náſze.* 1. *Ioan.* 1, 9. *Prov.* 28, 13.

Po Drugie: Nie ieſt też żaden wſtyd: gdyż lepiey ieſt przed iednym ſzczegulnie Człowiekiem ſwoie grzechy wyznáć, niż dla nich w Dźień Sądu przed cáłym Swiátem być pocháńbionym. *Eccli.* 4, 24. *&c.*

Po Trzećie: Nie máſz ſię czego obawiáć z ſtrony Spowiedniká, bo ten dobrze wie, co ſłábość Przyrodzenia, zły świát, ćiáło, okkázya, y zwiedźienie przemogą, y przyznáć muśi, że on ſam ubogim, á czáſem więkſzym grzeſznikiem ieſt niż Penitent, owſzem dla tego ma nád nim ſerdę-

czne użalenie *Hebr.* 5, 2. *&c.* y tym większą ma rádość z Aniołámi Bożymi nád grzesznikiem pokutę czyniącym *Luc.* 15, 10. A nád to wszystko, iest Spowiednik Pieczęćią Spowiedźi naybárdźiey obowiązány, wszystko co przez Spowiedź zrozumiał wiecznie zámilczeć, y żadnym sposobem, áni w żadnym przypadku tákowey wiádomośći záżywáć; ponieważ w Konfessyonale nie iáko sam człowiek, ále ná mieyscu BOGA śiedźi.

Ktoryż iest sposob spowiádáć się?

Przygotowawszy się, iák przedtym rzeczono, z wszelką pilnośćią, iść do Konfessyonału, y mowić: *Proszę Oycze Wielebny o Błogosławieństwo Swięte, ábym się mogł należyćie, y doskonále grzechow moich wyspowiádáć.*

Tym czásem trzebá się przeżegnáć:

W Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego Amen.

Ia grzeszny Człowiek spowiádam się Pánu BOGU Wszechmogącemu, y tobie Oycze Duchowny ná mieyscu BOGA, żem od ostátniey Spo-

wie-

wiedźi - - - - odpráwioney często, y wiele zgrzeszył myślámi, słowámi, y uczynkámi; w osobnośći iednák dáię się winien *Potym potrzebá grzechy swoie wyznáć, á gdy Spowiednik dáley nie ma czego przypomnieć, może potym krotko Skruchę, y żal wzbudźić w ten sposob.*

Zá te, y zá wszystkie moie grzechy, ktore popełniłem żáłuię z cáłego sercá, żem BOGA moie naymilsze, y naywyższe Dobro niemi obráźił; stánowię tákże mocno, y szczerze, żyćie moie przy łásce Bożey polepszyć; Dlatego proszę Cię Oycze Wielebny o náznáczenie zbáwienney Pokuty, y o rozgrzeszenie od wszystkich grzechow moich ná Mieyscu BOGA.

Po náznáczoney Pokućie, y otrzymánym rozgrzeszeniu, wyniść z Konfessyonału, dźiękowáć BOGV, y wykonáć swoię Pokutę.

ROZDZIAŁ 3.
O Dosyćuczynieniu.

Czy powinniśmy náznáczone od Spowiedniká Pokutne uczynki wykonáć?

Ták iest zápewne. Poniewaź to

Dosyćuczynienie iest częścią do cáłośći tego SAKRAMENTU należącą, y ma z zasług Chrystusowych, ktore nam przez SS. SAKRAMENTA przywłaszczáne bywáią, większą skuteczność, niż insze iákie dobrowolnie podięte Pokutne uczynki. Z tey przyczyny nie może Penitent tákowey Pokuty áni przez inszego kazáć wykonáć, áni w inszy, według iego zdánia lepszy Pokutny uczynek przemienić, ále ią powinien sam według náznáczonego sposobu, y czásu (á ieżeli Spowiednik żadnego czásu nie náznáczył, wygodnego czásu, iednák iák rychło stáć się może) przed álbo po S. Kommunii wykonáć. Gdy záś kto Pokuty zápomniał, álbo ią opuśćił, álbo mu byłá ćiężka, álbo do wykonánia niepodobna, tákowy muśiałby się ná przyszłey Spowiedźi oto oskárżyć, y Spowiedniká się pytáć co czynić.

Lecz czemuż grzeszńik powinien ieszcze iákie Dosyćuczynienie wykonáć, ponieważ Chrystus nádobfićie zá wszystkich dosyć uczynił?

Po-

Poniewaž tá ieſt ſpráwiedliwa wolą Páná BOGA, ábyśmy y my tákže iákie Doſyćuczynienie wykonáli zá náſze grzechy, y godne owoce Pokuty czynili. *Matth*. 3, 8. A ták przez náſze wſpołczynienie ſtáli ſię uczeſtnikámi nádobfitego Doſyćuczynienia Chryſtuſowego, przez ktorego zaſługi iedynie, náſze uczynki ſkuteczność máią zá doczeſną kárę grzechową doſyć czynić; rownie iák Apoſtoł chce wyráźić: *Wypełniam to, czego niedoſtawa utrapieniom Chryſtuſowym, w ćiele moim. Coloſſ*. 1, 24.

Ze też po odpuſzczoney winie grzechowey, czáſem ieſzcze doczeſna kará ná tym, álbo ná támtym Swiećie do odpokutowánia zoſtáie, to widźieć ná Adámie, y Ewie *Gen*. 3, 16. Ná Izráelitách *Num*. 14. 20. *&c*. Ná Dawidźie 2. *Reg*. 12, 13. *&c*. Ktory lubo uſłyſzał, że BOG Iego grzech przenioſł, iednákże dla tego od BOGA kárámi był náwiedzony, przeto też nie przeſtawał zań pokutowáć *Pſal*. 6, 41, 50. *&c*. Więc y nas nápomina Piſmo

ſmo Swięte wſzędy do Pokuty, ták, żebyśmy y zá odpuſzczony grzech nie byli bez boiáźni *Eccli.* 5, 5. Czegoby koniecznie nie potrzebá, gdyby Chryſtus ták był zá nas doſyć uczynił, że też y bez wſzelkiego náſzego wſpołczynienia, y Pokuty Iego Doſyćuczynienie nam ná pożytek przyiść miáło.

My iednák przytym, w należytym Sensie, y Rozumieniu náſzego S. Kościołá wyznáiemy, że to Doſyćuczynienie, ktore zá grzechy náſze czyniemy, nie ieſt ták náſzym Doſyćuczynieniem, iákoby ſię nie ſtawáło przez Chryſtuſá; ále wierzemy, że go ſámi z ſiebie, iáko ſámi z ſiebie nie ieſteśmy doſtáteczni czynić 2. *Cor.* 3, 5. Záczym co możemy, tego ináczey nie możemy, iedno przez łáſkę tego ktory nas umacnia *Philip.* 4, 13. A ták náſze cáłe Doſyćuczynienie, rownie iák zaſługi náſzych. Dobrych Uczynkow, iedynie ſą ugruntowáne ná zaſługách Chryſtuſowych, w ktorym, y przez ktorego záſługuiemy, y Doſyćczyniemy.

Ná-

Zgrzeſzywſzy mamy Pokuty nie odkładáć ode dniá do dniá, álebez wſzelkiey odwłoki do BOGA ſię náwroćić. *Eccli.* 5, 4 *&c.* y przez ten SAKRAMENT odpuſzczenia grzechow náſzych ſzukáć. 1. *Ioan.* 1, 9. A przytym dobrze uważáć, że nie doſyć ieſt Spowiádáć ſię grzechow ſwoich, ále naybárdźiey potrzebá, ábyśmy zá nie ſerdeczną Skruchę mieli, y ſtáteczną wolą polepſzyć ſię, bez czego wſzyſtko ſpowiádánie ſię, ieſt dáremne. Po Spowiedźi ma być káżdemu rzeczono, co Chryſtus mowi: *Otoś ſię ſtał zdrowym, iuż nie grzeſz, ábyć ſię co gorſzego nie ſtáło. Ioan.* 5, 14. Albowiem ſzczere polepſzenie żyćia, ieſt naylepſza Pokutá, gdy náſze członki, iáko ſłużyły nieprawośći, ták nápotym ſłużą Spráwiedliwośći ku Poświęceniu. *Rom.* 6, 19.

INFORMACYA X.

O Kommunii Swiętey.

Coż ieſt potrzebnego do godney Kommunii?

1mò: Przygotowánie Ciáłá; ktore ná

tym

tym záwisło, áby w uczćiwych szátách, według przyzwoitośći stanu, z skromną, y pokorną ćiáłá układnośćią być przytomnym, y według Przykazánia, y zwyczáiu Kośćiołá ná czczo, to iest od Pułnocká nie iadszy áni piwszy, iák godność tego Sw. SAKRAMENTU wyćiąga. Oprocz gdyby kto chorował, y w niebespieczeństwie śmierći zostawał, w ten czas wolno Kommunikowáć, choćiaż kto nie iest ná czczo.

2dò: Przygotowánie Duszy; ná ktorym naywięcey zależy. Ktore ná tym záwisło, żebyśmy mocno wierzyli prawdźiwą przytomność Chrystusá w tym SAKRAMENCIE. Y według rády Apostołá wprzod nas sámych doświadczáli, to iest z dobrym sumnieniem, y przez poprzedzáiącą z Skruchą Spowiedź od wszystkich ćiężkich grzechow oczyszczonym sercem, z głęboką pokorą, y gorącym Nabożeństwem przystępowáli. Albowiem ktobykolwiek iadł ten Chleb, ábo pił Kielich Páński niegodnie, bę-

dźie

dźie winien Ciáłá, y Krwie Páńſkiey; owſzem ſąd ſobie ie, y piie, nie rozſądzáiąc Ciáłá Páńſkiego. 1. *Cor.* 11, 27. *&c.*

Z iákąż Intencyą mamy do tego Sákrámentu przyſtępowáć?

1*mò* Zmierzáiąc do tego końcá, dla ktorego Go Chryſtus poſtánowił, miánowićie: Dla rozpámiętywánia ſwoiey gorzkiey Męki, y śmierći. 1. *Cor.* 11, 26. *&c.*

2*dò*: Abyśmy przez ten Niebieſki Pokarm, Duchownym ſpoſobem nákarmieni, w Duchownym żyćiu łáſki záchowáni, zmocnieni, y z Chryſtuſem iák nayśćiśley ziednoczeni byli. *Ioan.* 6, 56. *&c.*

3*tiò*: Abyśmy przez ten SAKRAMENT otrzymáli naypewnieyſzy zaſtaw przyſzłego zmartwychwſtánia, y żywotá wiecznego. *Ioan.* 6, 55.

ROZDZIAŁ 1.
O Iſtotney Przytomnośći Chryſtuſá.

Coż otrzymuiemy w tym Sákrámenćie?

Prawdźiwe Ciáło, y Krew z Duſzą, y Boſtwem Páná Náſzego IEZUSA

Chry

Chrystusá prawdźiwie, y Istotnie, iák sam mowi: *To iest Ciáło moie ktore się zá was dawa Luc. 22, 19.* Tá iest Krew moiá, ktora zá was wylana będźie. *Matth. 26, 28.* Záczym iż zá nas dáne iest prawdźiwe Ciáło, y wylana prawdźiwa Krew, więc Go też otrzymuiemy prawdźiwie: Dlatego powiáda Chrystus, gdy o przyszłym Postánowieniu tego SAKRAMENTU mowi *Ioan. 6, Chleb ktory Ia dam, iest moie Ciáło zá żywot świátá ℣. 52. Ciáło moie prawdźiwie iest Pokarm, á Krew moiá prawdźiwie iest napoy. ℣. 56.* ále nie máteryálnym sposobem, iák gdybyśmy surowego Ciáłá, y Krwie Chrystusowey pożywáć mieli, iáko Zydźi w Kapharnaum ℣. 53. náwet y niektorzy z Iego Uczniow mniemáli ℣. 61. ponieważ Duch iest ktory ożywia, Ciáło nic nie pomaga, (to iest tym sposobem iák Kapharnaitowie mniemáli) lecz Słowá Chrystusowe Duchem, y żywotem są ℣. 64. dlatego się to powinno duchownie rozsądźić 1. *Cor.* 2, 14, á zwłászczá ták, żeby Słowá Chrystusowe

wszę-

wſzędźie według Litery w ſwoim wyrozumieniu záchowáne były; ponieważ Słowo Boże muśi záwſze ták być rozumiáne, iák brzmi, oprocz gdy iedno do zrozumienia trudne Mieyſce Piſmá, przez inſze muśi być obiáśnione. To gdy ſię ſtawa, náſtępuie tá Konkluzya, że Chryſtus w tym SAKRAMENCIE, oſobliwym Duchownym SAKRAMENTALNYM ſpoſobem *Ioan.* 6, 64. Oraz iednak prawdźiwie *Ioan.* 6. 56. y Iſtotnie ieſt przytomny. *Matth.* 26, 26.

Czyliby ſię nie mogło mowić: że te Słowá Chryſtuſowe, ſpoſobem Znáku máią być rozumiáne? y, że tyle znáczą, iák: Ten Chleb znáczy Ciáło moie?

W Teſtámenćie, muśi ſię wſzyſtko iáśnie, á nic figuruiącym ſpoſobem wyráźić; ináczey bowiem byliby Dźiedźicy oſzukáni. Y ták też Chryſtus Pan w Oſtátniey Wieczerzy nie mogł mowić ſpoſobem znáczenia, iáko Iego Słowá, y Apoſtoł, wyráźnie doſyć do zrozumienia dáią, tym, ktorzy wierzą. *Ioan.* 6, 65. Oſobliwie iż

Chrystus mowi: *Ten iest Kielich Nowy Testáment we Krwi moiey Luc. 22, 20.* Testáment záś bez Krwi być nie może, iáko Apostoł obszernie dowodźi *Hebr.* 9, Tákże nie mogłby Apostoł z Prawdą mowić, że: ktobykolwiek niegodnie pożywał tego Sákrámentu, będźie winien Ciáłá, y Krwie Páńskiey, y owszem sąd sobie ie, y piie nie rozsądzáiąc Ciáłá Páńskiego 1. *Cor.* 11,27. *&c.* gdyby Ciáło Chrystusowe nie było przytomne.

Co inszego iest, gdy się Chrystus názywa Drogą *Ioan.* 14, 6. Drzwiámi *Ioan.* 10, 7. Winną máćicą *Ioan.* 15, 1. álbowiem że to sposobem znáczenia mowiono, iáśnie się z dálszego Pismá pokázuie. Ze záś mowi: *Jam iest winna máćicá prawdźiwa,* to mowi dla rożnienia się od dźikiey, cudzey, y nierodzáyney winney máćice, o ktorey Prorocy *Isa.* 5, 4. *Ierem.* 2, 21. mowią; Tym sposobem, iák, gdy się dobrym Pásterzem názywa, dla rożnienia się od Naiemniká. *Ioan.* 10, 11. Dáleko ináczey trzebáby rozumieć, gdyby był

mo-

mowił: Ia iestem *prawdźiwie* winna máćicá, ták iák mowił: Ciáło moie *prawdźiwie* ieſt Pokarm, ponieważ tákowy ſpoſob mowienia dáleko więcey chce wyráźić. Y nie znáyduiemy w cáłym Piśmie Swiętym żadnego mieyſcá, gdźieby wyráźniey mogł mowić. Dlatego niemożna rzecz, áby te Słowá Chryſtuſowe, ſpoſobem znáczenia mogły być rozumiáne, rownie ták máło iák te o Chryſtuśie: Ten ieſt Syn moy miły. *Matth*. 3, 17. Ten ieſt prawdźiwie Zbáwićiel Swiátá *Ioan*. 4, 42.

Czyli to pewna że Chryſtus Ioan. 6. mowił o przyſzłym Poſtánowieniu Wieczerzy Swiętey?

Wcále bezſprzecznie: álbowiem że oſtátnia Część tego Rozdźiału od ℣. 48 nie ma ſię rozumieć tylko o Wierze w Chryſtuſá, nayprzod iáśnie widźieć z wykłádu ſámego Chryſtuſá, ponieważ nie mowi: Ten Chleb ktory Ia dáię, álbo dałem, lecz: ktory Ia dam, ieſt moie Ciáło ℣. 52. co znáczy czás przyſzły. Wiárá záś w Chryſtuſá byłá iuż ná ten czas, gdy to Chryſtus mowił, owſzem wcále przed

Przyiśćiem Chrystusowym przykazána.

Po drugie: Gdyby to byli Zydźi, álbo náwet sámi Uczniowie Chrystusowi o Wierze w Chrystusá rozumieli, nie byliby tám żadney przyczyny mieli nád tym się swárzyć, y mowić: iákoż nam ten może dáć Ciáło swe ku iedzeniu? ℣. 53. y Uczniowie żadney przyczyny nád tym szemráć, że to iest twárda mowá ℣. 61. Gdyżby to nic nádzwyczáynego niebyło, gdyby był chćiał Chrystus tylko tyle wyráźić, że Go iáko żywy Chleb przez Wiárę pożywáć, y przyimowáć mamy. Podobnym sposobem, gdy się Chrystus, to *Swiátłośćią Swiátá*, to *Drogą*, to *Drzwiámi*, to *Winną Máćicą &c.* názywał, ktore mowy żadnemu nie były w podźiwieniu, ponieważ ie záraz poięli, że się o Wierze w Chrystusá, á nie, iák Słowá sáme w sobie brzmiáły, ma rozumieć. Ale gdy mowi: że Chleb ktory On da, iest Iego Ciáło, nád tym się zdźiwowáli Zydowie ℣. 53. y szemráli Uczniowie ℣.

62.

62. náwet wiele Uczniow Iego, dla tey mowy poſzli náwſtęcz od Chryſtuſá. ℣. 67. Co widząc Chryſtus, (y gdyby mowá Chryſtuſá ináczey niż brzmiáłá, miáłá być rozumiána,) byłby Im ią, iák więc czynił, obiáśnieł. (álbowiem Uczniom dána ieſt, iák Chryſtus ſam rzekł *Luc.* 8, 10., wiedźieć táiemnice Kroleſtwá Bożego) ták, iák ſię Chryſtus u Studnie explikował Sámárytáńſkiey Niewieśćie, ktora ſię tákże dźiwowáłá, że iey Chryſtus żywą wodę dáć chćiał *Ioan.* 4, 10. *&c;* Ale iż ſię to nie ſtáło, potrzebá ztąd wnośić, że Słowá Chryſtuſowe ták máią być rozumiáne iák brzmią, y iák ie Zydowie, y Uczniowie rozumieli, rownie iák owe Słowá Chryſtuſowe, gdy ſię Synem Bożym názywa, nádczym ſię Zydźi záwſze tákże gorſzyli. Záczym oſtátnia Częśc Roźdźiału *Ioan.* 6. ták iák brzmi, ma być rozumiána O Wierze Swiętey.

Czyby ſię nie mogło rozumieć, y mowić: Ze Chryſtus tylko o ſczegulnie Duchownym Pożywániu mowił, gdy powiáda: Duch ieſt kto-

ry ożywia: Ciáło nic nie pomaga.

Tu trzebá dobrze uważáć, że choćiażby też Chrystus ná tym mieyscu *Ioan.* 6, 64. o swoim Ciele był mowił, to chćiał powiedźieć o sposobie iák Kapharnaitowie mniemáli, iákoby surowe Ciáło Chrystusowe sztukámi ieść potrzebá: Ale gdy Chrystus mowi o sposobie iák iest prawdźiwie w tym Sákrámenćie przytomny, żadną miárą wierzyć nie można, że mowił o swoim Ciele, gdyż ile rázy o tym wspomina, záwsze mowił: *Ciáło moie. Ioan.* 6, 56. á nie: *Ciáło* iák *Ioan.* 6, 64. Albowiem iákżebyśmy mogli bez wielkiego bluźnierstwá o Ciele Chrystusowym mowić: że nic nie pomaga? poniewaz Chrystus sam o nim powiáda *Ioan.* 6, 55. *Kto pożywa Ciáłá mego, ma żywot wieczny.* Dlatego, gdy Chrystus mowi: *Ciáło nic nie pomaga*, rozumie przez *Ciáło* Rozum ludzki, ktory tey Táiemnice nie poymuie, lecz *Duch*, ktory przez Wiárę iest oświecony; przeto záraz dokłada: *Są niektorzy z was, co nie wierzą: Ioan.* 6, 65. Ze zás Chry-

stus

ſtus przez *Ciáło* rozumiał Rozum ludzki, z inſzego temu podobnego mieyſcá w Piśmie Swiętym widźiemy, gdźie Chryſtus rzekł Piotrowi, gdy go tenże zá Syná BOGA żywego ogłośił: *Błogoſłáwionyś ieſt Symonie Bariona: bo Ciáło, y Krew* (to ieſt Rozum ludzki) *nie obiáwiłá tobie, ále Oćiec moy ktory ieſt w Niebieśiech. Matth.* 16, 17. Podobnym ſpoſobem zowie Apoſtoł Rozum ludzki, Ciáłem, y Krwią *Rom.* 8, 5. *Gal.* 1, 16. *&c.*

Záczym z tychże ſámych Słow Chryſtuſowych, wynika tákowa Konkluzya: że Chryſtus w tym Sákrámenćie Ciáło ſwoie tákowym ſpoſobem dáie, ktorego *Ciáło* to ieſt Rozum ludzki poiąć nie może: Gdyby zaś Chryſtus tylko ſzczegulnie Duchownym ſpoſobem nam Ciáło ſwoie był zoſtáwił, mogłby to Rozum ludzki bárdzo łátwo poiąć: Więc muśiemy ſobie wnośić: że Chryſtus Ciało ſwoie prawdźiwie, y Iſtotnie Duchownym ſpoſobem nam ná Pokarm dáie, iák też powiedźiał: *Ciáło moie prá-*

wdźiwie iest pokarm. Ioan. 6, 56. czego Rozum ludzki poiąć nie może, bez osobliwey pomocy łáski, iák Chrystus potwierdza w pobliższym wierszu: *Dlategom wam powiedźiał, iż żaden nie może przyiść do mnie, ieśliby mu nie było dáno od Oycá moiego Ioan. 6, 66.* A toż to iest, co Chrystus w tymże Rożdźiale chćiał mowić tym, ktorzy nie wierzą, y tę Táiemnicę według Rozumu ludzkiego rozsądzáią: Ciáło, to iest Rozum, nic tu nie pomaga, lecz Duch, to iest Wiárá, ożywia, bo *Człowiek ćielesny nie poymuie tego, co iest Duchá Bożego; ábowiem głupstwem iemu iest, y nie może rozumieć iż Duchownie* (to iest z Wiáry) *bywa rozsądzon; lecz Duchowny* (to iest wierzący) *rozsądza wszystko*, mowi Apostoł 1. *Cor.* 2, 14. *&c.*

Czy też ieszcze Chleb, y Wino zostáie, gdy Ciáło, y Krew Chrystusowa iest przytomna?

Wcále nie, lecz iák rychło porządnie poświęcony Kápłan ten Sákráment ná Ołtarzu według Postánowienia spráwuie, y Konsekruie, Chleb mocą Boskiego Słowá w Ciáło, á Wi-

no

no w Krew Chryſtuſową przeiſtoczone bywa, ták iż tylko ſame przymiotne Poſtáći Chlebá, y Winá, to ieſt: co zmyſłom ludzkim, iáko widzeniu, Smákowi, y Dotykániu przypada, cudownym ſpoſobem zoſtáią, co ſłodka Roſtropność Boża dlatego ták rozporządźiłá, ponieważby wcále nie przyzwoićie było, gdybyśmy Ciáłá, y Krwie Chryſtuſowey w właſney widomey Poſtáći pożywáć mieli.

Ze záś Subſtáncya, álbo cáła Iſtność Chlebá, y Winá przeiſtoczona bywa, ieſt tákże pewna z Słow Chryſtuſowych, ktore (ponieważ ſą iáſne) według litery muſzą być rozumiáne: *To ieſt Ciáło moie; Tá ieſt Krew moiá. Matth.* 26, 26. *&c.* á nie ták: *W tym*-álbo *pod tym*-álbo *z tym Chlebem ieſt Ciáło moie &c.* Przeto ieſt wcále nieſłuſzna rzecz, bez Potrzeby, y Przyczyny Słowo Boże (ktore wſzędźie według mniemánia nie ktorych, ma być iáſne) ináczey rozumieć, álbo wykładáć, niż brzmi.

Ale Apoſtoł mowi: *Chleb ktory łamiemy, iżali nie ieſt uczeſtnictwem Ciáłá Páńſkiego?*

Ták mowi 1. *Cor.* 10, 16. Lecz przez to wcále nie chce rozumieć że Chleb ma uczestnictwo z Chrystusem, á ták chlebem zostáie, lecz pokázuie uczestnictwo, ktore my przez ten Sákráment z Chrystusem mamy. Dla tego jáśnie przydáie: *nas wiele iesteśmy ieden chleb, y iedno ćiáło* (miánowićie z Chrystusem) *wszyscy ktorzy z iednego Chlebá uczestnikámi iesteśmy*. Ze się ták ma rozumieć, potwierdzáią Podobieństwá, ktore Apostoł ná tymże Mieyscu przytacza: że żydowie, ktorzy Ofiáry iedzą, są uczestniki Ołtarzá; y Pogánie, ktorzy z tego co Bałwanom ofiárowano iedzą, do uczestnictwá czártow się udáią. Ták też Apostoł chce pokazáć, nie uczestnictwo Chrystusowe z Chlebem, lecz uczestnictwo Chrystusowe z temi, ktorzy z iednego Chlebá Błogosłáwionego są uczestnikámi. Ze záś tu, y ná innych mieyscách ieszcze Chlebem názwány bywa, stáie się to częśćią dla Postáći Chlebá, iż przedtym Chlebem był, rowne iák Pismo mowi: *Slepi widzą,*

obra-

chromi chodzą, iż przedtym ślepemi, y chromemi byli. *Matth.* 11, 5. y Wino w Kanie Galileyskiey Wodą zowie, iż Wodą było *Ioan.* 2, 9. Częśćią, á zwłászczá, iż iest Duchownym, Nádprzyrodzonym, Niebieskim, y żywym Chlebem iák Chrystus mowi. *Ioan.* 6, 51.

Jákże się tákowe Przeistoczenie, álbo Transsubstancyacya *stáć może?*

Wszechmocnośćią Bożą, y skutecznym Słowem Tego, ktory rzekł: *To iest Ciáło moie.* Ktoremu bespiecznie więcey wierzemy (ponieważ On iák wieczna Prawdá w swoim Słowie błądźić nie może) niżeli nászemu słábemu Rozumowi, ktory według Náuki Apostołá w rzeczách do Wiáry należących w niewolą podbić muśiemy pod posłuszeństwo Chrystusowe 2. *Cor.* 10, 5. Ieśli ták wielka skuteczność iest w Słowie Bożym, że poczyna być co nie było, iák Niebo, y źiemiá ktore nie były, On rzekł, y uczynione są, On rozkazał, y stworzone są *Psal.* 148, 5. dopieroż rozumniey wierzyć ma-

my

my, że też Słowo Boże ma tę moc, to, co iuż ieſt, w inſze przeiſtoczyć, iák z mułu źiemie Adámá *Gen.* 2, 7. z żebrá Adámowego uczynił Ewę *Gen.* 19, 26. Láſkę Moyżeſzową w Wężá przemienił *Exod.* 4, 3. Náwet Mánnę, Chleb Niebieſki w wſzyſtko w co kto chćiał. *Sap.* 16, 21. y w Kanie Galileyſkiey Wodę w Wino przeiſtoczył *Ioan.* 2, 8. Ták też rzekł *To ieſt Ciáło moie*, y ſtáło ſię. U ludźi to ieſt niepodobna, ále u BOGA wſzyſtko ieſt podobno. *Matth.* 19, 26. Ieżeli bowiem Chryſtus náſze ćieleſne, źiemſkie, y ſkáżytelne Ciáło w powſzechnym zmartwychwſtániu cále Duchownym, y nieſkáżytelnym 1. *Cor.* 15, 44. &c. náwet Ciáłu Iáſnośći ſwoiey przypodoba *wedle ſkutecznośći, ktorą też wßyſtko podbić ſobie może Philip.* 3, 21. iákżeby też tenże (w ktorym mieſzka wſzyſtká zupełność Boſtwá ćieleśnie) nie mogł uczynić, áby Ciáło Iego oraz ćieleśnie wedle Iſtnośći, y Duchownie wedle ſpoſobu w tym Sákrámenćie przytomne było? Iáko też wierzemy, że

Chry-

Chryſtus w Oſtátniey Wieczerzy Ciáło ſwoie, y Krew prawdźiwie wedle Iſtnośći dał Uczniom ſwoim, ále ſpoſob był Duchowny, y niepoięty, álbowiem tego ſámego, ktorego przyimowáli, widźieli przed oczyma ſwemi.

ROZDZIAŁ 2.

O Iſtotney Przytomnośći Chryſtuſá procz Pożywánia.

Czy tákże Chryſtus prawdźiwie ieſt Przytomny, wprzod niż tego Sákrámentu pożywamy?

Bez wſzelkiego wątpienia, ponieważ Słowo Boże ſkuteczne, y bez odwłoki ſwoię dźielnosć ma; Ták: Chryſtus ieſt przytomny, iák tylko Kápłan Słowá Poſtánowienia wymowi: *To ieſt Ciáło moie &c.* Albowiem niż Go Apoſtołowie w oſtátniey wieczerzy pożywáli, rzekł Chryſtus: To *ieſt* Ciáło moie, á nie: To *będźie*-álbo *ſtánie ſię* Ciáło moie, *ieżeli*-álby *gdy* Go pożywáć będźiećie.

Toż potwierdzáią Słowá Apoſtołá: *Chleb, ktory łamiemy, y Kielich ktoremu bło-*

gosłáwiemy, iżali nie iest uczestnictwem Ciáłá, y Krwie Chrystusowey? 1. *Cor.* 10, 16. zkąd iáśnie się wnośi, iż gdy chleb łamány, to iest Konsekrowány, y Kielich błogosłáwiony bywa, iuż tu *iest* Ciáło, y Krew Chrystusowá, więc przed pożywániem. Gdyby zás Chrystus tylko w pożywániu był przytomny, byłby Apostoł mowić muśiał: że Chleb ktory iemy, y Kielich ktory piiemy, iest uczestnictwo Ciáłá, y Krwie Chrystusowey.

Ani też pożywánie sámo z śiebie, álbo Wiárá Kommunikuiącego tákowey skutecznośći mieć nie może, Ciáło Chrystusowe przytowne uczynić; y gdyby Wiárá (przez ktorą iest wszystko podobno *Marc.* 9, 22.) tákże przemogła, nicby Kápłan nie miał przy tym do czynienia, y Postánowienie Chrystusowe byłoby dáremne. Dlatego Pożywánie nie należy do Istnośći Sákrámentu, tylko do Przyięćia, y skutecznośći Sákrámentu. Podobnym sposobem iák owá Wodá ná Weselu w Kanie, Słowem Chrystuso-

wym

wym w Wino przemieniona, Winem byłá, y zostáłáby byłá, choćiażby nie byłá pożywána, luboby bez pożywánia nie byłá nápaiáłá. Ták też iest, y zostáie Sákráment prawdźiwego Ciáłá, y Krwie Chrystusowey, choćiaż nie bywa pożywány; á ieżeli ma w Człowieku skutek czynić, muśi Go przyiąć iák Chrystus mowi: *Bierzćie, y Jedźćie Matth.* 26, 26.

Z tey Przyczyny też ten Sákráment dla Publiczney Adorácyi wystáwiony bywa: álbowiem iezelić Izráelitowie Arce, w ktorey Wiádro złote máiące Mánnę, y láskę Aároná ktora zákwitnęłá, y Tablice Przymierza chowano, *Hebr.* 9, 4. ták wiele czći wyświadczyli, Publicznie Ią przed sobą przez Kápłány obnośić kazáli *Num.* 10, 33. *&c.* náwet przed nią ná twarzy upadáli *Ios.* 7, 6. *&c.* Dálekoż słusznieysza, ábyśmy my Chrystusowi Pánu nászemu, ktoremu się kłániáią wszyscy Aniołowie Bożi *Hebr.* 1, 6. w tym Sákrámenćie Boską część oświadczáli; Przez to nie ádoruiemy

za-

żadnego Chlebá, ponieważ według náſzey Wiáry iuż tám żadngo nie máſz; áni też Poſtáći Chlebá, ktore tylko ſą powierzchowne znáki, ále ádoruiemy Chryſtuſá, ktorego pod Oſobámi Chlebá prawdźiwie przytomnego być wierzemy.

Lecz iákże można, żeby toż ſámo Ciáło, ná ták wielu Mieyſcách, w ták wielu Hoſtyách było przytomne?

Tyśiąc inſzych rzeczy wierzemy, ktorych rownie poiąć nie możemy, iáko to náprzykład: że táż ſámá Mánná, álbo Chleb Niebieſki w ták wiele tyśięcy uſtách záwſze byłá tá, ktorey káżdy żądał. *Sap.* 16, 21. y tym podobne. Albowiem gdyby Dźiełá Boſkie od Iego ſtworzenia wſzyſtkie mogły być Rozumem poięte, nie mogłyby być cudnemi názwáne; záczym u BOGA, u ktorego żadna rzecz nie ieſt niepodobna *Luc.* 1, 37. y to można, że toż ſámo Ciáło w wielu Hoſtyách, náwet y gdyby iednę Hoſtyą w wiele Pártykuł rozdźielono, w wſzyſtkich, y káżdey, tenże ſam nierozdźielony

cáły

cáły Chryſtus przytomny zoſtáie, iák Apoſtoł mowi, że Kommunikuiący Ciáłá Chryſtuſowego uczeſtnikámi ſą, nie po częśći, lecz bez wątpienia cáłego, wſzyſcy ktorzy z iednego Chlebá ſą uczeſtnikámi. 1. *Cor.* 10, 17. Więc iáko wierzemy, że gdy Chryſtus w oſtátniey Wieczerzy śiebie ſámego ſwoim 12. Uczniom dał, nie uwłaczáiąc Im przytomnośći Ciáłá ſwego, oraz był ná 13. mieyſcách; ták rownie ſię dźieie po dźiśdźień, że Chryſtus Ciáłá ſwego przytomnośći Błogosłáwionym w Niebie nie uwłaczáiąc, we wſzyſtkich Konſekrowánych Hoſtyách w Cáłym Swiećie prawdźiwie ieſt przytomny, ále oſobliwym, nádprzyrodzonym, y Sákrámentálnym ſpoſobem, ktorego błachy Rozum ludzki niech ſię nie waży badać, bo wielka moc BOGA ſámego, á od pokornych nie bywa badana ále uczczona *Eccli.* 3, 21. *&c.*

Gdyby kto niegodnie Kommunikował, czyby przećięż doſtał prawdźiwego Ciáłá Chryſtuſowego?

Ponieważ wierzemy, że mocą Słow Postánowienia Chrystus prawdźiwie iest przytomny, á że tákże ták długo tu zostáie áż przymioty Chlebá, álbo Winá zniszczeią, álbo ztrawione bywáią, więc idźie zátym, że tákowy rownie dostáie prawdźiwe CiáłoChrystusowe, y prawdźiwy Sákráment, ále nie Pożytki, y Skutki tego Sákrámentu, á ták tylko ná swoię zgubę. Co ztąd widźieć, iż Chrystus sam w ostátniey Wieczerzy od zdraycy Iudaszá nie stronieł *Matth.* 26, 20. *&c.* ále *po sztuczce wstąpił weń Szátan Ioan.* 13, 27. Ták też mowi Apostoł, że tákowy niegodny winien iest Ciáłá, y Krwie Páńskiey, to iest, iák gdyby sámemu sobie Syná Bożego znowu Krzyżował, y ná pośmiewisko miał *Hebr.* 6, 6. Owszem, że sobie Sąd ie, nie rozsądzáiąc Ciáłá Páńskiego. 1. *Cor.* 11, 27. *&c.*

Jákże, gdy się Hostye Swięte zepsuią, połamią, álbo skażone będą?

Przymioty tylko Chlebowe zniszczeią, bo Chrystus nie może być zepso-

psowány, áni być połomány, áni ſkażony *Rom.* 6, 9. Gdyby zaś kto z złośći Hoſtyą Sw. znieważył, tenby był winien Ciáłá Páńſkiego 1. *Cor.* 11, 27. ponieważ tákże Syná Bożego depce, y Krew Teſtámentu pokaláną bydź rozumie, przez ktorą był poświęcony *Hebr.* 10, 29.

ROZDZIAŁ 3.

O Kommunii pod obiemá Oſobámi.

Czy ieſt Przykazánie Boże pod obiemá Oſobámi Kommunikowáć?

Nie. Ale tylko, ten Sákráment pod obiemá Oſobámi ſpráwowáć, y Konſekrowáć; Ponieważ gdy Chryſtus przy Oſtátniey Wieczerzy ten Sákráment poſtánowił, Piſmo wyráźnie wſpomina, że tylko ſámi dwánaśćie Apoſtołow z Chryſtuſem zgromádzeni byli. *Matth.* 26, 20. *Marc.* 14, 17. *Luc.* 22, 14. Ktorych w tedy ná Kápłány poświęćił, y Im, y Ich práwym Naſtępcom w Kápłáńſtwie ſámym rozkazał czynić, iák On czynił, mowiąc: *To czyńcie ná moię pámiątkę. Luc.* 22, 19. Dlatego też Kápłáni, ile rázy pá-

miątkę tey Sw. Wieczerzy w Ofierze Mszy Sw. czynią, niepochybnie obie Postáći, według Postánowienia spráwowáć, Konsekrowáć, y pożywáć muszą. Więc gdyby ten Rozkaż Chrystusow do wszystkich się ludźi śćiągáć miał, muśieliby też wszyscy Kápłánámi, y do Spráwowánia, y Konsekrowánia tego Sákrámentu być sposobnemi. Lecz iák owe Słowá Chrystusowe do Iego Uczniow: *Weźmićie Duchá Swiętego, ktorych odpuśćićie grzechy są im odpuszczone, &c. Ioan.* 20, 22. nie wszystkich ludźi tykáią (bo ináczey mogłby káżdy ieden drugiego od grzechu rozgrzeszyć) ále Apostołow, y Ich Następcow tylko sámych; ták też to Przykazánie, tyka się sámych tylko Apostołow, y Ich Następcow. Záczym, iák máło UczniowieChrystusowi *Matt.* 18, 18, y *Ioan.* 20, 23. wszystkich wiernych reprezentowáli, gdy Im Urząd Kluczow oddawał, ták rownie máło (może się ná tákowymże fundámenćie mowić) ćiż 12. Apostołowie wszystkich wiernych reprezentowáli, gdy

im

im Urząd do ſpráwowánia tego Sákrámentu oddawano *Luc.* 22, 19. Temu ſię bynaymniey nie ſprzećiwia, że Apoſtoł wſzyſtkim Korynthianom bez Excepcyi podáie Poſtánowienie tego Sákrámentu. 1. *Cor.* 11, 13. *&c.* álbowiem iák máło Apoſtoł zámyślał wſzyſtkich Korynthianow Kápłánámi poświęćić, y Im ſpráwowánie tego Sákrámentu zlećić, ták rownie máło mogł zámyśláć, áby był Korynthianow do uſtáwicznego Pożywánia pod obiemá Oſobámi obowiązał, iáko ſię też nie záwſze dźiało, áni dźiać mogło dla Prześládowánia, iák ſię potym powie.

Ze Chryſtus rzekł: *Piyćie z tego wſzyſcy Matth.* 26, 27. tykáło ſię Apoſtołow ſámych, do ktorych mowił, ále nie ludźi świeckich, ponieważ tám żadnych nie było. Dlatego wſpomina Piſmo: *Pili* (to ieſt Apoſtołowie, ktorzy tylko przytomni byli) *z niego wſzyſcy Marc.* 14, 23. y muśieli bez wątpienia wſzyſcy Kielich między ſobą dźielić, ponieważ Kielich nie mogł być

podźielony ták iák Chleb Błogosłáwiony *Luc.* 22, 17. Zkąd wcále żadnego Przykazánia dla świeckich ludźi wymoc nie podobna, nie mniey iák ztąd: że Chrystus Chleb łamał *Marc.* 14, 22. że w Wieczor á nie Ráno, iák się po dźiśdźień dźieie, wieczerzą odpráwował *Matth.* 26, 26. że przy wieczerzy, y to wielce, y wyráźnie przykazał, że ieden drugiemu nogi umywáć powinien. *Ioan.* 13, 14. *&c.* czego wszystkiego żaden zá Obowiezuiące Przykazánie nie uznáie.

Izali Chrystus nie rozkazał tákże pod obiemá Osobámi ten Sákráment rozdawáć, y oprocz sprawowánia pożywáć?

Tákowe Przykazánie nigdźie się w Pismie Swiętym nie znáyduie, ále raczey Rozkaż dla wszystkich wiernych, áby się tego Sákrámentu Uczestnikámi stawáli (to iest, y zowie się Kommunikowáć) w ktorym wyrozumieniu Apostoł bárdzo baczenia godnie mowi: *Nas wiele iesteśmy iedno Ciáło, wszyscy ktorzy z iednego Chlebá uczestnikámi iesteśmy.* 1. *Cor* 10, 17. ále żeby się to z

Roz-

Rozkazu Chrystusowego koniecznie pod obiemá Osobámi dźiać muśiáło *Ioan.* 6, 54. nie ze wszystkim się dowieść może; ponieważ Chrystus w tymże Rozdźiale, w ktorym o Przyszłym Postánowieniu tego Sákrámentu mowi, żywot wieczny obiecuie ták tym, ktorzy pod iedną, iák tym ktorzy pod obiemá Osobámi Go przyimuią; gdy, to o iedney, to o obu, y owszem częśćiey tylko o iedney Postáći mowi, iák osobliwie widźieć *Ioan.* 6, 48. 50. 51. 52. 58. 59. *&c.* Ták też gdy Apostoł wspomina o S. Wieczerzy, mowi, to o iedney, to o obu Osobách 1. *Cor.* 10, 17. ná inszym mieyscu mowi, to o iedzeniu, y pićiu, to o iedzeniu *álbo* pićiu. 1. *Cor.* 11, 27. czego wszystkiego żadnego wyráźnego Przykazánia wyprowádźić, y wymoc nie możemy.

Lecz co się száfowánia tego Sákrámentu tyczy: Wolno Kośćiołowi Bożemu rozdawáć Go pod iedną, álbo obiemá Osobámi. *Nayprzod:* Przykłádem Chrystusowym, ktory Go sam

dwom Uczniom w Emmaus pod iedną Postáćią dał, bo zniknął z oczu Ich, skoro tylko chlebá Błogosłáwionego pożyli. *Luc.* 24, 30. *&c.* *Po drugie:* Przykłádem Apostołow, ktorzy tylko wspominaią o łamániu Chlebá *Act.*20. 7. *Po Trzećie:* Przykłádem Pierwszych Chrześćian, ktorzy trwáli w Náuce Apostolskiey, y w Uczestnictwie łamánia Chlebá *Act.* 2, 42. y 46. (że przez łamánie Chlebá rozumie się Wieczerza Swięta, wnośić mamy z Słow Apostołá ktory rownie tego sposobu mowienia záżywa o Wieczerzy, Swiętey: *Chleb ktory łamiemy, iżali nie iest Vczestnictwem Ciáłá Páńskiego?* 1. *Cor.*10,16.) á przećię nie znáyduie się ná wspomnionych Mieyscách *Luc.* 24, 30. *&c.* *Act.* 2, 42. y 46. Item *Act.* 20, 7. żadna wzmianká o Pićiu Kielichá; co się też záwsze wygodnie stáć nie mogło dla Prześládowánia; Dlatego, iák Dźieie Apostolskie wspominaią, łamáno też chleb mimo, y oprocz Kośćiołá, y táiemnie pożywáno tu, y owdźie w Domách. *Act.* 2, 46. y z Dźieiow

Ko-

Kośćielnych widźieć, że Wierni onego czáſu ten Sákráment w czyſtych lniánych chuſteczkách zwykli z ſobą do Domu bráć, y dla śiebie pożywáć. Tákże też pewna, że między Pierwſzemi Nowo-Náwroconemi Chrześćiány, wiele Nazareuſzow było, ktorzy dla ich ślubu według Zakonu Moyżeſzowego, (ktory wiele tyśięcy między Zydámi ieſzcze z początku trzymáli z pozwoleniem Apoſtołow *Act.* 21, 20.) żadnego Winá nie piiáli, á ták ſię od Kielichá Błogosłáwionego wſtrzymywáli, czegoby Im Apoſtołowie nie byli mogli pozwolić, gdyby byli zá to trzymáli, że iedná Poſtáć nie ieſt doſtátnia. Tego náśláduiąc Kośćioł Kátolicki, według odmiány rzeczy, y okoliczności czáſow, ten Sákráment to pod iedną, to pod obiemá Oſobámi rozdawał; rownie iák Kośćioł po dźiśdźień ma Moc z poważnych Przyczyn, pożywánia obudwoch Poſtáći pozwolić.

Czy Kośćioł ma Moc nieco odmienić w przednieyßych Punktách Wiáry, iák ſą Sákrámentá Swięte?

Kośćioł bynaymniey nic nie odmienia, co ſię tyczy Poſtánowienia, y Iſtnośći tego Sákrámentu; bo uznáie, że iáko Urząd grzechy odpuſzczáć, y zátrzymáć, ták też Urząd ten Sákráment ſpráwowáć Uczniom Chryſtuſowym, y Ich Náſtępcom ſámym przyſtoi; ponieważ Chryſtus obá urzędy ſwoim Uczniom, y Ich Náſtępcom ſámym nádał, iáko oczywiśćie widźieć *Matth.* 26, 20. *Mar.* 14, 17. *Luc.* 22, 14. *Matth.* 18, 18. *Ioan.* 20, 23. iáko też ten Sákráment záwſze w Kośćiele, doſkonále według Poſtánowienia, od Kápłánow ſpráwowány bywa. Tylko iedynie odmienia Kośćioł ſpoſob ſzáfowánia tego Sákrámentu ná tych, ktorzy go ſámi nie ſpráwuią, álbo Konſekruią; ponieważ żadnego Przykazu o ſpoſobie ſzáfowánia w cáłym Piśmie Swiętym nie znáyduiemy. Rownie iák Kośćioł nie Iſtność Chrztu Swiętego, lecz ſpoſob Chrzczenia

od-

odmienił, álbowiem według właſnego wyrozumienia Słowá Chryſtuſowego *Matth.* 28, 19. zowie ſię *Chrzćić* ták wiele, iák *Wnurzáć*, iák też Kośćioł wiele ſet lat ten Sákráment nurzániem adminiſtrował; á przećię pozwala Kośćioł podźiśdźień, że ſię odpráwuię tylko Polewániem Głowy Chrzczącego ſię, co iednák ieſt przećiw właſnemu wyrozumieniu Poſtánowienia. Náwet, zápátrzywſzy ſię ná ſámę tylko Literę Piſmá, to ſámi Apoſtołowie przećiw Poſtánowieniu Chrzćieli w Imię IEZUSA, iák widźieć *Act.* 2, 38. Item 8, 12. Item 9, 18. Item 10, 48. Item 19, 5. lubo my według wykłádu, náſzego S. Kośćiołá, ktorego w wſzyſtkim náśláduiemy, nie ták rozumiemy, iákoby Apoſtołowie nie byli Chrzćieli w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego, co ieſt Iſtotna formá do chrzczenia *Matt.* 28, 19. lecz, gdy Piſmo mowi, że chrzćieli w Imię IEZUSA, to ieſt ták wiele, iák: *Według Przykazu, álbo Poſtánowienia Chryſtuſowego.* Znowu: Może zá

do-

dozwoleniem Kośćiołá káżdy świecki chrzćić czáſu Potrzeby, co tákże ieſt przećiw poſtánowieniu Chryſtuſowemu, ktory ten Urząd ſwoim iedenaſtu uczniom, y Ich Naſtępcom ſámym nádał. *Matth.* 28, 16. 19. Co wſzyſtko żadnym inſzym ſpoſobem uſpráwiedliwiono być nie może, tylko iż Kośćioł (ktory od Duchá Sw. rządzony bywa, á ták prawdźiwy umyſł Chryſtuſow záchowuie 1. *Cor.* 2, 16.) uznáie, że te odmiány, Iſtnośći Sákrámentu nic nie ſzkodzą. Rownie iák uznáie, że otrzymánie iedney Poſtáći, oprocz ſpráwowánia, nikogo nie ukrzywdza. Zkąd ſię konkluduie, że Kośćioł ma moc, iż według odmiány Rzeczy, y okolicznośći czáſow, iák w Sákrámenćie Chrztu, ták też w tym Sákrámenćie, ſpoſob ſzáfowánia Iego odmienić może.

Pátrz o Mocy Kośćiołá w Częśći V. w Informácyi III.

Czemuż Kośćioł poſtánowił ten Sákráment pod iedną Poſtáćią ſzáfowáć?

Ten ieſt powſzechny zwyczay náſze-

ſzego Kośćiołá, ten Sákráment tylko pod Poſtáćią Chlebá ſzáfowáć, nie tylko świeckim, ále też Biſkupom, y Kápłánom, gdy oprocz Ofiáry Mſzy Sw. Komunikuią z náſtępuiących Przyczyn.

1mò: Ponieważ wierzemy, iż tákże procz Pożywánia w Błogoſłáwionym Kielichu przytomne ieſt Ciáło, y Krew Chryſtuſá; więc gdyby wſzyſtkim Kielich dáć muśiáno, podanoby czáſem ten Sákráment w niebeśpieczeńſtwo wylania, oſobliwie przy wielkim zgromádzeniu ludźi.

2dò: Ponieważ ten Sákráment ſzczegulnie w Ofierze Mſzy Sw. może być ſpráwowány, y Konſekrowány, záczym nie mogłyby Poſtáći Winá, ponieważ zepſowániu prędzy podpadáią, dla chorych wygodnie być záchowáne, y z iednego mieyſcá ná drugie noſzone.

3tiò: Ponieważ wielu ieſt Abſtemiuſzow, to ieſt tych, ktorzy z Nátury żadnego Winá pić nie mogą.

4tò: Tákże ieſt wiele mieyſc gdźie

żá-

żadnego Winá nie máſz, álbo nie ták wiele może być ſprowádzono, áby wyſtárczyło dla ták wielu tyśięcy ludźi.

5*to*: Ponieważ iednákże pod iedną Poſtáćią nie mniey odbieramy iák pod obiemá, dlatego Kośćioł ták przezornie poſtánowił, żeby wſzędźie w Swiećie byłá iednákowa rowność w ſzáfowániu SS. Sákrámentow. Dawa ſię prawdá ná niektorych Mieyſcách Kommunikuiącym po Kommunij przez świeckiego pić z Kubká, dla popłokánia, gdźie iednák tylko ſzczegulnie Wino, álbo inſzy napoy być może, ktory może być bróny, álbo nie.

Coż zátym właśnie mamy o tym wierzyć?

Powinniśmy iedno to wierzyć, że pod iedną tylko Poſtáćią, ták dobrze iák pod obiemá cáły nierozdźielony Chryſtus, y prawdźiwy Sákráment Ciáłá Iego, y Krwi pożywány bywa: gdyż Chryſtus wyráźnie mowi: *Bierzćie, y iedzćie, to ieſt Ciáło moie. Matth.* 26, 26. Albobyśmy muśieli przyznáć, że pod Poſtáćią Chlebá nie máſz Krwie,

zá-

zátym że ieſt przytomne martwe ćiáło, co ieſt przećiwko Piſmu *Rom.* 6, 9. 1. *Ioan.* 4, 3. Przyczym ieſzcze oſobliwie zważyć potrzebá, że choćiaż Chryſtus przykazał Ciáło ſwoie ieść, y Krew ſwoię pić, ztąd iednák nie idźie, że obie poſtáći bráć muśiemy, ále umyſł, y wola Chryſtuſowá ieſt, że Ciáłá Iego, y Krwie pożywáć mamy; á nie: iákbyśmy Ciáło Iego ieść, y Krew Iego pić powinni rownie iák inſzy poſpolity Pokarm, y Napoy iák Zydźi mniemáli *Ioan.* 6, 53. Bo Słowá Chryſtuſowe ſą Duchem, y żywotem, ále Ciáło nic nie pomaga, to ieſt: tákowym ſpoſobem iák Chryſtus rozumiał, ktory chce, áby to Pożywánie, nie według Ciáłá, y ludzkiego Rozumu, lecz według Duchá, y Wiáry rozſądzone było: *Ioan.* 6, 64. Dlatego to wſzyſtko ma ſię rozumieć o Duchownym, iednák prawdźiwym, Pożywániu, ktore ták dobrze pod iedną, iák pod obiemá Oſobámi ſię dźieie, gdyż Go záwſze cáłego, á nie częśćiámi, nigdy mniey, áni też więcey

cey, y záwſze też ſáme pożytki ztąd odbieramy, czy pod iedną, czy pod obiemá Poſtáćiámi kommunikuiemy. *Ioan.* 6, 59. *&c.* 1. *Cor.* 10, 17. Albowiem trzymamy zá to, według Náuki náſzego Sw. Kośćiołá, że łáſká, y Pożytek tego S. Sákrámentu, á zátym y náſzego zbáwienia, nie záwiſłá ná zewnętrznych Przymiotách Chlebá, y Winá według śiebie ſámych; lecz zwłáſzczá ná Ciele, y Krwi Chryſtuſowey, ktore pod iedną Poſtáćią ſą przytomne.

W tym wyznániu Wiáry Konkluduiemy z Apoſtołem: *My nie wźięliśmy Duchá tego Swiátá* (ktory náwet nayſkrytſze Táiemnice Boſkie przenikáć chce) *ále Duchá ktory ieſt z BOGA, ábyśmy wiedźieli co nam od BOGA ieſt dárowáno. Co też opowiádamy, nie przez uczone ſłowá ludzkiey mądrośći, ále przez Náukę Duchá, duchownym duchowne rzeczy przyſtoſuiąc. A człowiek ćieleſny nie poymuie tego, co ieſt Duchá Bożego, ábowiem głupſtwem Iemu ieſt, y nie może rozumieć, iż Duchownie bywa rozſądzon. Ktoż poznał umyſł Páńſki, ktoryby go*

náuczył? lecz my umyſł Chryſtuſow mamy. 1. Cor. 2, 12. &c. Ktory przykazał, żeby Kośćiołá ſłucháć *Matth.* 18, 17. á zátym Iego wykładu náśládowáć, ći co dobrowolnie wierzą, ktorzy ſą zrządzeni ku żywotowi wiecznemu. *Act.* 13, 48.

Náuká Morálna.

Z Godnośći, y Pożytkow tego naygodnieyſzego Sákrámentu ma káżdy konkludowáć, iák ieſt pożyteczna, y zbáwienna, náwet y bárdzo potrzebna, chcąc mieć, y záchowáć żywot Duſzy, áby częśćiey, iednák záwſze z przyzwoitym Przygotowániem, do Wieczerzy Swiętey przyſtępował; Chryſtuſá czyſtym ſercem przyimował, po Sw. Kommunij, Iego ſerdecznie pozdrawiał, chwalił, y Iemu dźiękował, á zwłaſzczá nowemi żywotá Poſtępkámi pokazał, że nie ſam tylko Sákráment, ále y Iego Pożytki, y ſkutki przyiął.

CZĘSC V.

O Swiętym Kośćiele.

INFORMACYA I.

O znákách prawdźiwego Kośćiołá Chrystusowego.

Coż iest Kośćioł?

IEst Powszechne zgromádzenie w Chrystuśie Wierzących, pod Chrystusem swoią Naywyższą Głową *Col.* 1, 18. y Iego Namiestnikem ná źiemi *Matth.* 16, 18. *&c.* Ktory z drugiemi Biskupámi, y Przełożonemi, widomym sposobem, według zrządzenia Bożego, Kośćioł rządźi *Act.* 20, 28.

Ktoreż są znáki prawdźiwego Kośćiołá Chrystusowego?

Według powszechnego Wiáry-wyznánia, ktore nayprzod od sámych Apostołow złożone, á potym ná Nicenskim Generálnym *Concilium* (gdźie pod Sw. Sylwestrem Papieżem w Roku

3*2ҫtym*, trzyſtá ośmnaśćie częśćią Biſkupow, częśćią inſzych Przełożonych, y Oycow zgromádzonych było) obſzerniey obiáśnione było, ſą te cztery: Wierzę *Ieden*, *Swięty*, *Kátolicki*, y *Apoſtolſki* Kośćioł.

ROZDZIAŁ 1.

Coż znáczy Ieden?

1*mò*: Ze, iáko tylko ieden B O G, iedná Wiárá, y ieden Chrzeſt ieſt *Epheſ*. 4, 5. ták też tylko ieden Prawdźiwy Kośćioł Chryſtuſow być może, ponieważ Chryſtus iedno ieſt z Ciáłem ſwoim. 1. *Cor*. 12, 12. *&c*.

2*dò*: Ze Kośćioł Iednego, iáko Powſzechnego, Naywyżſzego Páſterzá mieć muśi, iák Chryſtus o ſwoim Kośćiele mowi, że ieſt ieden Páſterz, y iedná Owczárnia. *Ioan*. 10, 16. á że wſzyſcy inśi Páſterze, y Doktorzy z nim w iedno ſię znidą w iedność Wiáry ku budowániu Ciáłá Chryſtuſowego *Epheſ*. 4, 11. *&c*.

3*tiò*: Ze Wiáry-Náuká Prawdźiwego Kośćiołá, káżdego czáſu, y ná wſzyſtkich mieyſcách iedná, y iedno-

ſtáyna być muśi *Ioan.* 17, 20. *&c.* bo tylko ieſt iedno Ciáło, y ieden Duch. *Epheſ.* 4 4. to ieſt iedno Rozumienie, y Umyſł w rzeczách do Wiáry należących po cáłym Swiećie 1. *Cor.* 1, 10. *Hebr.* 13, 8. *&c.* ztąd idźie, że choćiaż niektore rożne Rozumienia między uczonemi ſię znáyduią, iáko to o Poczęćiu N. Máryi Pánny: o Nieomylnośći Papieżá ſámego przez ſię, y innych więcey, ktore nie ſą zá Artykuły Wiáry od Kośćiołá podáne, to wcále nie ieſt przećiw iednośći Kośćiołá, ktora ma być rozumiána o Rzeczách do Wiáry należących, w ktorych wſzyſcy w obec ná iedno ſię zgadzáią: álbowiem gdyby kto przećiw naymnieyſzemu Punktowi Wiáry, przećiwne Rozumienie prowádźił, tenby záraz od iednośći Kośćiołá był odłączony. O czym Apoſtoł mowi *Rom.* 16, 17. *&c. Tit.* 3, 10. *&c.*

ROZDZIAŁ 2.

Coż znáczy Swięty?

1mò: Ze żaden Kośćiołowi Chryſtuſowemu inkorporowány nie bywa, ie-

dno

dno przez Chrzeſt Swięty, przez ktory Chryſtus ſwoy Kośćioł poświęca. *Epheſ.* 5, 26. *&c.*

2dò: Ze Náuká, Práwa, y Poſtánowienia Kośćiołá Swięte ſą, y do świątobliwośći żywotá náprowadzáią, álbowiem tá ieſt Wola Boża poświęcenie náſze. 1. *Theſſ.* 4, 3. 1. *Petr.* 1, 15. *&c.*

3tiò: Swiątobliwość Kośćiołá pokázuią ták wiele Swiętych, ktorzy w Kośćiele żyli, y ſą zbáwieni. Ták wiele Męczennikow, ktorzy zá Wiárę Kośćiołá ſwoię Krew wylali; Ták wiele Cudow, ktore B O G ná potwierdzenie Wiáry czynił według obietnicy Chryſtuſowey: *Cudá tych co uwierzą, te náśládowáć będą: w Imię moie czárty będą wyrzucáć* &c. *Marc.* 16, 17. *&c.* y ieſzcze po dźiśdźień dźieią ſię, iáko Chryſtus ſam o ſwoich Práwowiernych upewnił: *Záprawdę, záprawdę powiádam wam, kto wierzy w Mnię, uczynki ktore Ia czynię, y on czynić będźie, y większe nád te czynić będźie. Ioan.* 14, 12. *Marc.* 11, 23. Uczynki záś Chryſtuſowe były te: Slepi widzą, Chromi chodzą, głuśi

ſłyſzą, umàrli zmartwychwſtáią &c. *Matth.* 11, 5.

Czy ſię Swiątobliwośći Kośćiołá co uymuie, że nie wſzyſcy w nim świątobliwie żyią?

Rownie ták máło, iák Iudaſz zdraycá pierwſzego Kośćiołá Apoſtolſkiego świątobliwośći uiął. *Ioan.* 13, 10. Albowiem iáko między Pſzenicą znáyduie ſię Kąkol, iák Chryſtus *Matth.* 13, y w inſzych rożnych Podobieńſtwách pokázuie, ták ćierpi w ſwoim Kośćiele złe, y dobre. 2. *Tim.* 2, 20. *&c.* áż do końcá świátá, gdy dobrą Pſzenicę, to ieſt: Dobrych, do Niebieſkich Gumien zgromádźić, á Kąkol, to ieſt Bezbożnych do ogniá wiecznego wrzućić każe. *Matth.* 13, 42.

ROZDZIAŁ 3.

Coż znáczy Kátolicki?

Wprzod potrzebá wiedźieć: że Wierni nayprzod ſię názywáli Swiętemi *Act.* 9, 13. potym Chrześćiánámi *Act.* 11, 26. A gdy wiele kacerzy powſtáło, ktorzy tákże tych Imion záżywáli, názwał ſię prawdźiwy Ko-

śćioł

śćioł *Kátolickim*, to ieſt *Powſzechnym*, áby ſię rożnił od Kacerztw, ponieważ te nie wſzędźie, ále tylko w pewnych Mieyſcách, y Kráiách ſię znáydowáły; á dla tego tym powſzechnym Imieniem záſzczycáć ſię nie mogły: lecz názywáły ſię poſpolićie od ſwoich Przodkow, iáko *Arianie od Ariuſzá, Manicheuſzowie od Maneſa &c.* Luboby rádźi byli Kátolikámi być názwáni, iednákże im tego nigdy, nie bez oſobliwego dopuſzczenia Bożego, nie przyznáno, lecz to wſpániáłe Imię, po wſzyſtkie czáſy Prawdźiwemu Kośćiołowi Chryſtuſowemu zoſtáło; co ztąd widźieć, że gdy Cudzoźiemiec do ktorego Miáſtá przez cáły świát przyidźie, á pyta ſię o Kośćioł Kátolicki, żadnego Iemu inſzego nie pokażą, iedno náſz Kátolicki Kośćioł. To záś znáczy.

1mò: Ze Kośćioł Chryſtuſow, muśi być przez cáły świát rozſzerzony. *Marc.* 16, 15. o czym Apoſtoł ſam iuż ſwego czáſu, y tákże o przyſzłym czáśie Prorokuiąc: Rzymſkiemu Kośćio-

łowi nád inſze, to oſobliwe świádectwo dáie: *Nayprzod dźiękuię BOGV mojemu przez IEZVSA Chryſtuſá zá was wſzyſtkich, iż Wiárá wáſzá bywa opowiádána po wſzyſtkim świećie. Rom.* 1, 8.

2do: Ze prawdźiwy Kośćioł od czáſow Chryſtuſá porządnie, nieuſtánnie trwáć muśiał, y nigdy áż do końcá świátá ubywáć go nie może. *Matth.* 16, 18.

Czy też Kośćioł kiedy uſtawał?

Chryſtus Przodek, y Kończyćiel Wiáry *Heb.* 12, 2. iáko mądry Budowniczy, Kośćioł ſwoy nie ná Piaſku *Matth.* 7, 26. lecz ná opoce zbudował, á ták mocno, że też, y Bramy Piekielne nie zwyćiężą Go *Matth.* 16, 18. On nie tylko ſam zá Piotrem w Oſobnośći *Luc.* 22, 32. y zá wſzyſtkiemi Apoſtołámi, ale y zá temi ktorzy przez ſłowá Ich uwierzą w Niego *Ioan.* 17, 20. prośił, áby Wiárá Ich nieuſtawáłá. Obiecał tákże, że chce przy nim być áż do ſkończenia świátá *Matth.* 28, 20. A ták nie można, áby ten Kośćioł kiedyżkolwiek był miał uſtáć, álbo u-

ſtáć

ſtáć mogł. Náwet ieſt przećiw Rozumowi, żeby ſię Chryſtus, y ná naymnieyſzy czás od Kośćiołá, iák ſwego Ciáłá, miał odłączyć, gdyż go owſzem wychowywa, y utrzymuie iák káżdy ſwoie włáſne Ciáło, mowi Apoſtoł. *Epheſ.* 5, 29. Ze zás od początku Chrześćiáńſtwá po wſzyſtkie czáſy Kácerztwá bywáły, przez ktore wiele ludźi, y owſzem czáſem zgołá cáłe Kráie od Kośćiołá ſię odłączáły, przez to Kośćioł nie uſtawał, ále ráczey przez to był oczyſzczon, *boć muſzą być y Kacerſtwá, áby, y ktorzy ſą doświadczeni, ſtáli ſię iáwni* 1. *Cor.* 11, 19. My nie możemy ináczey o tym mowić, iedno iák S. Ian ieſzcze ſwego czáſu o tym piſze: *Z nas wyſzli, ále nie byli z nas, bo gdyby z nas byli, wzdyćby známi byli wytrwáli: ále áby ſię okazáli, iż nie wſzyſcy z nas ſą.* 1. *Ioan.* 2, 19. Záczym *mocny ſtoi grunt Boży, máiąc tę pieczęć: Zna Pan ktorzy ſą Iego, á niech odſtąpi od nieſpráwiedliwośći wſzelki ktory miánuie Imię Páńſkie.* 2. *Tim.* 2, 19.

ROZDZIAŁ 4.

Coż znáczy Apoſtolſki?

1mò: Ze prawdźiwy Kośćioł wybudowány ieſt ná Fundámenćie Apoſtołow, gdźie głownym Węgielnym Kámieniem ſam ieſt Chryſtus *Ephes.* 2,20. y od Apoſtołow po wſzyſtkiey źiemi ieſt rozſzerzony *Rom.* 10, 18.

2dò: Ze we wſzyſtkim náśláduie Náuki Apoſtołow, nie tylko w tych co piſmem zoſtáwili, lecz y w tych co uſtnie náuczáli, ktore iák Apoſtolſkie Podánia przyimuiemy. 2. *Theſſ.* 2, 14. *&c.*

3tiò: Ze muśi od Apoſtołow mieć porządną, y nieuſtánną Sukceſſyą, álbo Naſtępſtwo Papieżow, y Biſkupow, ktorzy Go po wſzyſtkie czáſy widomym ſpoſobem rządzą. *Act.* 20, 28.

Czy Kośćioł Chryſtuſow muśi być widomy?

Ták ieſt koniecznie. Chryſtus przykazał rádźić ſię Kośćiołá, y ſłucháć: Do tego Przełożonym Kośćielnym dał zupełną moc związáć, y rozwiązáć, to ieſt ſądźić ná źiemi *Matth.* 18, 17.

17. &c. Y tenże dał niektore Pásterze, y Doktory ku robocie posługowánia, y ku budowániu Ciáłá Chrystusowego, to iest Kośćiołá *Ephes.* 4, 11. &c. Apostoł nápomina Przełożonych Kośćiołá: *Pilnuyćie sámi śiebie, y wszystkiey Trzody, nád ktorą was Duch Swięty postánowił Biskupámi, ábyśćie rządźili Kośćioł Boży Act.* 20, 28. Tákże przykázuie pospolstwu: *Bądźćie posłuszni Przełożonym wászym, y bądźćie im poddáni, ábowiem Oni czuią, iáko ktorzy zá Dusze wásze liczbę oddáć máią Hebr.* 13, 17. Száfowánie SS. Sákrámentow, Ofiárá Mszy S. Urząd Káznodźieyski, y insze Kośćielne sprawunki, są widome, ták, że Kośćioł Boży iest iák Miásto, ktore ná Gorze iest osádzone, á nie może być zákryte *Matth.* 5, 14. Pogánie, y inśi co nie są w Kośćiele, muszą się ku niemu obroćić *Isa.* 60, 3. &c. á iákżeby się to dźiać mogło, gdyby nie był widomy? Przeto przećiwnie prorokował Prorok o Kośćiele Chrystusowym: *Wszyscy ktorzy ie uyźrzą, poznáią ie, że ći są naśieniem, ktoremu Pan błogosłáwił. Isa.* 61, 9. z czego wszy-

wszystkiego koniecznie to nástępuie: że Kośćioł Chrystusow iest widomy.

Ponieważ Kośćioł iest widomy, iákże być może, że wierzemy Swięty Kośćioł?

Co widźiemy, tego prawdá wierzyć nie możemy, ponieważ Wiárá iest Wywodem rzeczy niewidźiánych *Hebr* 11, 1. Lecz insza iest Kośćioł widźieć, insza weń wierzyć. Rownie iák Pismo Sw. wierzemy, á przećię Go widźiemy. Widźiemy Litery Pismá, á wierzemy że iest prawdźiwe Słowo Boże, ták też widźiemy Kośćioł w Iego Przełożonych, y członkách, á wierzemy że ten widomy Kośćioł, iest Kośćioł Chrystusow, y z Nim niewidomym sposobem ziednoczony, że od Duchá S. rządzony bywa &c.

INFORMACYA II.

O Głowie Kośćiołá Swiętego.

Czy Kośćioł muśi mieć widomą Naywyższą Głowę?

Bez wszelkiey wątpliwośći. Widomy Kośćioł, widomą Głowę, widoma Owczárnia, widomego Pásterzá mieć muśi, áby lud Páński nie był iák

O-

Owce bez Páſterzá. *Num.*27,17. BOG nád káżdym Narodem poſtánowił Przełożonego *Eccli.* 17, 14. co ieſt potrzebna do záchowánia Dobrá Poſpolitego, á oſobliwie do Promowowánia Iednośći Wiáry, y do záchowánia Iey. Lubo B O G w Stárym Teſtámenćie ludowi dał Zakon iák, y w Nowym Teſtámenćie: Lubo B O G w tedy dáleko więcey do ſámego śiebie dał mowić, y śiebie pytáć, niż kiedykolwiek po przyiśćiu Chryſtuſowym *Deut.* 4, 7. Lubo BOG ſam ráczył lud prowádźić *Exod.* 13, 21. á tákby też mogł lud ſwoy przez ſámego śiebie, y w Duchownych rzeczách rządźić; poſtánowił iednák oprocz Lewitſkich Kápłánow, Naywyżſzego Kápłáná, áby był wſzyſtkiemu ludowi w Rzeczách Duchownych Przełożonym *Exod.* 28, y 29. do ktorego Kápłáni, y inśi Przełożeni zewſząd w Rzeczách wątpliwych przychodźić, y o rádę pytáć, y Iego Sądu ſłucháć muśieli *Deut.* 17. 8. *&c.* náwet y ſam Xiążę ludu wſzyſtkiego *Num.* 27, 21. Ták

y Chrystus naymądrzeyszy Przodek, y Kończyćiel Wiáry *Hebr.* 12, 2. nie mogł z mnieyszą Opátrznośćią Kośćioł swoy rozporządźić, ponieważ rownie ták się stárał według swoiey Mądrośći około Iego záchowánia, iáko y około Iego wyfundowánia. Dlatego lub Chrystus iest, y zostawa włásną niewidomą Głową swego Kośćiołá *Coloss.* 1, 18. muśi przećięż ná mieyscu Iego być Głowá widoma, ktoraby Kośćioł widomy, widomym sposobem rządźiłá; przez co iednák nie rowna się Chrystusowi (ponieważ Chrystus inszym doskonálszym sposobem, to iest wlewániem łask swoich iest Głową Kośćiołá) ále iest Chrystusowi subordynowána, y względem Chrystusá tylko iest członkiem Kośćiołá, iák insze; lecz względem widomego Kośćiołá iest Głową ná mieyscu Chrystusá, to się ma rozumieć: Iego Naywyższym Pásterzem.

Czy Piotr Apostoł od Chrystusá zá swego Namiestniká, álbo widomą Naywyższą Głowę Kośćiołá iest postánowion?

Ták

Ták ieſt zápewne, iáko iáśnie z Piſmá Bożego widźiemy.

Imò: Chryſtus Iemu przed wſzyſtkiemi Apoſtołámi z oſobná powiedźiał: *Tyś ieſt Opoká, á ná tey Opoce zbuduię Kośćioł moy &c. Matth.* 16, 18. Ze Chryſtus przez tę Opokę Piotrá chćiał rozumieć, ieſt oczywiſta temu, kto ma oczy ku widzeniu, y uſzy ku ſłuchániu *Matth.* 13, 9. *&c.* Widźieć to z Znáku Iego Imienia, iák Chryſtus mowi: *Tyś ieſt Symon, Syn Iona, ty będźieſz zwan Cephas (co ſię wykłada, Opoká) Ioan.* 1, 42. bo Cephas w Syryiſkim Ięzyku, ktorym Chryſtus mowił, znáczy Opokę. Záczym iż Słowo Boże, iáko ieſt ſłuſzna, y ſpráwiedliwa, rozumieć ſię ma ták iák brzmi, więc tu tyle znáczy, *Tyś ieſt Piotr* (álbo *Cephas*, to ieſt *Opoká*) *á ná tey Opoce zbuduię Kośćioł moy.* Chryſtus nie mogł właśniey, y iáśniey mowić. Czemużby był miał Imię Symoná odmienić ná Piotrá, gdyby nie był chćiał przez to dáć co znáć?

Ze záś Piotr názwány ieſt Opoką, to bynaymniey ſię nie ſprzećiwia

Chry

Chrystusowi, ktory od Apostołá Skáłą iest názwány 1. *Cor.* 10, 4. Albowiem Chrystus iest naygłownieyszą Skáłą, Piotr iest tylko według uczestnictwá Skáłą, przez udźielone Iemu od Chrystusá własnośći Kośćielney Skáły. Ná podobieństwo iák Apostołowie názwáni są Fundámentem Kośćiołá *Ephes.* 2, 20. choćiaż Fundámentu innego nikt záłożyć nie może, okrom tego ktory záłożony iest, ktory iest Chrystus I E Z U S. 1. *Cor.* 3, 11. naywyższy Węgiełny Kámień. Chrystus mowi do Apostołow: *Wy iesteście Swiátłość Swiátá Matth.* 5, 14. choćiaż o sobie sam powiáda: *Iam iest Swiátłość Swiátá. Ioan.* 8, 12. Pismo Sw. zowie ludźi Bogámi *Psal.* 81, 6. choćiaż tylko ieden BOG iest; á Pismo nie może być skażone, powiáda Chrystus sam *Ioan.* 10, 35. zkąd owszem idźie, że ponieważ Piotr od Chrystusá naygłownieyszey Opoki Opoką iest, Namiestnikiem Chrystusowym iest, co potwierdzáią nástępuiące Słowá Chrystusowe: *Y Tobie dam Klucze Krolestwá Niebieskiego:*

á cokolwiek zwiążeż ná ziemi, będźie związáno, y w Niebieśiech &c. Matth. 16, 19.

2dò: Tę Moc, ktorą tu Chrystus Piotrowi obiecał, Iemu rzeczywiśćie konferował po swoim Zmartwychwstániu, gdy mu przed wszystkiemi inszemi wyráźnie rzekł do trzećiego rázu: *Páś Báránki moie, páś Owce moie, Ioan.* 21, 15. *&c.* w czym zwłaszczá uważyć możemy, że Chrystus Iemu przed wszystkiemi innemi Naywyższy Pásterski Urząd zlećił, nie tylko nád Pospolstwem, ktore się przez Owce rozumie *Ioan.* 10, 16. ále y nád drugiemi Apostołámi, ktorzy przez Báránki się znáczą, ponieważ Ich sam Chrystus Báránkom przyrownywa. *Luc.* 10, 3. Do tego ponieważ Chrystus żadnych nie excypuie, zlećił mu wszystkie Báránki, y Owce, záczym y drugich Apostołow, y Uczniow.

3tiò: Chrystus mowi do Piotrá przed wszystkiemi inszemi: Iam prośił zá tobą, áby nie ustáłá Wiárá twoiá; á ty niekiedy náwroćiwszy śię, potwierdzay Bráćią twoię. *Luc.* 22, 32. W czym

Chrystus nayprzod upewnia, że Iego Wiárá nigdy nie ustánie, á ták w rzeczách Wiáry nigdy nie pobłądźi. Po drugie: dáie mu Powagę, y Naywyższą Moc swoich Bráći, miánowićie drugich Apostołow potwierdźić.

Więc, lubo niektore rzeczy z tych co tu wspomniono, álbo ieszcze wspomniono będźie, tákże drugim Apostołom potym są rzeczone, y im tákże należą, iáko: Moc Kluczy, Urząd Pásterstwá &c. iednákże to zá tym idźie, że Piotr, ponieważ Chrystus iemu z osobná przed drugiemi mowił, osobliwą ma Powagę nád-y procz drugich Apostołow.

Czy w Piśmie S. są ieszcze Przodkowánia, ktore Powagę Piotrá potwierdzáią?

Piotr bywa záwsze między Apostołámi pierwszy miánowány *Luc.* 6, 14. y ná inszych mieyscách, lubo Andrzey według powołánia był stárszy *Ioan.* 1, 40. *&c.* Chrystus Piotrowi przed wszystkiemi innemi Apostołámi nayprzod po swoim Zmartwychwstániu się ukazał *Luc.* 24, 34. 1. *Cor.* 15, 5. Piotr ná

Pier-

Pierwſze *Concilium*, álbo Kośćielną Rádę drugich Apoſtołow wezwał, y nápomniał do obieránia nowego Apoſtołá ná mieyſce Iudaſzá *Act.* 1, 15. *&c.* Piotr po wźięćiu Duchá Sw. naypierwey w przytomnośći drugich Apoſtołow, Zydom Ewángelią opowiádał *Act.* 2, 14. B O G przez Piotrá pierwſzy Cud uczynił ná potwierdzenie Ewángelii *Act.* 3, Piotr oſobliwą Powagą Anániaſzá, y Saphirę nagłą śmierćią *Act.* 5, á Symoná czárnokśiężniká słowámi ukarał *Act.* 8, 20. Piotrowi w widzeniu od BOGA obiáwiono, że y Pogány miał przyiąć do Wiáry *Act.* 10, Y on im tákże nayprzod Ewángelią opowiádał, do czego Go BOG między drugiemi Apoſtoły obrał, iák On ſam mowi *Act.* 15, 7. Piotr ná Powſzechnym *Concilium* w Ieruzalem pierwſzy wyrok czyni, przy ktorym też zoſtáło z pozwoleniem wſzyſtkich innych Apoſtołow, y náwet w Przytomnośći Iákubá, choćiaż to był Biſkupem w Ieruzalem *Act.* 15,

Lecz Piotr był od Apoſtołow do Samaryi

postány. Act. 8, 14. á Páweł sprzećiwił się mu w twarz Gal. 2, 11.

To nie uwłacza Zwierzchnośći nic, rownie iák: dlatego iednákowo wszystkie trzy Boskie Osoby rowne są, y zostáią, lubo Syn od Oycá *Ioan.* 7, 29. y Duch Swięty od Oycá *Ioan.* 14, 26. y Syná *Ioan.* 16, 7. ná ten świát iest zesłány. Podobnym sposobem: Krol iednákowo zostáie Krolem, choćiaż mu czásem Iego Poddáni rádzą dla Dobrá Páństwá swego, sámemu ná Woynę iecháć, álbo w Domu zostáć, iák o Dawidźie czytamy 2, *Reg.* 18, 3. co Iego Naywyższemu Pánowániu nic nie uwłaczáło: Nie mniey iák gdy ktora Zwierzchność w rzeczách nagány godnych od swoich Poddánych przystoinie strofowána bywa, iáko widźieć ná Dawidźie, y Ioabie 2. *Reg.* 19, 5. *&c.* Ani też nie záwisłá w iákim Punkćie Wiáry, w ktorey Piotr pobłądźić nie mogł według obietnicy Chrystusowey *Luc.* 22, 32. lecz tylko w Podchlebstwie, iż Piotr, bez wątpienia z Dobrey Intencyi, dla pozyská-

ſkánia Umyſłow wierzących (rownie iák Páweł ſam czynił *Act.* 16, 3. y 21, 26.) to z Pogány, to z Zydámi obcował w tych rzeczách, ktore ſię ich Zakonu tykáły, co Páweł ſądźił zá rzecz nagány godną *Gal.* 2, 12.

A zátym przerzeczone, y inne ieſzcze Przodkowánia, ktore Piotrowi w Piśmie Sw. y od wſzyſtkich Oycow SS. przyznáne bywáią, dáią doſtáteczne świádectwo, że Piotr Głową, y nayprzednieyſzym między Apoſtołámi był, nie według ſwego Poświęcenia, y Apoſtolſkiego Urzędu, w ktorym wſzyſcy rowni byli, lecz tylko według Iuriſdykcyi, álbo naywyżſzey mocy w rządzeniu cáłego Kośćiołá iáko Naywyżſzy Páſterz w ktorym Urzędźie Iemu náſtępuią wſzyſcy ták názwáni Papieże, ktorzy przez porządną, y nieprzerwáną Sukceſſyą, álbo Náſtępſtwo ná Stolicy Piotrá śiedźieli áż do dniá dźiśieyſzego.

Coż ieſt, y zowie ſię Papież?

Papież według ſwego Poświęcenia, ieſt tylko ordináryinym Biſkupem w

Rzymie, iák się też y pisze. Záś według swoiey Iurisdykcyi, Urzędu, y Naywyższey Mocy iest Namiestnikiem Chrystusowym ná ziemi, Práwym Nástępcą, y Sukcessorem Piotrá ná Stolicy Apostolskiey, y Papieżem to iest Oycem, widomym Naywyższym Káplánem, Naywyższym Pásterzem, y Biskupem wszystkich w Chrystusá wierzących. Bywa Tytułowány: Nayświętszym, nie dla swoiey Osoby, lecz dla swego Urzędu, ktory iest Nayświętszym ná cáłym świećie. Ten według czásu pánuiący Papież, iáko widoma Głowá, y Kárdynali, Biskupi, y inni Przełożeni, reprezentuią, y rządzą widomy Kośćioł Chrystusow.

Zkądże to pochodźi, że Biskup w Rzymie iest Głową Kośćiołá?

Ponieważ Zydźi Słowo Boże odrzućili, y sámi się wiecznego żywotá niegodnemi być osądźili, obroćili się Apostołowie do Pogan *Act.* 13, 46. Ná ow czás Rzym był Pierwszym Miástem Pogánow, rownie iák Ieru-

za-

załem Zydow, iáko widźieć z Słow Chrystusowych do Páwłá, áby pokazał że Páweł Imię Iego miał nośić przed Narody, y Syny Izráelskiemi *Act.* 9, 15. rzekł do niego: *Iákoś o mnie świadczył w Ieruzalem, tákżeć, y w Rzymie trzebá świadczyć Act.* 23, 11. iáko się stáło *Act.* 28, 16. *&c.* Ták też Piotr S. iáko Pierwszy Namiestnik Chrystusow, y Naywyższy Pásterz Kośćiołá, Rzym obrał, gdźie zá świádectwem Naystárszych Oycow SS. 25. Lat swoię Stolicę miał, á w Roku Chrystusowym 66. dniá 29. *Iunij* pod Cesárzem Neronem, tegoż dniá był ukrzyżowány, ktorego Sw. Páweł był śćięty; iák mu Chrystus opowiedźiał, *Ioan.* 21, 18. Rzym utrzymał po Piotrze przez wszystkie czásy áż do Dniá dźisieyszego nieprzełamáną Sukcessyą álbo Nástępstwo Biskupow; Ták możemy od przeszłego Papieżá *Klemensá dwunastego* ná wstęcz ráchowáć áż do *Klemensá pierwszego,* ktory był Uczniem Apostołow *Philip.* 4, 3. á po Piotrze drugim Biskupem w Rzymie, á od Roku

Chrystusowego 67, áż do 76. Naywyższym Pásterzem cáłego Kośćiołá: Y od teráźnieyszego pánuiącego Papieżá *Benedyktá czternastego* prowádźi nas Kośćielna Historya náwstęcz áż do *Benedyktá pierwszego*, ktory od Roku Chrystusowego 574. áż 578. Kośćiołem rządźił. Rzymscy Biskupi własną Osobą, álbo przez swoich Posłow, ná wszystkich porządnych, Powszechnych Koncyliách prezydowáli, y przodkowáli, iáko tego wszystkiego Kośćielna Historya dowodźi, y wszyscy nie interessowáni Dźieiow Pisárze przyznáć muszą. Dla tych, y innych Przyczyn, Biskup w Rzymie, iáko Práwy Sukcessor, álbo Następcá Piotrá ná Stolicy Apostolskiey, od cáłego Kátolickiego Kośćiołá przez cáły świát, káżdego czásu, zá Iego widomą Naywyższą Głowę miány, y uznány bywa.

Coż trzymamy o Nieomylnośći Papieżá?

Wierzemy że Powszechny Kośćioł ná *Generálnym Concilium* od Papieżá iáko Naywyższey Głowy przystoynie zebrány, w Náukách do Wiáry, y Oby-

czá-

czáiow należących chybić nie może; á że bez Papieżá iáko Naywyżfzey Głowy żadne Przyftoyne Generálne *Concilium* nie może fię odpráwowáć, ponieważ Piotrowi, y Iego Práwym Náftępcom od Chryftufá przyobiecáno, że Wiárá Iego nie uftánie, y ieszcze do tego przykazáno fwoich Bráći, to ieft zgromádzone *Concilium* konfirmowáć, y potwierdzáć. *Luc.* 22. 32. *Oftátek obacz w Rozdźiale* 1. *tey Części V.*

INFORMACYA III.

O Mocy Kośćiołá Swiętego.

Czy Kośćioł ma Moc rozkázywáć, y ftánowić?

W Rzeczách ktore fię Wiáry, y dobrych Obyczáiow tykáią, ma zupełną Moc; ponieważ Chryftus przykazał żeby fię Kośćiołá rádźić, y Iego fłucháć; náwet żeby tego ktory Kośćiołá nie fłucha, mieć zá Pogániná, y Celniká *Matth.* 18, 17. Ze fię zás to nie tylko ma rozumieć w máteryi ukaránia Brátá fwego, ále y o wfzyftkich infzych Punktách, dlatego przydáie Chryftus w náftępuiącym záraz ℣. 18. wyráźnie: *Záprawdę powiádam wam, coby-*

ściekolwiek związáli ná źiemi, będźie związáno, y ná Niebie &c. w ktorych Słowách Chrystus nic bynaymniey nię excypuie, lecz Przełożonym zupełną moc dáie swoy Kośćioł we wszystkim sądźić, y rządźić.

Czy Kośćioł tákże ma moc raz uczynione Postánowienia znowu odmienić, ile ktore do czásu tylko były przykazáne?

Ták iest zápewne że może. Y ták wiele rzeczy w Nowym Testámenćie odmieniono, ktore BOG w stárym wyráźnie przykazał, iák o Dniu Sobotnim *Deut.* 5, 12. Ktory, Kośćioł mocą sobie od Chrystusá dáną odmienił ná Niedźielę, y dozwala potrzebniey sze rzeczy czynić, vg: Ogień wzniecáć, y tym podobne. Ktorych przedtym BOG był zákazał. *Exod.* 35, 3. y mybyśmy byli powinni záchowáć, ponieważ Przykazánie o Sobоćie w Nowym Zakonie przyimuiemy. Chrystus powiáda: że nie przyszedł rozwięzowáć Zakon, ále wypełnić *Matth.* 5, 17. á przećię Kośćioł Wyrok uczynił, żę Stáry Zakon Chrześćiány nię obo-

obowięzuie. *Act.* 15, Według Postánowienia Chrystusowego, muśieliby ludźie wprzod być náuczáni *Matth.*28, 19. y wierzyć *Marc.* 16, 16. niżby byli ochrzczeni, iáko też ten zwyczay był zá czásow Apostołow, y pierwszego Kośćiołá *Act.* 2, 41. Item 8, 12. Item 8, 37. Item 18, 8. *&c.* á przećie Kośćioł ordynował, że y Dźieći chrzczemy. Náwet co Kośćioł ná Powszechnym w Ieruzalem miánym *Concilium* wyráźnie záwárł, że się potrzebá wstrzymáć od Krwie, y od rzeczy dawionych *Act.* 15, 18. *&c.* to Kośćioł znowu potym odmienił,gdy nam pozwała tákowe ieść. Ztąd idźie że Kośćioł ma zupełną moc, raz uczynione Postánowienia, náwet co, y ná *Generalnym Concilium* stánowiono, przez drugie, według odmiány czásow, y okoliczności, odmienić, popráwić, álbo wcále znieść, gdy tego Potrzebá, álbo Pożytek powszechnego Kośćiołá, według Iego zdánia, wyćiągá.

INFORMACYA IV.

O Urzędźie Sądu Kośćiołá Swiętego.

Ko-

Kośćioł ma od Chrystusá Moc w wszystkim wyrok uczynić, iáko oprocz iáśnego Postánowienia Chrystusowego *Matth.* 18, 17. *&c.* Dźieie Apostolskie *w Rozdźiale* 15, pokázuią. Albowiem gdy w Antyochii nie máły rozruch, y spor około Wiáry się wszczął, ieżeli też Nowonáwroceni Pogánie według Zakonu Moyżeszowego wprzod się powinni dáć obrzezáć, nie odważył się Pártykulárny Kośćioł w Antiochii, áni Páweł, y Barnabas iáko Apostołowie, y Przełożeni owego Gminu, tego sporu przez śiebie sámych rozsądzáć; lecz Kośćioł w Antiochii postánowił, áby Páweł, y Barnabas sámi z strony Pytánia tego szli do Ieruzalem do Apostołow, y do Stárszych, ktorzy ná ow czás Powszechny Kośćioł reprezentowáli, ponieważ Apostoł Piotr iáko Głowá Kośćiołá tám báwił, ktory też wprzod wyrok uczynił; á gdy drudźi Apostołowie, y Stárśi ná to przystáli, nápisáli wyrok, y posłáli go przez dwoch Posłow, ktorych z między śiebie wy-

brá-

bráli z Páwłem, y Barnabą do Antyochii, w ktorym piſániu zwłaſzczá uważáć potrzebá.

1mò: Ze Pártykulárny Kośćioł nie może ſporu około Wiáry rozſądźić: álbowiem czemuż tego Páweł, y Barnabas nie uczynili, ktorzy w Antyochii prawdźiwie byli?

2dò: Ze Kośćioł, gdźie Głowá z Stárſzemi zgromádzona byłá, we wſzyſtkim rozkáżywáć muśiał: álbowiem ták ſię dáie ſłyſzeć: *Niektorzy z nas wyſzedſzy zátrwożyli was ſłowy, przewracáiąc Duſze wáſzę, ktorymeśmy nie rozkazáli.* ℣. 24.

3tiò: Ze Duch Swięty tákowe *Concilium* rządźi, y dlatego beśpiecznie ſię ná wyrok *Concilij* ſpuśćić możemy: *Zdáło ſię Duchowi Swiętemu* (mowią) *y Nam, ábyśmy więcey nie kłádli ná was ćiężaru &c.* ℣. 28.

4tò: Ze Kośćioł w Antyochii przyiął Wyrok bez wſzelkiego ſprzećiwienia ſię, z rádośćią. Iáko to wſzyſtko obſzerniey widźieć *Act.* 15. Tych dowodnych Dźieiow, y Przykłádu pierwſze-

wſzego Kośćiołá náśláduie po wſzyſtkie czáſy prawdźiwy Kośćioł Chryſtuſow.

Czy Piſmo S. przez ſię ſáme nie może być Sędźią w Rzeczách wątpliwych?

Piſmo nie może być właśnie Sędźią, ponieważ ieſt Práwem, Swiádectwem, y Práwidłem, według ktorego Sędźiá w ſwoim Wyroku poſtępowáć powinien. Ták Chryſtus ſam bierze Piſmo zá świádká, ále nie zá Sędźiego, gdy do zátwárdźiáłych Zydow mowi: *Rozbieraycie Piſmá, bo one ſą, ktore świádectwo dáią o Mnie. Ioan.* 5, 39.

Z Powagi tylko Kośćiołá możemy ſzczegulnie wierzyć, że Piſmo ktore mamy, y zá tákowe trzymamy, ieſt prawdźiwe Słowo Boże. Albowiem Kośćioł ieſt ſtárſzy niż Piſmo Nowego Teſtámentu; bo niż Ewángeliie opiſáne były, iuż od Chryſtuſá był fundowány Kośćioł, ktory wſzyſtko we wſzyſtkim rozporządzał, y ſądźił bez Piſmá, iáko widźieć *Act.* 15, *&c.* Ten Kośćioł potym zá pilnym ſzukániem Piſmo przyiął, nie wſzyſtko w obec,

po-

ponieważ przyiął Ewángeliią Márká, ktory tylko był Uczeń Apostołow, y áni widźiał Chrystusá, á przećiwnym sposobem odrzućił Ewángeliią Bártłomieiá, Nikodemá, y innych; ktorzy Chrystusá widźieli. Ná ktory sposob nie możemy tey Ewángelii wierzyć, gdyby nas Powagá Kośćiołá do tego nie pobudzáłá, ponieważ z Pismá sámego tego dowieść nie możemy.

Záczym Pismo nie może być Sędźią, lecz tylko iest Regułą álbo Práwidłem Wiáry. Więc gdźie Pismo iáwnie iásne iest, tám bez wątpienia nie potrzebuie żadnego inszego Sędźiego, lubo finálny Wyrok záwsze od Kośćiołá dependuie, ktory sądźić muśi, czy Pismo w tym álbo w owym ták ma być rozumiáne. A iż Pismo nie ná káżdym mieyscu iest iásne 2. *Petr.* 3, 16. ták, żeby iáko Sędźiemu przynależy, iásny Wyrok dáć mogło (álbowiem gdyby to Pismo uczynić mogło, álbo czyniło, nie byłoby wcále żadney sprzeczki około Wiáry ná świećie) záczym powinniśmy się według

dług Postánowienia Chrystusowego, y Przykłádem pierwszych Chrześćian w rzeczách wątpliwych u Kośćiołá dopytywáć, y Iego Wyroku słucháć. Co też iuż był zwyczay w Stárym Testámenćie, gdźie B O G Moyżeszowi przykazał śiedmdźieśiąt z Stárszych wybráć, ktorzyby z Nim ludem rządźili *Num.* 11, 16. Ci, co było łátwieyszego, sądźili sámi, á co się Im trudnieyszego widźiáło, odnośili do Moyżeszá *Exod.* 18, 26. Także BOG wyráźnie postánowił, że lud, y ná káżdym mieyscu náznáczeni Sędźiowie, gdy między niemi wątpliwa spráwá o Zakonie, o Przykazániu, y tym podobnych rzeczách, ktore się BOGA tykáły, przypadáłá, záwsze się wypytywáć muśieli u Kápłánow, á Naywyższy Kápłan czynił Wyrok. Kto tedy z hárdośći nie chćiał być posłusznym rozkazániu Kápłáná, ten umrzeć muśiał. *Deut.* 17, 8 *&c.* To Postánowienie potym było odnowione zá czásow Krolá Iozaphata 2. *Paralip.* 19, 8. *&c.*

Czy

Czy nie káżdy może Pismo S. czytáć, y One według swego upodobánia wykłádáć?

Pismo S. czytáć ogulnie nie iest zákazáno, owszem iest chwalebna, gdy to kto czyni áby ztąd był utwierdzony w Wierze, y w utrapieniách pośieszony. *Rom.* 15, 4. ponieważ Pismo S. iest bárdzo pożyteczne ku náuczániu, ku strofowániu, ku náprawieniu, ku ćwiczeniu w Spráwiedliwośći 2. *Tim.* 3, 16. Ale, iż pewnemi czásy tákże pospolićie, y nieuczoni ludźie odważáli się Pismo według swoiey Głowy wykłádáć, á przez to w wielkie Błędy, y w rożne przećiwko sobie sámym woiuiące Náuki wpádli, dlatego Kośćioł niekiedy postánowił, áby tákowi ludźie bez pozwolenia swoiey Duchowney Zwierzchnośći Pismá bez rożnośći nie czytáli. Przez to, Pismo S. w sobie nie wszystkim iest zákazáne czytáć go, iákoby było co niegodźiwego; nie mniey, iák: iż iest wszystkim przykazáno czytáć Go. Albowiem gdy Chrystus do zátwárdźiáłych Zydow mowi: *Rozbieraycie Pismá*

Ioan. 5, 39. rownie ták máło może być Przykazániem dla wszystkich Wiernych, iák to: *Poprzedaycie co macie, á daycie Iałmużnę Luc.* 12, 33. y tym podobne, ktore iednák do Wiernych mowił. Owszem iest niepoięta, żeby to Przykazánie dla wszystkich być mogło; álbowiem z kądżeby wszyscy wierni, przez Tyśiąc, y kilká set lat po czásách Chrystusowych, gdy ieszcze żadnych Drukárni nie było, ták wiele Biblij byli mieli? Lecz Pismo według swego upodobánia záwsze wykłádáć iest zákazáno, ponieważ nayprzod wiedźieć mamy, iż káżde Proroctwo Pismá, nie dźieie się wykłádem własnym 2. *Petr.* 2, 20. Dlatego ow Pokoiowy Krolowy Æthyopskiey, czytał prawdá Pismo, ále się Go wykłádáć nie odważył *Act.* 8, 27. *&c.* *Ták iest wszelki, ktory się národźił z Duchá,* ten się da iák Nikodem náuczyć. *Ioan.* 3, 8.

Po drugie. Są niektore rzeczy w Piśmie Sw. trudne ku wyrozumieniu, ktore náuczeni, y niestáteczni wykręcáią, iáko y inne Pismá ku swemu własne-

ſnemu zátráceniu. 2. *Petr.* 3, 16.

Po trzećie. Nie możemy káżdemu Duchowi wierzyć, ále ſię mamy doświadczáć Duchow ieśli z BOGA ſą 1. *Ioan.* 4, 1. Oczywiſtá záś ieſt, że káżdego włáſny iego Duch, nie záwſze z BOGA być może, ponieważ nád iednym Punktem ták wiele przećiwnego Rozumienia bywa, że ieden Text iuż ták, iuż inák ſię wykłada. Mowá záś ktora z BOGA ieſt, nie może być teraz *IEST* á znowu *NIE*, ponieważ w Chryſtuśie nie ieſt, *IEST* y *NIE*, ále záwſze *IEST*, w nim było. 2. *Cor.* 1, 18. *&c.* BOG, nie ieſt BOG rozterku, ále pokoiu 1. *Ioan.* 16, 13. Záczym powinniśmy, y możemy ſzczegulnie tylko, beśpiecznie náśládowáć Wyroku Kośćiołá, ktory dla Aſſyſtencyi Duchá S. ieſt nieomylny. Więc kto zna BOGA, ten ſłucha Kośćiołá, kto nie ieſt z BOGA, nie ſłucha Kośćiołá, ztąd znamy Duchá prawdy, y Duchá Błędu 1. *Ioan.* 4, 6.

Czyli Kośćioł wcále nie może mylić, iż Iego Wyroku ſłucháć muśiemy?

W Rzeczách Wiáry, Powſzechny Kośćioł Chryſtuſow nigdy nie mylił, áni mylić mogł, ponieważ Chryſtus wieczna Prawdá *Ioan.* 14, 6. zbudował Go ná Opoce *Matth.* 16, 18. ktorego Wiárá nie uſtánie. *Luc.* 22, 32. y ſam z nim ieſt po wſzyſtkie dni áż do ſkończenia świátá *Matth.* 28, 20.

Po drugie: Ponieważ ieſt Filarem, y utwierdzeniem Prawdy 1. *Tim.* 3, 15. co ztąd iedynie widźieć, że ten Kośćioł przećiw ták wielom Prześládowániom, Odſzczepieńſtwom, y Kacerztwom, ktore wſzyſtkie weſpoł przećiwko niemu powſtáły, iednák záwſze w Gorę przemaga, y nienáruſzonym zoſtáie, ták iáko Słowo Boże ieſt nieodmienne. *Pſal.* 116, 2. A coż będą ludźie mogli, kiedy áni bramy Piekielne, ná Piotrze, y Iego Naſtępcách zbudowánego Kośćiołá, według Słow Chryſtuſowych zwyćiężyć nie mogą. *Matth.* 16, 18. Ták mocny ſtoi Grunt Boży 2. *Tim.* 2, 19.

INFORMACYA V.

O Uſtáwách Kośćiołá Swiętego.

Czy

Czy Kośćioł ma Moc Ustáwy, y Przykazánia stánowić?

Duch S. Biskupow, y Przełożonych postánowił, áby rządźili Kośćioł Boży *Act.* 20, 28. Do Rządzenia záś niechybnie potrzebna iest Moc, Ustáwy, y Przykazy dawáć, według okoliczności czásow, ludźi, y Mieysc. Dlatego, rownie iák Swiecka Zwierzchność Moc ma w swoim Kráiu Ustáwy, y Przykazy dawáć, do Dobrá Kráiu, y utrzymánia Rzeczy-Pospolitey zmierzáiące, ktore Poddáni powinni, y dla Sumnienia záchowáć *Tit.* 3, 1. *Rom.* 13, ták y Kośćioł ma w Rzeczách Duchownych Moc Ustáwy, y Przykazy dawáć, ktore Kośćielną Dyscyplinę, y Porządek popieráią, áby wszystko się dźiało uczćiwie, y według Porządku w Kośćiele Bożym. 1. *Cor.* 14, 40.

Czyśmy powinni Ustáwy Kośćiołá przyimowáć, y záchowáć?

Wszelkie Ustáwy, ktore álbo ná *Generálnym Concilium* są postánowione, álbo zwyczáiem Powszechnego Ko-

śćiołá ztwierdzone, powinniśmy przyiąć, y záchowáć. Owszem byłoby to wielkie głupstwo, sprzećiwić śię tákowey Rzeczy, ktorą cáły świát przyimuie: A ieśli śię kto zda bydź swárliwym, my nie mamy tego obyczáiu, áni Kośćioł Boży 1. *Cor*. 11, 16. Bo Chrystus przykazał Kośćiołá słucháć *Matth*. 18, 17. Apostołowie náuczáli, żebyśmy Przykazánia *Act*. 15, 41. Náuki *Act*. 16, 4. y Podánia Kośćielne záchowáli 2. *Thess*. 2, 15.

Lecz to tylko są ludźie, ktorzy tákowe Ustáwy czynią, á Chrystus odrzuca ustáwy ludzkie?

Ze Chrystus Ustáwy ludzkie u Zydow odrzućił *Marc*. 7, 7. *&c*. przez to nie chćiał wszystkich Ustáwow bez Rożnośći odrzućić; ále tylko te, ktore álbo Przykazániu Bożemu przećiwne, álbo márne, y niepożyteczne były (iák w wspomnionym Roźdźiale widźiemy) ponieważ Chrystus mowi: *Nisczyćie Przykazánie Boże, ábyśćie Ustáwę wászę záchowáli*. *Marc* 7, 9. co zápewne iest rzecz niesłuszna. Záś wcále ináczey trzymáć należy o Kośćielnych

nych Ustáwách, ktore tym śćisleysze záchowánie Przykazań Bożych popieráią. Ani też wcále nie trzymamy więcey o Ustáwách Kośćielnych niżeli o Przykazániach Bożych iák Zydźi czynili, ále náśláduiemy od Chrystusá sámego dáney w podobnych rzeczách rády: *To trzebá dźiáłáć (czynić) á owego nie opuszczáć Matth.* 23, 23. Rownie ták, y Apostoł ma być rozumiány *Coloss.* 2,8.

Ze záś tylko są ludźie, ktorzy Ustáwy czynią, to nikogo od Posłuszeństwá uwolnić nie może: Krol w Kráiu iest tákże Człowiek: ále są postánowieni Rządcámi, y Sługámi Bożemi, ktorymeśmy posłusznemi być powinni, według Postánowienia Bożego *Rom.* 13, 6. Apostołowie, ktorzy Ustáwy podáli, y záchowáć przykazáli, też byli ludźie, á ći, ktorzy náuczáią, y zá doskonáłą Ustáwę trzymáią, że oprocz Pismá wcále żadnych Ustaw przyimowáć, y trzymáć nie należy, są podobno Aniołowie? *ále choćby Anioł z Niebá przepowiádał wam mimo to cośmy wam przepowiádáli, niech będźie przeklęctwem,*

mowi Apostoł *Gal.* 1, 8. Ktory iednák przepowiedźiał, y náuczał, ábyśmy Podánia trzymáli 2. *Theſſ.* 2, 14. Dla tego my One trzymamy, dobrze wiedząc, że kto Ustáwámi Kośćielnemi gárdźi, nie gárdźi człowiekiem, ále BOGIEM 1. *Theſſ.* 4, 8. y dlatego iáko Pogánin, y Celnik ieſt *Matth.* 18, 17.

Czyśmy tákże powinni Przełożonym Kośćiołá w oſobnośći być poſłuſzni?

W Duchownych Rzeczách, powinniśmy w wſzyſtkim náſzey Duchowney Zwierzchnośći, ták dobrze iák Swieckiey w Rzeczách Swieckich, być posłuſzni, ponieważ nie máſz Zwierzchnośći tylko od BOGA *Rom.* 13, á nie tylko ná oko, y powierzchownie, ále też dla Sumnienia w proſtośćie ſercá, iáko Chryſtuſowi *Ephes.* 6, 5. *&c.* ktory Przełożonych ſwemu Kośćiołowi poſtánowił *Act.* 20, 28. y Im powiedźiał: *Kto was ſłucha mnie ſłucha, á kto wámi gárdźi, mną gárdźi Luc.* 10, 16. Dlatego nápomina Apoſtoł: *Bądźćie posłuſzni Przełożonym wáſzym, y bądźćie Im poddáni; álbowiem Oni czuią, iáko ktorzy zá Du-*

ſze

ſe wáſze liczbę oddáć máią. Hebr. 13, 17.

A gdyby Przełożeni Kośćiołá, zły Zywot prowádźili, czybyśmy powinni iednákowo być Im posłuſzni?

W Rzeczách przerzeczonych powinniśmy, byleby porządnie ná to postánowieni byli; co Chrystus tym przeznáczył: *Ná Stolicy Moyżeſzowey uśiedli Doktorowie, y Pháryzeuſzowie, wſzystko tedy cokolwiek wam rozkażą záchowywayćie, y czyńćie, ále wedle Uczynków Ich nie czyńćie. Matth. 23, 2. &c.*

INFORMACYA VI.

O Piąćiu Przykazániach Kośćiołá Sw.

Ktoreż ſą Przykazánia Kośćielne?

I. *Będźieſz postánowione Dni Swięte záchowywał.*

II. *Będźieſz w káżde Swiętá Mſzy S. z nabożeństwem ſłuchał.*

III. *Będźieſz nákazáne Dni Postne, y Rożność Potraw záchowywał.*

IV. *Będźieſz ſię przynaymniey raz w Rok twemu postánowionemu Kápłánowi, álbo z Iego pozwoleniem inſzemu, twoich grzechow ſpowiádał.*

V. *Będźieſz Nayświętſzy Sákráment Oł-*

[ol]tarzá, przynaymniey raz w Rok, miánowićie około czásu Wielkanocnego, przyimował.

Czemuż Kościoł dał te Przykazániá?

Aby Przykazánia Boże tym porządniey záchowáne były: Mamy álbowiem Boże Przykazánie Iemu służyć, Niedźiele święćić; Grzechow nászych się Spowiádáć, Nayświętszą Wieczerzą przyimowáć &c. Więc náznácza Kośćioł czás, y sposob, kiedy, y iák, to wszystko záchowáć mamy, ábyśmy wszyscy iednoż, y iednomyślnie BOGA czćili, chwalili, y wielbili. *Rom. 15, 5. &c.*

ROZDZIAŁ I.

Coż przykázuie pierwsze Przykazánie?

Ze oprocz Niedźiele, tákże od Kośćiołá postánowione Swiętá Uroczyste záchowáć powinniśmy, tym rownie sposobem iák Niedźiele.

Pátrz o tym w Częśći III. Inform. V. O trzećim Przykazániu.

Czy słuszna, żebyśmy oprocz Niedźiele ieszcze inne Swiętá Uroczyste záchowáli?

Były w Stárym Testámenćie procz Soboty wiele innych Swiąt przykazáne

ne, iák: Swięto Wielkanocy *Deut.* 1[illegible]
1. Pierwoćin *Num.* 28, 26. Tygodniow
Deut, 16, 10. Trąb *Num.* 29, 1. Kuczek
Deut 16, 13. z ktorych niektore Siedm
dni trwáły. Siodmy Rok záwſze nie-
mal cáły świętnie záchowáno *Lev.* 25,
4. Oprocz tych ſtánowiłá Synágogá
ieſzcze inſze Uroczyſte Swiętá, iák
czytamy *Iudith.* 16, 31. 1. *Machab.* 4, 59.
&c. Ták też ieſt ſłuſzna, żebyśmy o-
procz Niedźiele, niektore inne Uro-
czyſte Swiętá záchowywáli, gdyż my
dáleko więcey Dobrodźieyſtw w Zá-
konie łáſki, od BOGA odbieramy.

Czemuż Kośćioł Swiętá poſtánowił?

Nayprzod á zwłaſzczá wſzyſtkie ku
chwale Bożey. Uroczyſte Swiętá
Chryſtuſowe, ná Rozpámiętywánie
Táiemnic Zyćia Iego. Uroczyſte Swię-
tá Mátki Bożey, Apoſtołow, y innych
Swiętych, dla Chwały BOGA w
Swiętych Iego, ná wzbudzenie w
Chryſtuſá Wierzących, Ich Obcowá-
niem w życiu, do náśládowánia, y ná
otrzymánie od BOGA przez Ich
przyczyny pożądánych Dárow, dla
Do-

Dobrá powszechnego Kośćiołá; dokąd zmierzáią wszystkie Modlitwy, ktorych Kośćioł w Dni Uroczyste záżywa.

ROZDZIAŁ 2.

Coż przykázuie drugie Przykazánie?

Zebyśmy w Niedźiele, y Swiętá Mszy S. nie tylko Przytomnośćią według Ciáłá, lecz z należytym Nabożeństwem słucháli.

Pátrz o tym w Częśći III. Inform. V. O Trzećim Przykazániu.

Czemuż to Kośćioł przykazał?

Aby wszyscy Wierni Chrystusowi mieli ustáwicznie trwáiące nápomnienie, y Pámięć Męki Chrystusowey, ktorą Msza S. przedstáwia: y oraz tákże stáli się uczestnikámi tey Nayświętszey Ofiáry, ktora Pánu BOGU od Kápłáná zá wszystkich ofiárowána bywa.

Pátrz o tym w Częśći IV. Inform. IV. O Mszy S.

ROZDZIAŁ 3.

Coż przykázuie trzećie Przykazánie?

Zeby w przykazáne dni Postne, iák

to ſą 1mò Dni czterdźieśći przed Wie-
kanocą. 2dò Czworo ſuche dni. 3tiò
Wigiliie przed Uroczyſtemi Swiętámi Chryſtuſowemi, y niektorych Swiętych, pośćić, á w Piątek, y w Sobotę przez cáły Rok rożność Potraw záchowáć, to ieſt: od iedzenia mięſá ſię wſtrzymáć, chybáby Boże Národzenie w Piątek álbo w Sobotę przypádło, ktorego dniá nie maſz żadney Abſtynencyiey nákazáney. Tákże gdy Wigilia álbo Dźień Poſtu przypada w Niedźielę, tákowy Poſt w Sobotę przedtym záchowány bywa.

Coż należy do Kośćielnego Poſtu?

Pośćić ieſt prawdá właśnie wſtrzymáć ſię od wſzelkiego Pokármu, co káżdy według ſwey wolney woli czynić może. Lecz Kośćioł dla ludzkiey Krewkośći obowięzuie tylko żeby Mięſá nie ieść, áni inſzych rzeczy zákazánych; y tylko raz ná dźień ieść, wieczorem záś ſzczupłą Kollácyą ſię kontentowáć.

Ktorzyż Pośćić powinni?

Wſzyſcy ktorych Młodość, Wiek po-

podeszły, y niedostátek nie exkuzuie. Tákim sposobem 1mò: Młodźi ludźie ktorzy dwudźiestego pierwszego Roku ieszcze nie dokończyli, 2dò Stárzy ktorym Siły ustąpiły, 3tiò Brzemienne Niewiásty, y karmiące Mámki, 4tò Ci ktorzy ćiężko robić muszą, 5tò Ubodzy ktorzy procz tego máło ieść máią, 6tò Wędrowni ludźie, ktorzy wielką codźienną podroż odpráwuią, 7mò Chorowići, y tym podobni, nie powinni pośćić, iednákże się od iedzenia Mięsá wstrzymáć powinni gdy mogą. Ieżeliby záś kto dla tey álbo tym podobney przyczyny, wcále Pośćić, álbo w Piątek, y w Sobotę przykazáney ábstynencyi záchowáć nie mogł, powinien się Duszy swoiey Pásterzá pytáć, ktory według okoliczności Przyczyn obiáśni, czy exkuzácya ważna.

Czy Post iest dawny, y dobry zwyczay?

Dobra iest Modlitwá z Postem *Tob.* 12, 8. co cáłe Pismo wyświadcza, ktore Post ápprobuie *Rom.* 14, 21. Rádźi 2. *Cor.* 6, 5. náwet y przykázuie *Ioel.* 2,

12.

12. Moyżeſz, y inni w Stárym Te-
mencie *Exod.* 34, 28. Chryſtus ſam
Matth. 4, 2. Apoſtołowie *Act.* 13, 2.&c.
á zátym Wierni po wſzyſtkie czáſy
pośćili, iák Chryſtus przepowiedźiał
Luc. 5, 35. Dlatego Poſt, ieſt BOGU
podobáiący ſię, y záſługuiący Uczy-
nek; poniewaź iák Chryſtus mowi:
B O G temu odda, ktory z dobrego
Sercá pośći *Matth.* 6, 18.

Czemuż pewne Poſtne Dni ſą poſtánowione?

Poſt ieſt prawdá po wſzyſtkie czáſy
dobry, y chwalebny, ále iż powſze-
chny Poſt rownie iák Powſzechna
Modlitwá BOGU przyiemnieyſza ieſt,
y pożytecznieyſza *Matth.* 18, 19. więc
Kośćioł z Poſtánowienia ſámych A-
poſtołow ordynował.

1mò: Czterdźieſtodniowy Poſt, czę-
śćią dla náśládowania, y Pámiątki
czterdźieſtodniowego Poſtu Chryſtu-
ſowego; częśćią dla godnieyſzego
przygotowánia ſię do Swiąt Wielka-
nocnych.

2dò: Suche Dni, álbo Poſt Kwárta-
łowy: Ná záczęćie, y ná poświęcenie
BO-

GU czterech czásow dorocznich Pokutą, y Postem trzydniowym. Częścią tákże, ponieważ o te czásy Kápłáni bywáią poświęcáni, dla modlitwy do BOGA zá Przykłádem Apostołow *Act.* 14, 22. áby Kościoł swoy godnemi Sługámi, y Kápłánámi opátrzyć ráczył.

3*tiò:* Wigiliie álbo Dni Postne przed przednieyszemi UroczystośćiámiChrystusowemi, Mátki Bożey, Apostołow, y innych Swiętych; częśćią ná wychwalenie BOGA w Swiętych Iego, częśćią dla tym lepszego przygotowánia się do nástępuiącey Uroczystośći, częśćią też dla nászego nápomnienia, że gdy Chrystusá, y Iego Swiętych náśládowáć chcemy w ich Wspániáłośći, mamy ich tákże náśládowáć w Pokućie, y umartwieniu sámych śiebie.

4*tò:* Abstynencyą álbo wstrzymánie się od iedzenia Mięsá w Piątek, y w Sobotę, dla ustáwicznie trwáiącey Pámiątki, y dla czći gorzkiey Męki, y śmierći Chrystusá IEZUSA, ktory w

te

'te dwá dni náſze Zbáwienie ſpra-
wał, y wykonał.

Powſzechnie záś wſzelki Poſt, y Abſtynencya ſą poſtánowione ná ukaránie, y Umártwienie Ciáłá, dla tym łátwieyſzego ſprzećiwienia ſię złym żądzom, y ná ubłagánie zágniewánego BOGA, przez tákowe umartwienie, y upokorzenie ſámego śiebie. *Iudith.* 4, *Ioel.* 2, *Ionæ* 3, Przyczym iednák záwſze pámiętáć mamy, że iáko ſię od Pokármow wſtrzymuiemy, ták też zwłáſzczá od grzechow pośćić, y wſtrzymáć ſię muśiemy, co ieſt nayoſobliwſze, y BOGU nayupodobáńſze poſzczenie *Iſa.* 58, 3. *&c.*

Czemuż ſą zákazáne pewne Potráwy?

Iż Poſt zmierza ná umartwienie ćiáłá, dlatego zákázuie Kośćioł Mięśne Potráwy, ktore bárdźiey karmią niż inſze Potráwy. Przez to iednák nie ieſt, áni bywa Mięſo iák iáka zła Potráwá zákazáne, iák Mánicheyczykowie czynili, co według zdánia Apoſtołá byłáby Náuká czártowſka; *bo wſelkie Boże ſtworzenie dobre ieſt, á nie ma*

odrzucono, co z dźiękowániem bywá przyimowáno. 1. Tim. 4, 1. &c. Lecz rownie iák Owoc, z ktorego Adam iadł, tákże w ſobie zły nie był; á iednák iż od BOGA był zákazány, ták wiele złego nárobił, nie Owoc w ſobie, lecz nieposłuſzeńſtwo Adámá. Ták czyni tylko nieposłuſzeńſtwo ſámo, że grzeſzemy gdy w zákazáne dni mięſo iemy.

Ale co wchodźi w Uſtá, nie plugáwi człowieká, iákże grzechem być może?

Gdy Chryſtus ták mowi *Matth.* 15, 11. przez to wcále nie chce mowić, że z tey Przyczyny, nie oglądáiąc ſię ná żaden zákaz, możemy ieść co chcemy, lecz tylko mowi o Potráwách, ktore z nieumytemi Rękámi pożywáne bywáią, co nie ſplugáwia ℣. 20. iáko też żadna Potráwá przez ſię ſumnienia plugáwić nie może ℣. 17. lecz Nieposłuſzeńſtwo, ktore z przećiwnego ſercá pochodźi, człowieká plugáwi ℣. 18. Rownie tákże, gdy Apoſtoł náucza: że Wierni żadney rożnośći czynić nie máią w Potráwách

1. *Cor.* 10, 25. *Coloss.* 2, 16. przez
wcále nie rozumie, że śię ná Chwałę
BOGA, y ná umartwienie ćiáłá od
pewnych Potraw wstrzymáć nie mamy,
á ieszcze mniey, że pewne potráwy
nie mogą być zákazáne, ponieważ
Apostołowie sámi Wiernym zákazáli
Krwie, y Rzeczy dawioney nie ieść
Act. 15, 29. co Kośćioł dźiśieyszego
dniá znowu pozwala: lecz uczy tylko
1. *Cor.* 10, że, lubo pozwolono iest
wszystko co w Iátce przedawáią ieść
dla sumnienia, iednák wstrzymáć śię
potrzebá od tego, co iest bałwanom
ofiárowáno, tylko dla zgorszenia. A
do *Coloss.* 2, mowi o tych Potráwách,
ktore żydowskim Zakonem zákazáne
były, ktorych wiernym ieść pozwala.

Co wszystko my z Apostołem wierzemy,
y náuczamy, tylko mowiemy, że iáko
wszystko wprawdźie iest czyste, według
Słow tegoż Apostołá, *ále źle iest
człowiekowi, ktory ie z obráżeniem*
Rom. 14, 20. ták też Mięso káżdego
czásu iest dobra, y czysta Potráwá, ále niegodźi-

ieſt człowiekowi ktory przez nieposłuſzeńſtwo przeciw zákazániu Pokármu záżywa, á ták Kośćiołem gárdźi *Matth.* 18, 17. Ieſteśmy prawdá od Stárego Zakonu uwolnieni, y otrzymáliśmy Chrześćiáńſką Wolność 2. *Cor.* 3, 17. ále nie tákową Wolność, ktora do wolnego żyćia náprowadza; *Jáko wolni*, powiáda Piotr Swięty, *ále nie iákoby máiąc Wolność zasłoną złośći* 1. *Petr.* 2, 16. álbo iey źle záżywáiąc ná pobudkę ćiáłá *Gal.* 5, 13. iákobyśmy z okázyi Chrześćiáńſkiey Wolnośći (ktora iednák właśnie rozumieć ſię ma od Zakonu, y od grzechu, *ktorą wolnośćią nas Chryſtus wolne uczynił Gal.* 4, 31.) nie powinni ná náſzym Sumnieniu, Zwierzchnośći słucháć, czego Piſmo uczy: *Kto ſię zprzećiwia Zwierzchnośći, zprzećiwia ſię poſtánowieniu Bożemu Rom.* 13, 2.

ROZDZIAŁ 4.

Coż przykázuie czwarte przykazánie?

Zebyśmy ſię przynamniey raz w Rok ſwemu przełożonemu Páſterzowi, álbo z Iego Pozwoleniem innemu

Moc

Moc máiącemu Kápłánowi z Skruchą grzechow náſzych ſpowiádáli. Lubo Kośćioł żadnego pewnego czáſu nie naznácza, iednák przyzwoita, áby ſię to dźiało około Wielkiey-nocy, dla tym godnieyſzego odpráwienia Wielkanocney Kommunii.

Oſtátek obacz w Częśći IV. Inform. IX. O Spowiedźi.

ROZDZIAŁ 5.

Coż przykázuie piąte Przykazánie?

Zebyśmy Nayświętſzą Wieczerzą przynaymniey raz w Rok, miánowićie około czáſu Wielkanocnego od náſzego włáſnego Páſterzá, álbo z Iego pozwoleniem od innego Kápłáná przyimowáli. Przeyźrzy kto, że około Wielkanocnego czáſu ćiężkie przeſzkody mieć, álbo okázyi mieć nie będźie, muśi Wielkanocną Kommuniią wprzod bráć, álbo onę potym zá naybliżſzą okázyą odpráwić. Podobnym ſpoſobem, gdyby iey zániedbáno.

Kiedyż Dźieći Spowiádáć ſię, y Kommunikowáć máią?

Záraz iák do swych rozumnych lat przyidą, á wiedzą co ieſt źle, y dobrze, co ieſt Spowiedź, y co do niey należy, máią do Spowiedźi być prowádzone. Podobnym ſpoſobem, powſzechnie o tym mowiąc, gdy przyidą do tego wieku, że między Stołem PANA, á inſzemi poſpolitemi Potráwámi należyćie, y dobrze przez Wiárę rożność uczynić umieią, maią według zdánia ſwego Páſterzá do Swiętey Wieczerzy być przypuſzczone.

Ják częſto mamy ſię Spowiádáć, y Kommunikowáć?

To Kośćioł, prawdá, przykázuie tylko raz w Rok, dlatego też ten, ktory tego umyślnie zániedba, grubo grzeſzy, y zá Kárę od wniśćia do Kośćiołá ma być zátrzymány, y ná poświęconym Mieyſcu pochowány być nie ma. Iednák komu zb.wienie ſwey Duſzy miłe ieſt, ktory prágnie należyćie po Chrześćiáńſku żyć, ſzczęśćie, y Błogoſłáwieńſtwo w ſwoim ſtanie, y powołániu od BOGA otrzymáć Spowiáda ſię, y Kommunikuie

czę-

częśćiey. Iest tákże bárdzo chwal-bna, żeby Zołnierze, ktorzy się do bi-twy zábieráią, Brzemienne Niewiásty przed swoim Połogem, y wszyscy in-ni, ktorzyby iákimkolwiek sposobem w niebespieczeństwo utrácenia żyćia swego przyiść mogli, wprzod te SS. Sákrámentá przyięli. Gdyby záś kto był sámą rzeczą w niebespieczeństwie śmierći, álbo śmiertelney chorobie, ten z Powinnośći po uprzedzáiącey żałosney Spowiedźi, Nayswiętszą Wie-czerzą, iáko Boski podrożny Pokarm przyiąć powinien.

Ostátek obacz w Częśći IV. Inform. X. O Spowiedźi.

INFORMACYA VII.

O Odpuśćie.

Czy Kośćioł ma moc Odpusty nádawáć?

Ten ták názwány Odpust, iest tyl-ko odpuszczenie doczesney káry grze-chowey, krom Sákrámentu. Ktory Papież iáko naywyższa Głowá Ko-śćiołá, álbo z Iego Nádánia inni Prze-łożeni, iáko Száfárze Táiemnic Bo-żych 1. *Cor.* 4, 1. z Kośćielnego Skár-

dáią przez Przywłaszczenie zasług Chrystusowych, y Iego Swiętych. Tę moc dał Chrystus swemu Kościołowi, gdy Piotrowi, y Iego Następcom Moc wszystko rozwiązáć, y Klucze Niebá dał, według swey obietnicy *Matth.* 16, 19. Więc gdy Kościoł ma Moc grzechy odpuszczáć, ma tákże Moc kárę grzechową odpuszczáć. Gdy ma Moc Niebo zámknąć, y odemknąć, może też oddalić to, co nam Niebo ná czás zápiera, to iest doczesną kárę, á to się dźieie przez Odpust, ktorym, czego nam ná nászym Dosyćuczynieniu nie dostáie, zasługámi Chrystusowemi, y Iego Swiętych dopełniono bywa.

Ale coż czynią przytym zasługi Swiętych?

Zasługi Chrystusowe, są prawdá nádzupełne dosyć, że przez Ich Moc, y Dźielność, ták kárá, iák wszystká Winá grzechowa odpuszczone bywáią. Ale rownie, y to pewna, że gdy wierzemy Uczestnictwo Swiętych, zasługi Wybránych (ktorych przez łáskę Bożą dostąpili, y tylko tákże Mo-

cą

cą Chrystusowych zasług ważne są, y záſługuiące) Wiernym Chrystusowym w pożytek się obracáią, iáko Apostoł wyráźnie do zrozumienia dáie: *Teraz się ráduię w utrapieniách zá was, y wypełniam to, czego niedostawa utrapieniom Chrystusowym, w ćiele moim, zá ćiáło Iego, ktore iest Kośćioł Coloss. 1, 24.* Iáko tedy utrapienie Apostołá, krom utrapienia Chrystusowego Kośćiołowi ná dobre wyszło, ták też utrapienie, y zasługi innych Swiętych.

Zkądże pochodźi używánie Odpustu?

Chrystus Łotrowi ná Krzyżu dał zupełny Odpust, gdy mu nie tylko Winę, lecz oraz, y wszelką kárę grzechową odpuśćił. *Luc.* 23, 43. Apostoł pokutuiącym Korynthianom náznáczoną Kośćielną Pokutę odpuśćił, á przez to Odpustu użyczył w Osobie Chrystusowey. 2. *Cor.* 2, 10. Według Ustaw pierwszego Kośćiołá był zwyczay Grzesznikowi wielką Pokutę náznaczáć; niektorym czterdźiestodniową, Innym, y Siedmio-y więcey-letnią Pokutę; zá kilká wielkich grze-

chow wcále, y przez wszytek czás żyćia Pokutę náznáczano. Byłáli komu tá Pokutá ćiężka, álbo niepodobna do wypełnienia; álbo wpadł kto w niebeśpieczeństwo śmierći przed wypełnieniem náznáczoney Pokuty, tedy dawał Kośćioł to 40-dniowy, to 7. lat, to zupełny Odpust álbo odpuszczenie tey Pokuty temu, ktory ten álbo ow Kośćioł náwiedzał, ten álbo ow dobry uczynek (iáko to Modły, Posty, Iáłmuzn dawánie) wykonał. Tákowe Odpuszczenie doczesney Káry, było potym názwáne Odpustem, ktorego używánie ná potym w Kośćiele po wszystkie czásy pozostáło.

Iákże się ma rozumieć, gdy kilká set, álbo więcey lat Odpust bywa nádány?

Ponieważ Ustáwy pierwszego Kośćiołá tylko Dożywotnią Pokutę zwykły nádawáć, ták się rozumieć muśi, że: ponieważ wiele ćiężkich grzechow iest, ktorych częstsze powtarzánie słusznie ták wielo-roczną Pokutę wyćiągáią, więc nam się ták wiele Pokuty odpuszcza, wielebyśmy więc w

ták

ták wiele lat przez ostrą Pokutę odpokutowáć mogli.

Coż iest Iubileuß?

Rownie iák w Stárym Testámenćie káżde 50. lat od BOGA Rok Iubileuszowy był postánowiony *Lev.* 25, 10. *&c.* w ktorym się ludowi rożne łáski, Wolnośći, y Odpuszczenia stawáły, co wszystko przydáło się Im w Figurze, á nam dla nápomnienia 1. *Cor.* 10, 11. ták iest w Kośćiele Bożym, z Początku káżde 100 Lat, potym káżde 50 Lat, po dźiśdźień záś dla krotkośći ludzkiego żyćia, káżde 25 Lat Rok Iubileuszowy, álbo Iubileusz, ktory w sobie iest zupełny Odpust z inszemi pewnemi Przywileyiámi, y odpuszczániámi. Tákże Iubileusz bywa nádány, gdy Nowy Papież námászczony bywa, álbo Kośćioł ma powszechną Dolegliwość.

Czy, ták názwáne Mętaliki, Listy, y tym podobne, máią Moc do ziednánia Odpustu?

Z śiebie, y procz dálszego dokłádánia się, wcále nie. Lecz tylko są szczegulnie Kondycyą, álbo obowiązkiem

kiem, że ten, ktory śię stał ich uczestnikiem, dopiero po wypełnionych náznáczonych Dobrych Uczynkách Odpustu dostąpić może.

Czegoż potrzebá do dostąpienia Odpustu?

Te dwie rzeczy są koniecznie potrzebne. 1mò: żeby być w Stanie łáski Bożey, á ták wprzod mieć odpuszczenie grzechow. 2dò: żeby Dobre Uczynki, iáko to: Spowiedź, Kommunią, Modlitwy, Posty, Iáłmużn dawánie, Kośćiołow náwiedzánie &c. odpráwić, ktore, y ták, ná tym lub owym Mieyscu, dla tego álbo owego zamiáru, y końcá są náznáczone. Pospolićie potrzebá, żeby śię z żalem Spowiádáć, Kommunikowáć, y śiedm rázy Paćierz z Pozdrowieniem Anielskim, álbo co inszego według upodobánia modlić śię ná Intencyą Kośćiołá, to iest: Dla Podwyższenia Kátholickiego Kośćiołá, wykorzenienia Kacerztw, y Iednośći Chrześćiáńskich Książąt, y Pánow.

Z tego wszystkiego rozumnie Konkludowáć należy: *Nayprzod:* że Odpust

nie

nie ieſt odpuſzczeniem grzechow, á dla tego ieſzcze dáleko mniey może ná przyſzłe grzechy być dány. *Po drugie:* Ze Odpuſt, ponieważ ieſt Dar Duchowny, żadną miárą nie może być zá Piniądze otrzymány, ále muśiałby ten z ſwoiemi Pinię̨dzmi poyść ná Potępienie, ktoryby mniemał iżby Dar Boży miał bydź zá pieniądze nábywány *Act.* 8, 20. *Po trzećie.* że BOG Kośćiołowi, iáko dał moc grzechy odpuſzczáć, ták też dał Moc Odpuſtu, to ieſt doczeſną grzechową Kárę odpuſzczáć, á iż dlatego używánie Odpuſtu Chrześćiáńſkiemu ludowi ieſt pożyteczne, y zbáwienne.

INFORMACYA VIII.
O Klątwie Kośćielney.

Czy Kośćioł ma Moc Exkommunikowáć?

Exkommunikowáć zowie ſię, kogo dla pewnych, y ćiężkich Przeſtępſtw w Duchowną Klątwę wprawić, to ieſt: Ná ukaránie od ſpołeczności Kośćiołá, y Wiernych ták długo odłączyć, áżby Pokutę odpráwił, y przez rozwiązánie Klątwy z Kośćiołem Bo-

żym

żym był poiednány. Tę moc dał Chrystus Kośćiołowi gdy mowi: że ktoby Kośćiołá nie usłuchał, tákowy niech będźie iáko Pogánin, y Celnik, to iest: od Społecznośći Kośćiołá wyłączony. *Matth.* 18, 17. Tę Moc Apostołowie wykonáli 1. *Cor.* 5, 3. *&c.* 1. *Tim.* 1, 20. y náuczáli 2. *Thess.* 3, 14. *Tit.* 3, 10. *&c.* 2. *Ioan.* ℣. 10. *&c.*

INFORMACYA IX.

O Rádách Ewángelicznych.

Ktoreż to są?

Między innemi są te trzy osobliwsze, ktore Duchowni Klasztorni po skończonym doświadczenia swego Roku dobrowolnie BOGU ślubuią: *Nayprzod:* Dobrowolne Posłuszeństwo, ktore ná tym záwisło, że kto Przykłádem Chrystusowym *Philip.* 2, 8. y Apostołow *Matth.* 19, 27. swoiey własney woli odstępuie, y woli Zwierzchnośći swoiey, ktorey się dobrowolnie poddał we wszystkim náśláduie: do czego Chrystus rádźi: *Matth.* 16, 24. *Po drugie:* Dobrowolne ubostwo, ktore ná tym záwisło, że kto Przykłádem

Chry

Chrystusowym 2. *Cor.* 8, 9. y Apostołow *Matth.* 19, 27. 2. *Cor.* 6, 10. wszelką własność opuszcza dla Chrystusá, żeby go tym doskonáley náśládował: do czego Chrystus rádźi *Matth.* 19, 21. *Po trzećie* Dobrowolna Czystość, ktora ná tym záwisłá, że kto Przykłádem Chrystusowym, y Apostołow od Małżeństwá, y wszelkiey ćielesney roskoszy dla Krolestwá Niebieskiego się wstrzymuie, iák Chrystus mowi *Matth.* 19, 12. do czego Apostoł rádźi 1. *Cor.* 7, 25. *&c.*

Coż Kośćioł o tym trzyma?

Rownie toż sámo, nie mniey áni też więcey, iáko co Pismo Sw. o tym náucza, to iest: że te Ewángeliczne Rády, wcále nie są przykazáne, áni do zbáwienia niepochybnie są potrzebne, lecz: że do Chrześćiáńskiey doskonáłośći náprowadzáią; że ich káżdy dobrowolnie náśládowáć może, álbo nie. A kto ich náśládowáć raz dobrowolnie BOGU poślubił, powinien dotrzymáć co ślubował.

Czy też Kośćioł Ożenienia się przez się

zá-

zákazał, ponieważ Kápłánom Bezżeństwo przykazał?

Pismo S. uczy Nayprzod: że wolno komu iest ślubowáć álbo nie *Deut.* 23, 22. *&c.* *Po drugie* że BOGU, dobrą, w sobie pozwoloną, y do wykonánia podobną rzecz ślubowáć możemy *Isa.* 19, 21. *Po Trzećie:* że cośmy ślubowáli, záchowáć powinniśmy *Deut.* 23, 21. *&c.* *Eccli.* 5, 3. Nuż chwali Chrystus tych, ktorzy się sámi otrzebili, to iest wstrzymáli od roskoszy ćielesney dla Krolestwá Niebieskiego *Matth.* 19, 12. więc iest rzecz do záchowánia można. Apostoł rádźi bárdzo do wolnego stanu 1. *Cor.* 7, 25. więc iest dobra, y pozwolona Rzecz: Dlatego Kośćioł trzyma Slub czystośći zá rzecz podobną do chowánia, dobrą, y BOGU się podobáiącą, y postánawia, áby ći, ktorzy się chcą udáć do Stanu Duchownego, ślubem się czystośći obowiązáli, y wolni zostawáli, ponieważ iest słuszna rzecz, áby ći, ktorzy Ołtarzowi służą, stáráli się o to co Páńskiego iest; kto zás z żoną iest, stára się o to,

co

co świátu należy 1. *Cor.* 7, 33. owſze żaden, (mowi Páweł,) *ſłużąc żołnierſką BOGV, nie wikle ſię ſpráwámi Swietckiemi, áby ſię temu podobał, ktoremu ſię oddał.* 2. *Tim.* 2, 4. Przez to nie zákázuie Kośćioł żenić ſię iáko rzeczy grzechowey, iák Manicheyſkie Kacerztwo czyniło, co według zdánia Apoſtołá byłáby náuká czártowſka 1. *Tim.* 4, 3. rownie iák nie rozkázuie Duchownym zoſtáć, ále gdy kto dobrowolnie Duchowny Stan obiera, y Czyſtość ślubuie, ná ten czas przykázuie zá Przykazániem Bożym, przez ſię uczyniony Slub záchowáć *Luc.* 9, 62. Nie ieſt to, prawdá, wſzyſtkim dano, álbowiem ſą Rzezáńcy, ktorzy z żywotá Mátki ták ſię urodźili; y ſą Rzezáńcy, ktorzy od ludźi ſą uczynieni; ále też ſą Rzezáńcy, ktorzy ſię ſámi otrzebili dla Kroleſtwá Niebieſkiego, iák Chryſtus mowi *Matth.* 19, 12. Dlatego nie muśi być wſzyſtkim z Nátury dáno, lecz komu nie dáno z Nátury, ten niech żąda, áby mu było dáno od BOGA Przodka Nátury *Sap.* 8, 21.

21. przez ktorego łáſkę, y umocnienie wſzyſtko możemy *Philip.* 4, 13.

Czy też w Piśmie Sw. ieſt fundáment tego, że ſię Kápłáni ſłuſznie wſtrzymáć powinni?

W Stárym Teſtámenćie mogli prawdá Kápłáni mieć żony, dla záchowánia Lewitſkiego Pokolenia, á przećię muśieli ſię podczás ſwego Urzędu od żon wſtrzymáć, iáko widźieć *Exod.* 19, 15. 22. 1. *Reg.* 21, 4. *&c.* *Matth.* 12, 4. *Luc.* 1, 23. *&c.* Nuż, ieżeli tákową czyſtość wymagáno od tych, ktorzy tylko ćielętá, y kozły ofiárowáli, dálekoż więcey, y słuszniey tákowa czyſtość ma być wymagána od Kápłánow Nowego Teſtámentu, ktorzy tákowemu Ołtarzowi służą, ktorego wſzyſtkie przeſzłe rzeczy tylko figurą były? Co też Apoſtołowie ſámi ſkutkiem pokazáli, y náuczáli, ponieważ żaden z nich po Ich Powołániu żony nie wźiął, lecz ktory z nich żonę miał, onę opuśćił. *Matth.* 19, 27. Co ſię iáwnie zámyka w Słowách Chryſtuſowych, ktory między tym co Apoſtołowie powiádáli że opuśćili, tákże żony

ny wyraża ℣. 29. Więc od czásow Chrystusowych w Kośćiele, nigdy nie było pozwolono żenić się, lubo kogo Kápłánem, y Biskupem poświęcono, ktory przedtym tylko iednę żonę miał, ále nie drugą, iáko Apostoł ma być rozumiány, gdy mowi: że Biskup ma być mąż iedney żony *Tit.* 1, 6. Ták iáko uczy, żeby do Posługi obráć Wdowę, ktora tylko iednego Mężá żoná byłá 1. *Tim.* 5, 9. iákie Apostołowie dla swey, y swoich Posługi w podrożách swoich wodźili 1. *Cor.* 9, 5. nie iáko Małżonki, ponieważ Apostoł wyráźnie mowi, że rownie ma wolność iáko y drudzy Apostołowie, wodźić się z Niewiástą Siostrą, ále nie Siostrę mieć zá żonę, o czym wcále nie mowi: lecz (iáko ten cáły Rozdźiał porządkiem pokázuie) mowi o ćielesney żywnośći, ktora, Ewángelią opowiádáiącemu, słusznie ma być dodána. Y chce mowić: że ponieważ Oni, to iest Páweł, y Barnabas, nie wodzą Niewiásty dla swoiey posługi, iák drudzy Apostołowie, iednák rzecz słu-

ſzna, áby od Korynthian záopátrzeni byli Iedzeniem, y Napoiem, ponieważ Im Duchownych Dobr udźieláli. Czytáć iednò rozumnie cáły Rozdźiał 1. *Cor.* 9, Jeżelić tedy Apoſtoł chce áby Wdowy, ktore Im tylko ieść gotowáły, nie zamężne były, y dlatego náwet uczy, żeby ſię Wdow młodſzych wyſtrzegáć, ponieważby mogły chćieć zá Mąż iśdź 1. *Tim.* 5, 11. dopieroż tym więcey tego wyćiąga od Kápłánow, ktorzy Ołtarzowi ſłużą. Przeto wcále nie ieſt zdánie Apoſtołá, áby Biſkup álbo Kápłan w Urzędźie ſwoim żonę poiął, álbo tákowa Niewiáſtá za Mąż poſzłá, lecz iáko tákowa Wdowá powinná byłá być tylko iednego Mężá żoná, ták Biſkup był powinien być iedney tylko żony Mąż. Nie żeby koniecznie powinien był mieć żonę, lecz zdánie Apoſtołá ieſt: że y tákowy, ktory tylko iedney żony Mąż był, może Biſkupem być poświęcony. Ze záś z okoliczności tego Apoſtolſkiego Poſtánowienia między Kápłánámi zgorſzenia ſię przytráfiáią, dlatego ie-

dnák

dnák Kośćioł nie ma żadney przyczyny żon Im pozwaláć, ponieważ y między Małżeńſtwem wiele Cudzołoſtwá ſię dźieie, á przećię dla tego zgorſzenia nie może ſię pozwolić, żeby ieden Mąż więcey żon, álbo iedná żoná więcey Mężow wźiełá. *Kto może poiąć niechay poymuie Matth.* 19, 12.

INFORMACYA X.
O Ceremoniách Kośćielnych.

Czemuż używa Kośćioł ták rozmáitych Ceremoniy?

Wſzyſtkie Ceremonie, ktore Kośćioł przyiął, y potwierdźił, ſą álbo w Piśmie Boſkim, álbo w Apoſtolſkich Trádycyách ugruntowáne, y częśćią przez rożne Ceremonie, ktore BOG ſam w Stárym Zakonie ná ſwoię służbę poſtánowił, przeznáczone, częśćią z potrzeby, y przyſtoynośći dla Chwały B O G A przez nie, od Kośćiołá wprowádzone, ponieważ prawdźiwi Chwalcy, B O G U nie tylko pokázuią ſzczegulną w Duchu záwiſłą Adorácyą (álbowiem gdyby tá ſámá przykazána byłá, nie potrzebáby też

y śpiewáć, ponieważ to tákże iest zewnętrzna ſłużbá, do czego iednák Apostoł upomina *Coloſſ.* 3, 16.) ále Ią też wyświadczáią w Prawdźie, y w Uczynku *Ioan.* 4, 24. Co śię ſtáie przez pewne zwierzchne Ceremonie. Dlatego ſą wprowádzone.

1mò: Ná zewnętrzne wyświadczenię wnętrzney od nas BOGU należącey ſłużby.

2dò: Ná utwierdzenie ludzkiey ſłábośći przez nie, iák przez żywe Pobudki w Nabożeńſtwie.

3tiò: Ná poimowánie, záchowánie, y uważánie Boſkich Táiemnic, y dla náprowádzenia proſtego Poſpolſtwá niby rękámi do ich uznánia.

4tò: Dla porządnego ſpráwowánia tego wſzyſtkiego, co do ſłużby Bożey należy, iáko Apoſtoł upomina 1. *Cor.* 14, 40.

Coż właśnie znáczą Ceremonie, ktore przy ſzáfowániu SS. Sákrámentow ſą zwyczáyne?

Ceremonie, ktore ſzáfowánie poprzedzáią, poſpolićie znáczą iák śię do godnego Przyimowánia SS. Sákrámen-

mentow przygotowáć mamy. Reſztá záś znáczy, częśćią Moc, y ſkuteczność, ktorą SS. Sákrámentá w Duſzy One godnie przyimuiącego ſpráwuią, częśćią powinność do ktorey człowiek przez ich przyięćie ieſt obowiązány.

Ale czemuż Kośćioł záwſze używa Łáćińſkiey mowy przy ſłużbie Bożey.

Łáćińſka Mowá ieſt przed wſzyſtkiemi inſzemi nayczyſtſza, nayniеodmiennieyſza, y przez cáły Swiát nayzwyczáynieyſza, y nayznáiomſza Mowá. Co nie tylko poniekąd widźieć z Titułu Krzyżá Chryſtuſowego, ktory był po Zydowſku, po Grecku, y po Łáćinie nápiſány *Ioan.* 19, 20. ále Doświadczenie, y używánie cáłego Swiátá tego dowodzą. Więc Kośćioł od początku záżywał Iey, y poſtánowił, żeby w Greckim Kośćiele po Grecku, á w Łáćińſkim po Łáćinie, wſzyſtko co do Boſkiego Urzędu, Mſzy Swiętey, ſzáfowánia Sákrámentow należy, odpráwowáno, żeby ták w Tym iák w Owym przechodźiłá Iednoſtáy-

ność w służbie Bożey po cáłym Swiećie záchowána byłá. Co też iest rozumnie, álbowiem gdyby w Mowie káżdego Kráiu, Urząd Boski odpráwowáno, byłoby to przyczyną wielkiego Nieporządku; ponieważ, iák wiádomo, Mowy często się odmieniáią, náwet w tymże sámym Kráiu iedná Mowá rożnie się wyraża. A w iednym Kráiu, iáko y tu, gdźie z wszystkich Narodow, y Mow ludźie się zchodzą, w iákieyże Mowie ma się odpráwowáć?

Ze nie wszyscy wszystko wćiąż przy służbie Bożey rozumieią, przez to nie bywa żaden oszukány; álbowiem iáko Chrystus często się odłączał sam się modląc *Matth.* 14, 23. á przećię Modlitwá Iego swoy skutek miáłá: iáko też y zá Nieprzytomnych przystoynie modlić się możemy *Ephes.* 1, 16. ták też Modlitwá, ktorą Kápłan przy Mszy Swiętey, álboli przy służbie Bożey zá lud odpráwuie, rownie może mieć swoy skutek, choćiaż Ią nie wszyscy słyszą, álbo rozumieią.

Co

Co záś Mſza, y Ceremonie oſtátká służby Bożey znáczą, wie lud dosyć dobrze z Chrześćiáńſkich Náuk, Kazań, y z Kśiąg do Nabożeńſtwá służących, ktore ſię w Mowie káżdego Kráiu znáyduią; co ztąd ſzczegulnie widźieć, że lud pod czás odpráwuiącey ſię służby Bożey, to ſtoiąc, to klęcząc, przedſtáwione Táiemnice czći. Inſza wcále ieſt kazáć, co ſię dla zbudowánia, dla nápomnienia, y dla Poćiechy dźieie, to bowiem záwſze (iák też w cáłym Kośćiele ieſt zwyczayna) w Mowie káżdego Kráiu dźiać ſię muśi: o czym Apoſtoł obſzerniey mowi 1. *Cor.* 14.

ROZDZIAŁ I.

O Benedykcyi Kośćielney.

Czemuż święćiemy Wodę, y inſe Rzeczy?

Ponieważ Apoſtoł wyráźnie náucza, że wſzelkie ſtworzenie przez Słowo Boże, y Modlitwę poświęcone bywa 1. *Tim.* 4, 5. więc Kośćioł od początku zwykł wodę święćić (ktora byłá przeznáczona przez Wodę pokropienia, y oczyſzczánia *Num.* 19,) y one

nę mieszáć z Solą święconą; Ktorey używánie ztąd pochodźi, ponieważ BOG przez Elizeuszá Wody w Ierycho Solą uzdrowił 4. *Reg.* 2, 21. Przy święceniu tey Wody prośi Kápłan Páná BOGA, áby wszystko co nią pokropiono będźie, od wszelkich zásadzek złego Duchá przez wzywánie Iego Swiętego Imienia łáskáwie uwolnić, y swoim Boskim Błogosłáwieństwem nápełnić raczył. Dla tey przyczyny, y Intencyi, Wierni Wodę święconą biorą, używáią, y w uczćiwośći máią.

Dla tym podobnych przyczyn, bywáią w Uroczystość Oczyszczenia Pánny Máryi, to iest w Gromnice, Swiece benedykowáne, ná Pámiątkę, że w ten dźień Chrystus prawdźiwa Swiátłość Swiátá pierwszy raz w Kośćiele się pokazał. *Luc.* 2, 32.

W Popielcową Srzodę, iáko ná Początku Postu, bywa benedykowány Popioł, y nim Głowy Wiernych posypowáne, áby Im przypomnieć ich śmiertelność słowámi ktore Kápłan

przy-

przytym mawia: *Pámiętay człowiecze, boś iest Proch, y w Proch się obroćiß Gen.* 3, 19. y Ich tym sposobem do Pokuty nápomnieć *Ierem.* 6, 26.

W Kwietnią Niedźielę bywáią Pálmy, álbo gdźie ich mieć niemożna, insze Látorośći święcone, ná Pámiątkę Wiázdu Chrystusowego do Ieruzalem *Matth.* 21, 8.

Tákże rożnemi czásy, insze rożne rzeczy benedykowáne bywáią, przez co Kośćioł nic inszego nie chce, iednò tákowe stworzenia Słowem Bożym, y Modlitwą poświęćić; żeby nim Błogosłáwieństwo Boże przyszło ná tych, ktorzy Ie z dźiękowániem przyimuią, y z nabożeństwem używáią. 1. *Tim.* 4, 4. *&c.*

Czemuż nád Położnicámi, Máłemi Dźiećmi, Chorémi, Zczárowánemi, od czártá opętánemi &c. Benedykcya Kośćielna mowiona bywa?

Położnice pospolićie po zeszłych sześciu Niedźielách od Kápłáná bywáią do Kośćiołá wprowádzone, y benędykowáne, zá przykłádem Nay-

błogo-

błogosławieńszey Pánny MARYI, ktora w czterdźieśći Dni po swym Porodzeniu swego Synaczká IEZUSA do Kośćiołá przyniosłá, y Pánu BOGU ofiárowáłá *Luc.* 2, 22.

Máłe Dźieći bywáią od Kápłáná benedykowáne, áby od wszelkich zásadzek czartá, y złych ludźi uwolnione álbo záchowáne były, przykłádem Chrystusá, ktory máłym Dźiatkom do śiebie przychodźić dopuszczał, y błogosłáwił ie. *Marc.* 10, 13. *&c.*

Nád choremi, zczárowánemi, od czártá opętánemi, y tym podobnemi, Benedykcya Kośćielna mowiona bywa, dla nieomylney obietnicy Chrystusowey: *Cudá tych co uwierzą, te náśládowáć będą: w Imię moie czárty będą wyrzucáć- - - - Węże będą bráć - - - ná niemocne ręce będą kłáść, á dobrze się mieć będą. Marc.*16, 17. *&c.*

Z iákąż Intencyą mamy Rzeczy Swięconych, y Kośćielney Benedykcyi używáć?

Poniewaź benedykowáne rzeczy swoię Moc iedynie máią od Słowá Bożego, y od Modlitwy, w czym też

tyl-

tylko cała Kośćielna Benedykcya záwiſłá, więc potrzebá przy Ich używániu Tę Intencyą mieć: Modlitwy uczynioney, y obietnicy Chryſtuſowey bydź uczeſtnikiem, á przytym z mocnym ufániem BOGA prośić, y wierzyć, że nas przez to (ieżeli śię Iemu podoba, y nam ieſt pożyteczno) od złego wybáwi, y ſwego błogosłáwieńſtwá użyczyć ráczy *Marc.* 11, 24.

ROZDZIAŁ 2.

O niektorych innych zwyczáiách Kośćiołá.

Czemuż przy Służbie Bożey Swiec, y Kádźidłá używamy?

Ná uczczenie BOGA przez to, ktory iuż w Stárym Zakonie do ſwey ſłużby poſtánowił Lichtarze, y Lámpy *Exod.* 25, 31. *&c.* iáko też záwſze gorájącą Lámpę *Exod.* 27, 20. y Kádźidło *Exod.* 30, 34. *&c.* Nam záś dla przypomnienia ſobie, że BOGA prośić mamy przy zápátrywániu śię ná Swiátło, żeby Swiátło Duchá S. w ſercách náſzych zápalić, y záchowáć ráczył. *Luc.* 12, 49. A przy Kádźidle, żeby náſzá

Mo-

Modlitwá, iáko Kádzenie przed Obliczność Iego wstępowáłá. *Psal.* 140, 2.

Czemuż Kościoły, y Ołtarze bywáią poświącáne?

Lubo B O G iest wszędźieistnym Duchem, ktorego ná káżdym mieyscu ádorowáć, y chwalić możemy *Ioan* 4, 24. iednákże BOG iuż w Stárym Testámentćie przykazał, swemu Imieniowi Przybytek *Exod.* 25, Ołtarze *Exod.* 27, y Kośćioł budowáć, gdźie chćiał osobliwie być czczonym 3. *Reg.* 6, 1. *Machab.* 4, *&c.* Chrystus sam Roczney Uroczystośći Poświącánia Kośćiołá był przytomny. *Ioan.* 10, 22. *&c.* Zá czásow Apostolskich iuż Kośćioły poświęcano, co ztąd iáśnie dorozumiewáć się możemy, ponieważ S. Páweł Rożność czyni między Kośćiołem Bożym, y inszemi pospolitemi Domámi 1. *Cor.* 11, 22. Záczym bywáią poświącáne Kośćioły, y Ołtarze, záwsze á zwłaszczá BOGU wszechmogącemu ná Chwałę, á czásem ieszcze do tego ná pámiątkę pewnych Swiętych, od ktorych się názywáią.

Ce-

Ceremonie przy Poświącániu zwyczáyne, zmierzáią częśćią ná odpędzenie Mocy złych Nieprzyiaćioł od tego Mieyscá, częśćią ná reprezentowánie Swiątośći Domu Bożego. *Gen.* 28, 17. *Exod.* 3, 5. 3. *Reg.* 9, 3. *&c.* y ná nápomnienie Wiernych przez to, że iuż nie iest Domem pospolitym, lecz Domem Modlitwy *Luc.* 19, 46.

Ná coż są ták kosztowne Rzeczy w Kośćiele?

Wszystko ku większey Czći BOGA, ktory w Stárym Testámenćie Przybytek, Arkę, Naczynia do Ofiáry, y Kápłáńskie Odźienie iák naykosztowniey spráwowáć kazał, iáko w Księdze *Exodus* widźieć. Podobnie czynił Sálomon 3. *Reg.* 7,. Ani też co ná Swiećie ták kosztownego być może, coby BOGU, y Iego Domowi nie należáło, iáko to Chrystus poniekąd potwierdźił, gdy pochwalił, y przyznał Swiętą Rozrutność kosztownego Oleyku Mágdáleny, nie oglądáiąc się ná to, że to Uczniowie zá utrátę mieli, y mniemáli żeby lepiey było,

że-

żeby ten Oleiek przedáć, á pieniądze rozdáć ubogim. *Matth.* 26, 7. *&c.* Możemy Dom Boży zdobić, á tym czásem ubogich nie zápominác. Nád zbytecznym Stroiem, y kosztownym Budowániem Domow do pomieszkánia (coby y ná zápomożenie wielu ubogich długo wystárczyło) żaden się nie zmárszczy, żeby rzekł: *ná coż tá utrátá? Matth.* 26, 8 *tylko Dom Páński ma być pusty Agg.* 1, 9. Dlatego *toby trzebá dźiáłáć (czynić) á owego nie opuszczáć Matth.* 23, 23.

Czemuż używamy niektorych Ceremonii, ktore swoy Początek máią w Stárym Zakonie iuż zniesionym?

Wszystkie zwyczáyne Ceremonie są od Kośćiołá stánowione, y do służby Bożey poświęcone; że zás wiele ich było zwyczáynych w Stárym Zakonie, tym się potwierdza, że te, przez tám te przeznáczone były, á ták w swym Początku, Postánowieniu, y Náturze są dobre, y BOGU przyiemne. Dlatego Kośćioł zá przyzwoitszą, y słusznieyszą uznał, niektore

iuż

iuż w Piśmie S. ugruntowáne, niż sáme nowe Ceremonie wprowádźić, ktore trzymamy, nie, iż w Stárym Zakonie przykazáne, ále iż od Kośćiołá są postánowione. Lubo to bynaymniey nie iest przećiwna, używáć niektorych w Stárym Zakonie zwyczáynych Ceremonij, ktore przy ćwiczeniu się w Religii Chrześćiáńskiey dobrze kwádruią; Rownie iák w Nowym Zakonie Dźieśięćioro B O Z E G O Przykazánia, y wiele innych Rzeczy Stárego Zakonu trzymamy, y przyimuiemy.

Coż trzymáć o złych używániách, ktore się niekiedy przymieszaią?

Wyráźna Náuká, y uśilna Intencya Kośćiołá iest, áby wszystkie zabobonne Rzeczy, y złe używánia, ktore álbo z Prostoty, álbo z Nierozumu, albo dla włásnego zysku, álbo z złośći niektorych ludźi tu, y owdźie się ziáwią, wcále zniesione, ále nie żeby z tey Przyczyny doświadczone zwyczáie, y Ceremonie wszystkie wespoł zániecháne były. Rownie iák, náwet

w száfowániu, y przyimowániu SS. Sákrámentow, wiele się złego używánia przytráfia, á iednák dlatego ich száfowánia nie godźi się znośić. My potępiamy, y ganiemy wszelkie złe używánia, trzymáiąc zá to, że złe używánia pártykulárnych ludźi, áni sławy Powszechnego Kośćiołá Chrystusowego, áni Prawdy nie odeymą.

Zákończenie, y Náuká Morálna.

Tá iest krotko zebrána Wiáry, y Obyczáiow Náuká Kośćiołá Kátholickiego, ktory Chrystus fundował, Apostołowie rozkrzewili, ták wielu SS. Oycow, y Kośćielnych Doktorow bronili. 149. Papieżow od Piotrá áż do dźiśieyszego Papieżá BENEDYKTA XIV. nieprzerwánym Porządkiem rządźili; ták wiele częśćią *Generálne*, częśćią *Nátionálne*, częśćią *Prowinciálne Concilia*, álbo Kośćielne Seymy z ostátnim Powszechnym Trydentskim *Concilium* potwierdźiły. Więc pod Rozsądek tegoż Nieomylnego Kośćiołá zkładam wszystko, y zámykam z Apostołem: *Doświadczayćie sá-*

mych

mych śiebie, ieźli iesteśćie w Wierze: sámych śiebie doznawayćie. 2. Cor. 13, 5. ábyśćie nie byli uniesieni od káżdego wiátru náuki przez złość ludzką, przez chytrość ná oszukánie błędu Ephes. 4, 14. lecz trwayćie w Wierze ugruntowáni, y státeczni Coloss. 1, 23. dobrze wiedząc: że mocny stoi Grunt Boży, máiąc tę pieczęć: zna Pan ktorzy są Iego, y niech odstąpi od niesprawiedliwośći wszelki ktory miánuie Imię Páńskie 2. Tim. 2, 19. áżbyśmy się wszyscy zeszli w iedność Wiáry Ephes. 4, 13. y tedyż dostąpić mogli Przodká, y Kończyćielá Wiáry IEZUSA Chrystusá Páná nászego, Hebr. 12, 2. ktoremu niech będźie Cześć, y Chwałá ná wieki wiekow Amen. 1. Tim. 1, 17.

❀❀)(✝)(❀❀

REGESTR

Tey Kśiążki *Kártá.*

CZĘSCI I.

Informácya.

O

C Z Ę S C II.

C Z Ę S C III.

C Z Ę S C IV.

III.

CZĘSC

CZĘSC V.

Informácya *O S. Kośćiele* *Kártá.*

Ad Majorem DEI Gloriam.

[illegible]

Spolak.

Spolabidetekę

Do ... kimoye

Telemsetos staie Celotelek

dadzie tutasiglwielgo

Mala Ulate Cetrudie

Jkrud te tau

Omnia

Deus meus
et omnia

Quid

Quid